

قلمی کتب خانہ

اسرائیلی

سنسٹی

پنجابی

شاد سہیل

اسٹ. انگھا

ایندا کون پک نہیں جو ادب امرے۔ اچ ایندے کیتے امکان ہے، معض بہ
امکان... او امکان ہے سو سٹوڈم دا، مہوریت دا، تے امن دا۔
ٹراں پال سا رتہ

تھل کر دیا

سراچی

ماتیس

پنجابی

شارٹری

اسنے واگھا

وجہل پبلیکیشنز ٹولسہ

تذکرہ

صفحہ نمبر

۵	۱- شواہ دا سیک
۱۵	۲- او لوں
۳۵	۳- مور پیل دی ٹور ✓
۳۶	۴- ڈیکھ لوک ✓
۴۹	۵- و تھال
۷۵	۶- فاس دی مل
۸۱	۷- پچلا
۸۹	۸- ڈھونڈنا ✓
۹۶	۹- ڈرا فل چر
۱۰۹	۱۰- پھکا چر
۱۱۵	۱۱- پھنڈر
۱۲۵	۱۲- شاہ راٹھا
۱۲۹	۱۳- ایجا گندھ او ڈھ دی ✓
۱۳۵	۱۴- تھل کرن دریا

سواہ واسیک

دو آو میا نوالی، میا نوالی والے.... پلو استاد جی!، بس ادکوں لہا
 کیں پگی گئی تیں او طظ کھن کھڑا نویں ماحول دی شبنو کوں عوس کریندا
 رہیا۔ بس وچو او کلھا لکھا با۔ اے بہوں تسلی والی گالھ ہی۔ چارے
 پاسے وساخ دی دھپ او نڈا استقبال کیتا۔ سڑک کنوں ذرا پاسے تے ہک
 چھپر آباد با۔ مٹی نال لیے ہوئے اچے چلھے تے ہک پیتا کھیر دا پڑھیا ہویا
 — نال ہک تعال وچ کچھ چینی دیاں کوپ پیالیاں دھوتیاں لاتھیاں
 بن۔ شیشے دے ہک مرتبان وچ چاہ نال کھاون والے رس کیک منڈیے
 ہوئے۔ اے نقل دے ہک ریپورٹ دا کونٹر جمع کچن با۔ ایندے
 بچھو ہک سماچہ پیا با، تیں ہک بندہ لیٹا ہویا تھہ پیندا پیا با۔ گاہک کوں
 آندا ڈیکھ کیں او بدھا تھی، سٹھے۔ ول اٹھی کیں پتیلے تلے بھاہ سورن
 وچ کھڑے "اے کلھو کا اے" گاہک کوں اخبار دوہتھ
 مریندا ڈیکھ کیں او الائنے۔ خیر، اوں وت وی چا دا آڈر ڈتے۔
 "سائیں، پتی مگ گئی اے۔ ڈوہپہریں والی بس تے آویسی.... کسی
 بنا ڈیواں؟" "نال" بن اوں کھسے وچو ہک پنسی نقشہ کڈھے
 — ڈپٹھس — رستہ پچھس۔ "پریت والا! سائیں،.... وچو سیدھا
 کریو تان بھلی پے ویسو، نہر دی پٹری گھنو، او ساہنیاں مالحیاں نہر
 دینا، اوں برائی کس چایا تیں ٹر پیا۔ اچے چکے کھیت، پکیاں کنکاں،

وساخ دی رہی۔ اوکوں یکدم احساس تھئے، او جوان آدمی اے ہوا
 دے کھٹے، تھئے، جھولیں و بیج مستی ہی تے چو دھار دی تنہائی کہیں سرف
 دھود وانکوں گھٹ گھٹ ہلکڑیاں پینڈی ہی۔ کئی شعر تیں کئی ڈھولے پے
 یاد آندے گئے۔ او جان کیں مٹھا مٹھا ٹر جلیا۔ جھٹے جھٹے قدم جھل کیں پھو
 تیں ڈیکھ، تسلی کر گھنن دی عادت وی پوری کر گھنڈا ہا۔ پر وڈی تسلی
 ایھا ہی جو او بس توں کھانگھتا ہا۔ اے تاں ایٹھی جس اے ایس تک
 دی! او ٹر دا رہیا نہر دے کنارے۔ نہر سبھی سکی پئی ہی۔
 تیں آخر گھلو فقیر دی جھوک وی ڈس پئی۔ او نہر دے تل و بیج بہتیں کھ
 دیر لو کھٹی ریت تے لیٹ پیا۔ ذرا دھپ بھوگو، زندگی کھٹی
 ریت والی کاراے! ڈینہہ ہن کول آیا تیں اوں ول بک واری
 نقتہ کدھ کیں ڈٹھا۔ او اٹھیا، نہر دا کنار چھوڑ کیں جھوک دو تھی جلیا۔
 اوں چہر ہیٹھ قدم رکھیا تیں ”آکر میں والا، گھٹ باہر و چھک ڈے
 ہاں“۔ نہ سلام نہ دعا، اے چنگاں گھلو فقیر اے!۔
 خیر، اوں کھٹا چھک کیں باہر سٹیا۔ فقیر کنڈا ہویا کھسک جلیا۔
 ”وے بے ودھا، وے نول آ“۔ چل، جیر ہلے کھٹا کھٹی
 بہر نیر سگدا۔ جنگل و بیج ضرور پیا رہونے، اوں اوکوں ٹیک کھٹے
 تک پچایا۔ ”پانی اندر پئی، لوٹے و بیج گھونگھیاں دی پے نی۔
 جیرھیاں پچنی کچ رکھیں“ ”خوب اے!“ تیں اے نیں جو
 اوں گھونگھیاں کھادے بغیر پانی پنی گھدے۔ ”آہن بھا ہال
 چا، گوہا بجمہ ویسی، فقیر پیا حکم رکھے۔ کیری دے و بیج
 بک گوہا بکھیا پیا ہا۔ او اتے کجھ تر مہاں تیں بک ادھی کاٹھی
 سٹ تیں کھٹ تے آ بیٹھا۔ ”پچا یوناں؟“ اوں ول
 اٹھی کیں بک ادھ لکڑ ہی و بیج سٹی۔ دھواں دکھن لگ پیا۔

"ایسے چار تان کاٹھاں پئی، سائیں، اٹھال کول ہن بال تہو وں تان
 ہن ہڈی جلس واکا اسی ا... ہن گئے لسا اٹاں ساری سات تلج بلدے"
 "کول آ... ڈل لرا مٹھر کے اٹاں" ہن سور ہن سور ہن سور...
 "جے جی ناں جلس کیوں اسی ا... ہن گئے کول لرا مٹھر
 تان آ... تان ہن واپنا ناں کہا کر، وڈا کر پارا، لہو واپنا
 ہن ہر کئی آپ جو بگا بھلی ودا ہوندے..." او ٹسدا ہویا دل
 دھوئیں و دھپکا۔ "سور، یوں، سور" تے کول موسم ہونہ ہن ہن داوی۔
 "جے ہنڈا گیا تیں مٹھری دیر" پھوں میلہ لگن پنے گیا۔ کس ہتھ ڈھاری
 کس ہتھ کانے — گنے تان ہر کئی چائی ودا ہن۔ ہک کنوں ہن لہن
 کس لہو کول پکڑا ڈتا — اٹھاؤں تان لو کس کول بھلیا بگدے جو فقیر
 دیس، بھرن لہو کول واقعی سبک تھی، سیٹی ہی گنا چوہن دی بندے
 آئندے ہندے، تلج کنوں ذرا واندھے ہک تھلے تے ہندے گئیں۔
 "سائیں اجازت ڈیو، پریت والے ویناں" اپنے جان اول اٹھو
 دی روایت دا اندازہ ماریے، بھئی ٹردے دلیھے فقیر ناں ہتھ بلاوئے
 پوندے ہوسن۔ گھلو فقیر دے کھڑے دے کولھو و تلج کس ہتھ
 و دھیندیں، بوئیں اول اینویں عادت ماریے گھری ڈھٹی۔ اندھارا
 تھی گیا ہا۔ وقت مناسب ہا۔ "جاں پڑ لگا تیں تسان ٹر پیوھے
 ...، کس کن ڈر دے او، وئے تسان، نوئل؟" فقیر کھل ڈتا پر
 ہتھ ناں ڈتس۔ اوں ہک چھیکڑی شکی دید تھلے تے بیٹھے ہر بندے
 دے چہرے تے بھائی تیں ٹریا۔ بھٹے بھٹے پیر جھل کس پچھو تیں
 ڈیکھ گھنڈا ہا تیں و ت ٹر پوند ہا۔
 "ڈو بھین ان کا کا، ہک سکول پڑھیدی اے تیں وڈی
 ... اینویں وستی دیں تریں کول کئی نویاں نویاں متوں، ڈیندی

گیتیں تیں بہت بچے تہا پوئی فائل کھڑ تھی پئی اے ، مطلب اے تہاں
نظراں وضع نوبے رہیے ، تیں میں گئی آیاں اتھاں ہوں
ہوسی ہے " فیظہو، فیظہو! اٹھی بیگیاں اشراقی بولگاں واں " ہئی کہ ہاں
چھو کری بنجی تے سستی پئی ہئی . " روز آبدی باوئی کھیو جیہی ہوں
..... نندراے ! دل اہاں آپ صحتی دی سرورس گیتی . " تہاں لہن
ہتے پھیرے " دل زرا سوچ گئی تہاں کس " تہاں بن اتھاں طہاں
ہوے ، طہی پھیرن جھینو دے اندر طہی لوکی اتھوے
ایویں بن ، ویسے ایں بے چاری شاری جی آئی " اتھوے
کراچی جمع گیتیں ، اتھاں بلہ بک وضع اپنا ابو و پیندے ! او ذرا
فائل تے ہئی ہوں ڈو کھٹاں تے لیٹ گیتیں . " ہئی کھیو کسے تیں ، پر
تھل وضع پھیر کوئے ہئی ہونڈا ایڈا " .
" تہاں کن آگئے او صحتی ، تیں بن کن کہیں اکی رہ ویسے عقیدہ
ایویں ہونڈے " فوجوان بندہ اے ، آکھی خواہ خواہ الیڈی
جی اے مہیڑے نال ، او با پھیر ، تم پئی اے .
سویر تھی . فیظہو اتھی کھجی پھوسر تھی جیتی اونڈے اٹے سر تھی
دی غنت تھی پئی ہائی . ویسے اونڈے وضع ، صحتی ، پھر تہاں نوٹ تھی
اسے . اونڈی چال کجھ تیں ناہی . او صحتی دی خدمت خاطر ڈھپے چاہ
نال کریندی کریندی تیں بیکہ چم بھیندی " ناں ، ناں ، ناں ، تیں کول
ہیں و پھنڈا ، آپ کر وائے کھے کم ، اول صحتی دو وی تر پھال گیتیں
ڈیکھ گھنڈی ہئی - پر اتھاں ساری دکر ڈا ہر دی صلہ جیہاں چہاں !
" ایچہ ، مہیڑی فائل کھڑ تھی گئی اے ، " او کھ طرح ڈا فوسر تھیں
کریندی ہئی ہائی . او ہری تھی کھوٹن لیڈے ، تیں اونڈے بعد
، پر با رہی کھار کن سمجھی ویدی ہائی . " صحتی ، اتھوے تھی

رہ ویندی اے ، پتھر پڑھدی رہی اے ، ہاں کرور ڈولے پاسے نا
تیں رہ اتھاں تیں وینڈن ، بل بل ، وسے سائیں ہئی ! او کوں اپنا
گدھیں کوں دی ہکل ڈو پونی پونڈی ہئی تیں اے بچلا وینڈا ہا -
" او ٹوبی ہاں کو وی بچگیاں مائیاں ، بھئی سرداں کوں اتھو دیاں
زالیں ڈھیر پڑھا کھا ڈیتن ، اتھاں پھوسر تیں ، او دھا ڈوچی
- اتھاں پینچیاں لا پھنڈی اے بھل ایچھیں ویسے نقصاں
کوں تہاں اتھاں دے گھر وینڈے او ، کھیاں سوانیاں تھیاں
کے ہو سو ، " تیں اوں گدھیں والے او کوں ماسرا ٹی دے گھر
تیں چچا چوٹا . اوں دکر کھایا . " کوں بھئی کوں اے ، ایچھیں ویسے
اندرو سید بولہ بند گیا تیں پیرسی داکھسکار دروازے دو تھیا . " سر
رہی ہاں ؟ ، " تہاں ؟ " " میں ، صحتی ودر لیرنس کو لیرنس
ٹاھرشاہ ، ویسے میں سخی آاں ، بیچ سال پیلہو " .
" صحتی ، صحتی ! اتنے وضع اوں دروازہ کھول چوٹا .
" آئیچھا ، آچھا صحتی ! آؤ ، آؤ لالہ ، آؤ انہر تہاں ، بس موڑ ساٹھکل
چیندے ودرے بندے ہاوسے . او کھل پڑتی . صحتی ڈھٹھا ، لالین دے
نئے موٹھے وضع تھل دے حالت تہاں والا پاس پائی ، اونڈے ساہنے
میں رہی گھیں گھر پار والی تربیت دی کار کھڑی ہائی . جس نہیں روڈے
پال چھپا کرا تیں سمائے ہوون . گھٹاں تے تھو لا تھو لا پھیر ہا - ہری
دی ورتہ کوں کھل والی تھیں دے ہئی دی کھوئی کھڑی ہائی تیں کسیا ہویا
بنیان ڈوسا پیا ہا - حالانکہ مو کرم کوئی ایچا کرم کھائے نہا . " بھئی آساں
ہاوسے ٹوبی ، تیں تہاں ہاوسے ایڈے - اسان تہا کوں موڑ بیکل
چلاوے ہی لگتے ہاوسے ، او کھ ڈو قدم تھن وضع ٹر گیتیں . " کھالہ
اے ہے رتی بی بی ، آساں ہاں ڈھیل وضع ، اتھاں تھن دے کس تیں

بیرھا تھا ڈی فائل تے چاڑیا گئے۔ اُتھاں بڑا مشہور تھا دوسرا، او
اے، مس رھی۔ شی سید گڈ بائی تو ہا سُر لنگز، پولیسکر
اینڈ ریو لیوشن اے ریٹرنڈ ہر ولج اینڈ پریس سیرٹڈ۔ فائل! ”
” بہوں دلچپ اے، حسنی، تساں نویں لوک اتنی جلدی

لکن کیوں پئے ویندے او، یا اتنے فاسٹ تھی ویندے او جو تہا کوں
لکھ پئے ویندے، ” فیٹو سکول کئی ہوئی ہی۔ ” مس رھی، حسنی وی
اول سُر وچ لانے، ” توں اپنی چھوٹی بھین کوں وڈائیں تھیون پڑنا،
اے تہا کوں کیا مار ہونڈی اے! کہیں وڈے درخت آلی کارکن
ویندے او جو تہا ڈی چھاں بیٹھ کوئی بوٹا پھیرے ای نال، ” مس رھی
او کوں وڈ پکس والی کار سلوک پئی کرینڈی ہلاتے۔ حسنی او ندے بزرگی
دے حق تے فوراً لیکا پھیرن دی کوشش کیتی اے، او اینکوں اتنی نوجوان
لگدی پئی ہائی۔ ” اے بندہ بن اپنے اندر سازش کیتی ہٹے بیچارہ
آخر اُتھاں آساں جھیں تال وت اے کیوں رہ سگدے نارمل،
” حسنی، جند وڈا باہر سُر پھر، لوکس نال بل، ” ” لوکس نال خیر،
میوں پیرٹس فتح انقلاب کرن دا کوئی شوق کوئے نی، تیں حالی میں
اونہرا ڈے تے ویساں، وچلا رستہ گین ویساں، ذرا اخبار پڑھ
آساں، ” ” ہا، ” اول اکھیں پھر کا تیں ” ” ڈیکھیں بھئی انٹیجینس
والے تیکوں اتھو تک نالو تال نہیں پئے کریندے، کہیں دلیھے توں
ایں وی سوچیں جو تہا پیاں میزبان انفارمر ہون، ” او ٹھکی اے۔
او بھکی شکل بنائی باہر و نکل گئے۔

رشی اٹھی تیں ہک ڈو انگریزاں بھین۔ حسنی دے شیوا والیاں
چیزاں، جیہاں او آپ دھور کھگیا، ہا، جالے تے جاتے نس تیں ول سکے
دلیھے اتے سارے کہیں کوں جٹ گئی اے اہج موسم وی کجھ

ٹھیک ہا پیا، بس اونڈا سمین کوں دل نہیں آکھیا نال کتاب پڑھن کوں، کم کرن
کوں ای دل بنگدا پئے تیں او کرینڈی گئی اے۔ اُج بہوں سارے نکس نہیں
مستیس دے حل سمجھدے گین۔ ” اندروں کوئی شے تخلیق والی کار جاگ
پونڈی اے کڈا ہن کڈا ہن، ” بہوں ساریاں چیزاں جیہاں ٹھیک جاہیں
نہ ملن پاروں رل دیاں پیاں ہن اُتھاں کوں بہوں ٹھیک جاہیں دیاں
گین۔ ” اے ٹرنک اُتھا، پیرھا اُتھاں تیں تو گک ایس چنڈ وچ،
رکھی دیاں چو ڈھویں دیاں کتاباں کتھاں؟ اُتھاں، حسنی دی چیزاں
دے نلے، تیں آپ میڈیاں کتاباں سفیل تیں۔ کم کوئی رہ نہ گیا
تال او کسی گھنن ٹریٹی۔ ” اُتھاں گھراٹ چھو کری کوں او بھاگل پا
بی۔ اے بہوں چنگی چھو کری ہی۔ منگیندا امر گیا ہس تیں دیگر تھی دی
ہی۔ اینکوں خوش کرن ضروری ہا۔ او کھنن شگن گین آئی ڈو
ترتے کھاوے چکے پکا گھدے نس۔ ” حسنی تال پیا آسی سمجھ کوں، نکلی تیں
میں کھا سوں پیا، ” نکلی دا گھٹیا جیہاں خوشبوئی تیل پائی وچ رلا کس کرے
وچ ترکا کتس تیں ول کھریاں دروازے بند کر گھدے نس۔ ” ایہو
جھیں تیل دا ایہو ٹھیک استعمال ہونڈے ہو، ” اے کئی دفعہ اوں
فیٹو کوں سمجھایا ہا۔ ” فیٹو واپس آئی تال اُج او خیر، اگس دا گوں اپنے
تیل دے اچاڑے تیں رنی نہیں۔ ” فیٹو، اے وچنی کھٹ تیڈی تیں
پیرلی تیڈے ” ” بی بی! ” او، بھو پٹی اے ” میں رو پڑیاں
..... پر اے آکھوں گئے، توڈا، ” ” نیس فیٹو، اے کوئی بھیک نہیں
لوک نہیں ہونڈے کلی! ”

او شام کوں ول آندا ہا۔ رات کھٹے گزرتے دے۔ ریڈیو تے
خبراں سنندے۔ تھوڑا بہوں الاون کھیندا، تیں مٹم پونڈے۔ سویرے
او اخبار پڑھن اوٹھاتی میل پریں نکل ویندا ہا۔ ہک ڈینہ پیرانا اخبار۔

بارشہ و تیب ٹولی آپ ہو گا۔ ہوں ان گناہی و دی ایں۔ آپہن تہ کہوں،
 اتے تھوڑے ہونڈے او اوندے دے، تہاں سارے۔ تہاں، لوکی آکھن
 و جی ڈھاٹل جیر تھی تہیں کب بوٹا اپنی تہاں ہیٹ سکا پوس۔ ہوں
 و دھیا بوٹا ہا، قندھار کی انا سردا۔ جہاں ماہ کی انا اس۔ تہاں ساں ڈھاٹل ہوں
 تہاں ساں تھوڑے۔ ” او نہر، ” او اوند منہ زور تہاں گیا۔ ہوں
 آکھن تہاں بھول پے گیاں۔ ” داوں، دھوں تہاں نہیں، ” دواں تہاں
 لے ہل پلن، چائی جو ہم چا، ہن او دھو سیک آند پئے تہاں!۔ او تہاں
 چا پ سکے ہتھا۔ ” فیلو، آروٹیاں پکا ہاں نہی، ... آکھی تہاں
 میں دھونڈی آں، ” فیلو روٹیاں پکا وٹا آکھی اے۔ جہاں تہاں
 چا، تہاں چور پسر گھراں نہ فتح مارے۔ ” ہاے! تہاں تہاں
 چلووا، ” فیلو روٹیاں سا گھدیاں پر اوستے گھراں تے ہتھ کریندا اوستے
 و جہاں لو گھرو۔ نکل گیا۔ او دیکھاں آکھیں تہاں دھونڈی، ہتھی رہی۔ او تہاں
 میں آکھیں کہوں تہاں آں آیا۔ آج اخبار دی کھی ورتج ماری و لاہا۔ آوں
 تہاں اپناں چیزاں ہر لیکھیں دس مارن شروع کر ڈتیاں نہں، ” کہی تھی
 ہے؟ ” ” او، سس رٹن، اخبار ورتج مہیا فوٹو چھاپ چڑتے اٹھاں۔۔۔۔۔
 ہن اٹھاں لکھن ضروری تھی گئے، ” فوٹو چھپے تہاں لکھن ضروری ہونڈے
 کلا، ” لکھن نہ، ” چو بھکھ لال پیدا تھیا، او ترا کلا مر نہ دیکھیں ہن،
 ہوں دیر تھی کہیں۔ تہاں سارے ایڑی ہونڈے او، ” تہاں او
 تہاں کجھ کرنا پوسھی، ” رخی اخبار چا گھدے۔ ” ایڑیوں فوراً ساں چھوڑ وکھ
 چے، ” ” دیکھوں، اخبار دی ایڑی کب کاپی ورتج تھی اے فوٹو، او کھس
 تہاں اے۔ فیلو نندہ پئی نہی۔ ” ایڑیوں پار آکھ بے پ، او بولے تھیں
 تہاں اے گئے۔ ” رخی کہی ہا پھوڑاں پھوڑاں آونے۔ ” تہاں او کھس
 تہاں اے گئے۔ ” پھوڑاں کھتی دیندہ تھی۔ ”

کب چو بندہ اوں اپناں ساریاں کتاباں سمٹی دے آؤ کھوای کہوں
 میں ٹوس وی چو کھاپوڑس۔ ” پڑھے تھیں، بندے دی زندگی دے گھوڑے
 علی شفتیاں ورتج لہند، ” اے رخی دی ریزرو لٹیر، ” سلی فانس طراح
 سکے۔ ” میں کھی رہی آں، ” پر پیڑے کول کتاباں چکھیاں رہ گئیں۔
 اے پیڑے ٹوس، ” سمٹی ول اپنی سوچ تے پھکا تھیا، پھکا۔ او اوستے
 گورے سہی، ہتھی ہاتی۔ بھواریاں آکھیں پھی پھی کھڑی تے، جو تہاں کور
 شاگردی ہونڈے۔ ” اے ہن ٹھیک اے واصل، ” سس رخی، ” او
 اپنے پیر تے جو تھیاں پیدا پھیا، ” دکرن آکھنڈے توں لیٹ ہانویں،
 خط ناک ہانویں تہاں تہاں ناں ہن، ” ” کتاب تہاں تہاں
 میں کھساں۔ اپنی وی تہاں پھی وی کھی۔ ” ” ذرا نارغ تھی کہیں، ”
 ” داوں؟ ” ” نارغ تھون دی سبک۔۔۔۔۔ ” ” پے گئے بزرگی دا دورہ۔
 ” ” پراو پئی گئے تہاں کتاباں پھولن شروع کر ڈتیاں نہں۔

” او پھیر او پیرے پھیرے تھی ہائی ہائی۔ او چھتے او نڈے ساہنے
 سبزی کپن آکھتے۔ او آکھیں بھکھا وے ورنڈی تہاں تھیں روٹیاں
 تھی آوستے۔ دکرن آکھنڈے توں سیاست کار رن ہانویں، ” اپنیساں
 پکھیاں تہاں آکھیں۔ ” ہر پھیر پھیر تھی، ” تھی کھی تھی تھی
 ایں، ” تھکناں گھساں آئی، ” تہاں اے تہاں بھوڑے اٹھاؤں ساہنے واکھ
 ہاں تھوڑے گھس پھیر تہاں بھوکھن، ” ” پر توں ایں ہوں وڈی۔ ” اسال
 تھیں سلام آہرے آں۔ ” وڈی لی بی بی، ” ” تہاں توں ہن آکھ تھی
 تھیں، ” ” اوں ہل داہو تھیں ذرا چکھنا کر گھدے، ” ” تہاں سہری دی جا
 پھوڑاں ہوں۔ ” ” ہن کجھ نہ کرن دا تہاں تھوڑا تھوڑا ورنڈے، ” ” پھیر چھیر
 ہن توں ہتھ لکھیں اپنے۔ ” ہوں کوئی تھوڑے ہونڈے او اوندے۔
 ” ” ہن اے گاہ باقی رہا، ” ” اے جو اپنے جتنے دا میں وی ہوں کر آئی ہاں

اول گھو فقیر کنوں پانی پیتے۔ گھو فقیر اوکوں میںا ڈتے۔

ڈوہجے ڈینہ او ڈوہیں بھیناں ہئی کھٹتے بیٹھیاں تین کھلیاں
 ڈیوہت وانگوں بھین کنوں اووہے جوان چھوئسریں والیاں کئی جنباتی
 اچا لیں سنن لو موضوع چھڑن دی ول ول کوشش کریندی ہسٹی ہئی۔
 اوکوں تجربہ ہا جڈاں اوندی بھین دیاں اگھیں گھیاں ہوں ہا اوندی
 اے کوشش کامیاب تھی ویندی ہئی۔ ”..... ہاں..... اے ڈسا فیلو
 اوں..... میکوں ہک منظر ہوں بھاندے، کڈا ہیں کہیں ریوے اسٹیشن
 گئی ایں؟۔ تھل دا کوئی ویران سٹیشن، آبادی کوں ہواں، اٹھال چہ
 پچات۔ پٹری نئیں چکدی۔ اٹھال شیخ دے دیرے!..... اٹھوں
 پہر آکے بک بکڑن رکدی اے..... ایویں ذرا چھیں دیر میلہ لگ ویند
 ون پوتے چہرے، ون پوتیاں اوزاں!..... تیں وت بگدی
 کوٹری مارتیں ٹرویندی اے..... ساریاں رونق نال جاتی..... اپنے
 میلے آپ میں نیندی اے، تیں ڈو..... اگھیں دی دید آئی کار کالیاں چکلیاں
 لاساں دور تائیں اوندے تھچو وینن پیاں..... تیں سٹیشن تے اووہا
 شیخ، اووہا ویرانی، اووہا چپ، اووہا موغھی موغھی دھب چھال
 اے سبھ اگھیں سرائ دے بوٹیاں وچو نکل کی سٹیشن تے ول
 قبضہ جما گھندن.....“

.....*.....*.....*

اولوں

۱۔ ساری گالھ ایہا اے جو جاگر سنبھال ڈالا ہا کوئی نہیں لہندا۔ تھی بک
 نہ مانہ بیو، نہ بھین نہ بھرا۔ تے مانے ماں دا کیا اعتبار؟۔ او دی سکے
 تان نہ تھئے۔ میڈا خیال اے ایھا کئی اے۔ آکھیا ہس کسی نال پواہ تے
 پھر ونجیں۔ اوریت دے بٹے چھوڑ کیس کھے ہتھ کئی دی وٹ تے چڑ
 گے۔ ”آکھیں سائیں ترائے میل اے، بس توں لہ کیس فو دا ٹرن لہاں
 حالی تک ترائے میل نہیں پے گدے۔ واہ سلیریکر، چنگال اسال
 بی. اے. کیتے تے چکی توں ساکوں نوکری لہھ ڈتی اے۔ اگھیں سائیں
 میڈے علاقے دی کار داری سنبھال گھن۔ کار داری بڑی متقول پوسٹ
 اے۔ ہنٹراوندا منہ پواہ تے ہا۔ جیڈ دی دھپ تے سر ڈو پھر
 او سبک پئے۔ مگر خیر ڈا رہے۔

۲۔ کجیس فرس کلاس کار ہائی سلیمہ دی، جیرھلے مرضی چھک رکھا ہم
 تے جیرھلے آپ دی پاسے نال آہندی ہائی!۔ آہا۔ کجی باغ، گلکنت
 کالج، صدر چھاؤنی، سٹار لٹ، کلب، مونا تے مفت خورے صحافی
 دا اڈا شب روز ہوٹل،۔ کیا مرے دار جاہیں ہین اے سائیاں۔
 آکھیا ہم میکوں ملان دچو نہ کڈھ ہنٹیں ملان دے ڈا دانہیں رہ گیا۔
 اگھیں ”میں جو آہدی پئی آل..... صرف میڈی واپس تک۔
 ہنٹ کون انکار کرے ہاٹ۔ اوکل تریبہ شدت کیتی اے۔
 سچے سچے کوئی پنجاگرم کس دے بھیا ڈھک چٹا کئی نال کاند اکھرا ہا۔
 ادا نکھائیں تھی جلیے۔ ”د بزرگو، ایستو مسعود گرجو کھی دور اے؟“
 بزرگ سدھا تھنڈی تھنڈی مٹی دے دوچار پئے اوندے پیریں دج کڈھ
 ”ایھو کوئی میل ڈڈھ اے۔ چاچے معلومات فراہم کر ڈتی اے براہ کرم“

دعوت اپنے درجن کوئی کا کلمہ مومنہ کی نہا گیا۔ اور بیکر نوکر نہا تاں زیادہ
 مومن زیادہ ایں گھراٹے داپوٹہ جیندے اُتے سجے ہیربان ہین تے بکر۔
 تے سجھیں شاندار لڑکے ہین۔ محمود ٹیکہ مل والا محمد خان، بھٹی
 کار پوریشن والا اشرف میاں، لیدر مارکیٹ دا بکوشی جیوا کار و بار امریکہ
 ڈرٹی پھیلا بویا اے تے نظر آبا ورا شہر تک پوری جاگیر دا کھس وارث
 سجھیں غوص نال انتظار کریندے ہین جو بھٹی سلیمہ بی بی کرکوشن
 کر گئے، تے ذہنی دا حال دیکھو سجے شریف آدیں کوں کھڈے لاکن لاکن
 آپ جرنی ٹری ویندی اے۔

دو دے آریو تھننگ ابا ٹوٹے؛ ڈیر ستارہ "سلیمہ کرے دتج
 آئی اے۔ چاہ دی ٹرے آداب چال دی ہائی تے اے ترانی اوتارہ
 واسطے ڈے سگھری ہائی۔

ہیار، توں میڈے واسطے کب متعلق پڑی ایل، سکھی"
 خیر! آج اسام مولو د Solve تھیرا دے موڈ دتج ہئی، کچھ"
 گھیں گھر تھم دے پھوکرے ہین اے سارے، اے صدمہ! اثرن ہو،
 شیر سنگ اپ میڈے مانے دا پیر۔ آخر تیرا پو اتس....."

پھوٹ یار، سب ڈزرن۔ اینہیں ساریں کب ڈو جے دی لیکر دتج
 میکل متقابلے دا امتحان سجھ گھدے۔ کسے کوں برتیت تے ہین
 دی فکر دتج پورنن، یا اول ایہیں کوں کڈا ہئی کچھ ہیش دتج
 اکیں اپناں توت خیر آزما دن دا خیل تھیں پے ویندا۔ یا کوئی نوں
 ہیش رلیٹ دتج مارکیٹ دتج اونچے تے سارے جھٹ مریدان تے
 دست کوئی نوں شیب دی، ہی اونچے تاں پیلے لسی ویندی اے۔۔۔
 بس، اے ساری ایہا کالہ اے۔ "سلیمہ دے اھیں دتج ایجکاج ہا
 رارٹ، رارٹ... اچھا کب ہی کالہ چھسے،... لے کب ایجکاج

دعوت قدم پھیرتے ٹیکرے کھرا جھند کھندا۔ "دلانت اے ایہو
 جھیں کار داری تیں"

دیکر بند مزاج بنا گئی اے۔ حالانکہ لوکیں کوں پترے نہائی
 جو۔ رٹ اُس کیپ کو رٹ۔ ہوں۔ اوتجیری کی سلیمہ دی
 لار داری ایڈری سختی نال ودی بھیندی ہائی جو: ہول دلیہیں آپ

کوڑوں وی لگاؤن دی کوشش کریندی ہائی جو سلیمہ دی اصدیت کیا ہے
 تے کوئی ایہو جھیاں لہندا لارڈ مساکوں وی متبئی بنا گیا ہووے ہاجوئی
 سلیمہ کوں نواب صاحب متبئی۔ متبئی!۔ ٹکی واسطے لفظ کیا ہونرے

جڑے؟۔ ایں لفظ دے بارے دی اوکھو کھو شمدہ پدھ ہون دے
 پکر دتج ہائی۔ اددو دے پیریند دتج اوکوں کئی داری نیال آیا ہا پونیر
 کوں تھنچے۔ د رٹکی دے واسطے متبئی دے مقابلے دتج کیا اندرے۔

مہتا ہے مگر اونہائی تھنچے سگی۔ ایں لفظ دا سلیمہ دی لار داری نال جو
 تعلق ہا۔ اوندی پس ہلکا ریک ہوندری ہائی چو ما تال اوندری مریا ہا
 کوئی نواب صاحب اول کوں دی پھیرلی بنا ویندا۔

تے بول، نواب مرحوم دا سلیمہ دی مانال کوئی فعل فساد ہا۔ تے کئی
 کہدن نواب دی ہائی سچی محبت۔ تے جرحلے مراد جٹ نوٹے نال
 نواب صاحب بھول تارا کیتا پر سلیمہ دی ماہوئی اول کوں انکر رٹکے۔

تے چرلے او دی سرگئی نواب صاحب اٹھیں سالیں دی سلیمہ کوں کھر
 چاگھن آتے۔ تے وت و فایلی بھائی نے جو اچھے سلیمہ کوں جا کردی لوت
 پٹاوت کیتے الا ولدر گھین۔ تے ہون بیگ کوں ڈکھو، دل بندرالی

نہیں کہیں مراد جٹ دیکھ دی اے۔ شہ: ایڈر ناہی کیکے تاں ڈھیر
 سارے پتورا۔ کوئی ایڈی نار مل تاں کسے ہی۔ اے کیمپنہیں تاں ہے جو
 نور۔ نور۔ پرا دتاں ہوں شریف بند ہا۔ اوتتاں سلیمہ دے موٹے

بھریاں آکھیں بھنا کھن، جان کے اوندرو پیدیا ہائے اچھا ڈرا کر بیدیا ہا۔
 جرتی جان دی خواہش اکی ظاہر نہیں کرتی۔

اول بھوتیں وچھ وول پٹیندی بھوتیں سر پائے اوندرو ڈرٹے۔ چرٹھی تان
 اوا اکول پیلیے دا بھٹھی ہانی جوا وا ایٹھا نہیں تے آندیا ہا۔ تے ہن اوسرتے
 یا کھڑا ہا۔ ”اول ڈینہ توں۔ میں کھول کاردار دی جاہ وارے
 کھتا ہاتاں، کھتوں، میں سمھا ہا کھتا ہے۔“

مشتاق ایٹھا نہیں آئے، اول پھیر کر دی ہالہ کول وینا کیتے۔ اواج
 وت بے کھڑے پانی کھڑا ہا۔ عجیب کئی جھپٹ رٹھے کھڑے ہن۔
 ذرا ایٹھا پھر شاکل ڈکھا دن آئیں۔ کھتوں کسک یٹا کر پٹیں دا بھری
 وادا دوی۔ آخر اوا وچھ پھرتی ہے۔

مٹان منج تیا گھرا وٹھئی اے جھٹاں کھڑے دی وڈی مل اے ہا۔
 ”ہائیں ہا، اوسل دی ٹوکر دی دیاں کھنیاں نی بھئی ہائی تے
 یٹوئی کاردار دے کھٹیں تے سمی۔“

ہا، بس اوتھئی اے۔۔۔۔۔ ہائیں اوکین گئے، مشتاق ہا،
 ڈڈھ تان تیا اچھوٹا اے، کب تان مشتاق لہائی ہے۔ میں ایٹھے
 کھڑی آں پئی بے نال اول ڈینہ، بابا، نواں کار ہنتا سا کئی، میں
 میں اول کول مشتاق دی جاہ وارے لائی آنداں آں، تے میں کول
 نونٹھیں دی رودنی کے نال کھیا ہا۔ میں میں ایٹھاں دے تنھر
 کھدی، بابا جھیں اسان مزیرے میں بھئی سارے وقت لالے ہن،
 کول کوئی منج داٹے دا وددھ تان نہیں قول چھنہ، مینہ ہی پار م
 دے بدھ، تے کھن بھول لوستیا کر نہیں،۔۔۔۔۔ اے نواں دی ہرا لے دکھوں
 دیکھتیر ۲ بہرٹ

مشرف کر دی بونڈا ہا۔۔۔۔۔ اوا!۔۔۔۔۔ بوسن روک کال دی وینا بھونڈا ہا

”نور ہا۔۔۔۔۔ او ساڈے نال گر بھوشن کر گئے۔“

”اوتال پتے اے او سٹے بناب اکول جاگرا کاردار بنا کیں جرتی کھول
 داپی تک پانڈکتی وینا نہ؟“

”ہول، ریزر ورتج رکھی وینا کی آں “ ہا۔“

”بھئی کیا پتہ واپس آکھیں کوئی ڈھنگ دا چھوکر اندر لھے
 دو بھچھ و بھونڈ بھونڈ، آخر آخر آخ“ سلیمیر و فیر شاہنہ ملک دے قہتے

دی نقل اتاری اے۔ نقلیں ورتج اوکے سمی وینا لائی مینہی ڈی
 سنیں نیں برگر نہیں، مرد لوک ساڈے بھوٹھی ہن سکھان، تے نور تان
 او دین دی اکھڑا دی اے۔ کھتری نولن اے۔۔۔۔۔ اینڈا بھوک کھیری
 مزیرا ہا، اوتھ تے ماے ہولیں ایڈول جھت پور وچھ اپنے کول کھن آئے

اڈاں اے بڑا سال داپا۔ او بے دیماقی، تھول تان میں اول علاقے
 پھٹھ پھڑے، تھوڑیاں جھیاں اینڈا اولو دیاں گالھیں کر کے ستارہ کھڑی
 اے۔ ”اٹری رہ بارھو دھیا اے“

”اول بول، منج کل کل میر پورٹ تے۔۔۔۔۔ سمی آف کر لھوں“

”یا رھال بھوکی تے جہاز فلانی کریندے“

”یا رھال بھوکی ہا“

”دیا رھال بھوکی“

”جو جے ڈھنیر یا رھال وجے او کار ورتج ڈرا کھیر دے برابری ایٹھوٹ
 وینا کی پئی ہائی بھلی کار ورتج ماے بھریں ضروری سانان نال اندے ہے
 ہن۔ یار لوک ایٹھ پورٹ تے آیاں کھڑیاں بھوسن۔ وینہ بھوکی جھیاں
 بھوسن۔ اول اکھ پائے ڈرا کھیر دو ڈھٹے۔ جہاں نور ڈرا کھیر کھیا
 بھیا بھونڈا ہا۔ اوندی عادت ہائی لفظ طنے بھچھوں گردن پھرنڈا ہا تے

ہوندا میں اوتھال — دو کچھ مدت اداوں ڈیس نال تھویری ہوں
 سل ملی گئی جو اولک پیہ حقیقت لہندا، تے جو ٹاں دے خوش نال بھریے
 ہوئے ہیں — آنہ ڈے میں منڈھو او تھو تھک گئی ہائی جو کھاپے را
 حس او کول کو میں پن تائیں گھن گیا ہا۔ تے وطن دی یا نہ ہوں ڈاڈھی آون
 پے گئی ہائی۔ او جرمنی وچو کھاپے دا حس نال گھن کھے وطن آئی۔ تے ٹاں
 دے بارے او ہوں پیکر مید ہائی۔ کول جو وطن دا کو میں کول کچھ نال بندہ
 تے عام تھیں سگھائی وی دل دے ہوں تیرے بگدری ہائی — سب
 اٹھے، سب آپ رنگے۔ وطن واپس آئی مہینہ تھی گیا تے کھاپے دا حس
 او وی داا تھی۔ تے سب کچھ ڈیون والی کال لہا تے جو تیج سا میں دی
 مدت وچ اکیھے دھ تی اچھی تھی گئی ہائی۔ انہا میں کول لہا تے جا میں کلن
 تائی ہر شے اپنی جاہ چھوڑ گئی ہائی جو کھاپا پٹی جاہ تے ہانہاں اپنے آپ وچ
 تیج گیا ہا۔ لوک پے تھی گئے ہیں۔ اوندے ماے مامی ہمیش ار تھو آون
 والے لوک وی، کئی طرح دے مزاج بٹا گئے ہیں۔ ار تھو لوک ملن کال
 اے تال ڈو ترو ہائی یہ و فرسیر نو نال آ گیاں ہیں۔ تے تیرھیال پرانیال
 کھوڑو میں او سلہ کول کئی جائیں زیادہ پاریں شاگردی دی بجلی مہلی
 ہلا ڈا اوندے بعد و داغ کر چکیال ہیں۔ کالچ دے زمانے میں اوتھو
 سہیلیال اکثر پردیج گیاں ہیں۔ تے تیرھیال ہائی ہیں او نہیں دے تیر
 اے ہلاڈا تے کچھ دے کچھ تھی گئے ہیں۔ ساہ نظی ساہ مٹ گئی ہائی۔
 ہندیاں ہویال سیلیال اے پے پکھے پئی نال کھاپا تھو گیاں۔ سال
 تیر تیرندیاں میں تے آپ ڈو تھجے دے دیال کھچیاں زمانہ تھی کر ائی
 کئی آپ کول اعلیٰ مو سا تھی وی جان کھیندیاں ہیں۔ سب دے

۱۔ وضو ۲۔ مرکز ۳۔ مور ۴۔ اڈے، اڈے

گلا پو ہوسی، ڈو تھی ولین، تے چاہ لسی، رول بھاجی دے آون
 ڈے ڈے خوار کر لین۔ اول میو کول جواب ڈتا ہا۔ پراک تھو
 دا تال ڈڈھ اکی کے نی؟ ” میں تو کونو مشتاق دا پھپھے؟“
 مہن ڈو کار تھو تال میں، ” مشتاق تھی تال اے تال؟“... تیج تیج
 تول پلیس؟، ” تیج“ اول کار ڈو تھو تال سرکول چھنڈکے۔
 ” ڈرک ہندی آں ڈرک ہندی آں،... او سدھا بگا وچ ہا، اے مر
 تے، میڈے بابے نال کیاہ دی زمین ڈیکھن گیا و دے... تیبے
 کیا اے؟ اول و ت وی ہک سوال کر چھوڑیے،
 ” فورہ او او تھو تھیے۔ ” فورہ... کیوں، فورہ نال تھو تال میڈا
 اے تیبے نال فورہ ہوسی“
 نے ڈو تھی کئی کھوڑی اے، اول کول جواب نہیں ڈتا۔
 سد بابے کول اکھ چا، میں تیبے سروٹی پکا ڈلیاں، ” مشتاق خان اپنی
 پکھانے، ادا چھوٹا کار تھو تال اے، تال وی ڈو تھو نہاں و بجی،“
 او چھپ کئی مریا گئے۔

تیج سال وڈی بلا مدت ہونڈی اے۔ مستقل دی صورت وچ
 مدت وڈی ہونڈی ہر ماضی دی شکل وچ وڈی کول وڈی مدت
 خیال دے داسرے وچ رو تھی، ایک گول یا انڈھارے دے ہک
 وچ تیبے میں تھی دیندی اے تے آخر کار اے گول یا دانگ تھو
 چھکارے یا کالا نقطہ بن کے رہ ویندے۔

بہر حال واقعات دی ترتیب کونو مٹا و دے، ہوں سا
 شے گواہ ہیں جو او منہ مہی ہر ماضی وچ تیج سال لاتی ہائی او تھو
 اول پلھو پلھو ہوں اہل یا ہا جو او تھو دے لوک وچ مطہج کے تھو
 تے طہرہ رو ناس کول کورے ہیں۔ کوئی عجیب وگ تک قسم دیال تھو
 ۱۔ لوش عروسی، کھو اسح

تال او وے برمتی دے پرتی، نقلتے ایگزٹنڈر بہوں ٹھیک بہن۔
 پرتی، کیا، فس کلاس بندہ، بولہ، کر پرتی، نادا کھس پرتی ورتا تری
 بن وے خبط ورج گودی دانہر دور بھرتی تھا ودا ہا۔ ٹھیک تال او وولہ۔
 اول بول، ٹھیک تال ایل ہا جیکریں جرتی نہ ویندی تال۔ ٹھیک وراسل
 نور کی ننا۔ ایڈا برتو طرہ قسم دا بندہ دی کرے کم دا جتال بھیجا ہراج
 یں اتھا ٹلی کھرتے۔ نور دی کی ہا کھدا۔ بالکل پائتا تری بہنڈا ہا
 ۔۔۔ نور تکیوں کوئی کی طری نوڈا بولیاں سبھال گھنسیں؟۔۔۔ سبھال
 گھنساں۔۔۔ نور جو کے پیسے لوٹا رہے ہئی؟۔۔۔ ہزار کب ہرولن۔۔۔ ڈو
 سو گھن گھن۔۔۔ اچھا۔۔۔ نور تکیوں کو کر گھن جو بولیں،۔۔۔ جی، جی میں
 پیٹ و دھ ولسی۔۔۔ حالانکہ کھڈا شرت ہس ڈرا تو کر ڈا۔۔۔ جس عداق
 و بٹن و ملیسے بہوں کھسیاں میاں کیساں ہا نس۔۔۔ دیات کنول بہوں
 کن سر نڈا ہا۔۔۔ تے اراج۔۔۔ سچ سال کنول اتو جتی جے نرس دیات و توج۔
 واہ بھی نور۔۔۔ بھوری اکھیں والا، گالیں کھوی کر نڈا ہا، اچھے ہنریں ہر
 پوسی۔
 ڈو جے ڈینہر ملیس دی ٹولیٹا اوندے عداقے سمور گرو واسطے بگے
 دے گے ٹ وچ بھکتی اے۔۔۔ بنیر کھیں ڈو جے ڈرا نوڈ دے، بنیر کھیں کول
 اطلاع ڈو تیں۔۔۔ جیکر دے محسولات تازہ اوندے سیک اکا ورت و توج
 سچ کر اڑتے ویندے ہن۔۔۔ تال دی جاگیر دا دھندہ کرٹ او ٹھیں ٹیٹا ہن
 ضروری تھی گیا ہا۔۔۔ ڈو پیسے ہن کول ہا، اوندی کار سمور گرو ہن
 کب سر تیرا وھو ہائی۔۔۔ پورے کب گھٹے ٹھیک اوندی کار اوندی اپنی
 جیکر و توج چلدی رہی۔۔۔ ہا کی دا واسطے، اکھیں جڈاں او جاگیر تے آندی

ٹیسٹ سوال گئے ہن۔۔۔ سب سے ذوق تازہ تھی جے ہن۔۔۔ تیں آئیڈیلز تال جیرو
 یق اسی کے ناں۔ ترقی نفس آئی ہائی جو ترقی العین، ہیدی، انیس تے شہید
 جلالی دے نانولیل ریال سبھیال بڑھن والے ہن اراج۔۔۔ ولینا اسی
 تے طوی۔۔۔ اراج لارنس دے بھجیو پے گئے ہن۔۔۔ اے سارے لوک آکر
 و توج سمت ہن تے او کھی ہائی۔۔۔ چھٹری، کھلی۔۔۔ کھیں وکی او نڈا انشا
 نہا کیتا۔۔۔ کھیں وکی او کول یا دندہ رکھیا ہوسی۔ او کول یا د رکھن دانہ
 ہا کوئی اول و انگول کھارے وچے ہا۔۔۔ کھیا کون رہ بگدے۔
 ۔۔۔ تال۔۔۔ یعنی ایسا اے۔۔۔ بھی آئیڈیلز بھنے پورن۔۔۔ پر گھوڑن
 بندے کول بندہ تال بوڈنا چا بیدرے۔ لوک سارے بوجھے، ہوسا تال
 نرے کو دوج کھٹرن۔ کم دا بندہ کوئی نہیں گیا۔۔۔ جے کوئی رہ تیں تار
 او جیرے ملیس دی دروٹ و توج بھجوتے رہ گئیں۔ بندے کم دے ہن
 اپنے نول کنول ہا ہر و تیں آندے۔ کوئی سا پیسے نہیں آندل۔ انول ڈور
 اچھے میں یورپ وچ جو تھی آئی آں کوئی اطمینان ہا آئی آں۔ یا کھس
 اچھیں۔۔۔ مشین و توج تبدیل تھی آئی آں جنیدے کل پر نریں ڈر
 اینھیں کول بھج نہیں آندی۔ یا بھی تھی مشین دے پیسے پار ڈر
 این ملک و توج نہ پیسے تال کر یوس تھیں؛۔۔۔ گو یا کھیں آدمی دے پے
 واسطے تال اسال پر و پیسے آیریا ہن۔ اچھاں چرھا ای آئی آندے
 اپنی کھیں یک طرفی، بیک پلیس تے کار و بار یا کھیں اپنی پوسٹ دا تال
 جاوون آہ بندے۔ اچھے میں بہن ٹھیک اینھیاں تھیں واسطے سچ
 ماری اے۔۔۔ سمیٹ کر دام دا دینا، در و طالے، لانا صنف خان مرن
 خان حمید اللہ خان مل او نرنز۔۔۔ اے تھار ف اے۔۔۔ اینھیں کو

ہائی۔ رنگ دی تالی نور و انگلیں مہوری کی نہائی تالی وی نقش نہیں ڈاڑھی
من موہنی ہوتی۔ انھیں جو سلیر دارا اور اکھڑے گئے، اسے کھنڈ مکنی منکل دی چھوڑی
طیے نال الائے با۔ پرا دھیب کتی یک پاسے اکھیں تھکیندی رہی اسے۔
اسے تھپے پھو کون اسے نور؟

اسے نور بانورا، بابے رمنفور دی دھی اسے..... اول شوہرے دا پیر کر کے تی۔
د نور بانور، سلیر دل و روح د نمرائے۔ بس اولوں اسے نال زرا کھٹا لگے۔

د میں ایندے نال واصل بٹو بندا بیٹیا تم..... لیکوں ٹوکر دی چوٹی آواں، ہنٹریں
حرف تھینداں..... اول بریک تو پیر جا گھدے۔ کار ٹریں اسے۔

د طہی، سلیر بیک جرمی و چوکر اون نال میکوں ملن آئی اسے۔ اول نور بانور تے
رعب سیے۔ ”جیل ہال، ملن آئی اسے، اول کار دے ٹیرے نہیں لگن داتا،
”آچھا، آ پیے دیکھ نہ گھنسیں“

”بہوں ڈھٹھوں تے کھلتے نہیں کھیا“

د روت..... ”ٹنگ تے بولیندی اری، نور اسے دکھائیں۔
نور بانور منہ بچا گھدے۔ ”اچھا..... سہینا کیساں اری، جیل واکر

جوا، ”میدھے کر پڑے دھوتے ہائی؟“ ”ہا“

د استری کتے ہائی؟“ ”جرصلے نہیں ڈا آندا، ہی لاکے بستے بیٹھ
دیکھ کر ہی آں، دکرٹیاں نیکل و سین، اور زمین دو گھوڑ و طی گھڑی ہائی۔

سلیر بیک واسطے حولی دے اندر لے حصے دا دروازہ کھول جاتا کی با۔

روٹی شوٹی دا ساٹھ نور کر ایاتے پکوانی نور بانور کونوں جس۔ روٹی کھن
کے نور بانور نور دے نال آئی ہائی۔ روٹی کھو بندے ویلے اوکھیندی تھی

انتظام، آئیہا م

بوندی ہائی، اول کونوں مختلف با۔ جس دے نال نال محرومی دا احساس
وی برسر چاڑھے گئے۔ زندگی انیوں سے تال جیکر میدی کی بند
کتی با۔ خیر جرمی کونوں واپسی دے بعد وطن ورج اوڈنی جیکر وادھ جاہ
مئی جھتال اولوں کونئی زیادہ گرہ پڑے کونئی زیادہ تبدیلی محوس نہ تھی۔ باگر
دے کھیت، فصلاں تے درخت سب شے اوڈنی آئی تھی ہائی۔ کہیں شے منر
نہا موہیا۔ کہیں شے و ناداری ہائی بدلی۔

ابادی کونوں زرا اور مو اوڈنی دیدیکر یک دیکھ تے ہائی۔ آدھی مرے
ورج، ٹالھی دے ہٹھا اولوں انیوں پے تھی کی کونئی بندہ بوندے۔
جیندہ جو کھیر گیا با۔ اول کار کونوں زرا مٹھی کر کے ہارٹن جتے۔ اولوں اپنی

جاہ توہلے۔ ٹالھی دے تھی وی، بیٹھو نکلن نال اوڈی و بندے ہین، یک
کار دودھ کر لگے۔ جیل دھوٹا بویا سفید کر تے، منجھ نوئی خانی بینٹ، واپس
سدھی کھکی تے بھواریں اکھیں ورج سمر مہ۔ نور کونوں ایی اروپ ورج

دیکھ کس وی اول بہر حال قبول کتے۔ اولوں بیخ سال دے فاصلیں
دا تھوڑا پنوں اندازہ با۔ تے نور تال منڈھالا دا شاغلا ہا میا۔

”ہیلو نور،“ ”سلیر بیک، آدھ بیک صاحب، آگے آو۔“
تال جرمی و چوکر تال آئے او، اطلاع نیوہے کتی..... چھاپہ ملان را

پرورگا مں گئے؟۔۔۔ خیر، تال جیلو، او، ساہی بھٹ پھالک اسے جاہ
دا، مشتاق،..... مشتاق تھاکوں کسے جو کر لیسے۔ سارے دھڑاؤ نہر

کونوں ہین۔ میں وی آورینداں..... نور کے ساہ ورج اتی ساریاں
چاکھیں آکھ چھوڑیں۔ و واہ کار دارا صاحب۔ اولوں زرا تھیں شک

جی اسے۔ اتنے ورج ڈوہا بندہ وی کو کھوتھی آئے۔ ادیک بوان چھوڑی

۱۔ بیولا، اولوں ۲۔ لالائی، بانا

مناق ورج تجھ زبردی بٹی اے بے دردی دشمنار شادی کر گھنوں، اول بندھ
 کوں دی سہار مل ورتی۔ گویا سارے نور کوں اتا سلجی بنائی ورتوں
 تے نور۔۔۔ نامکوں اے۔
 رات ارجی کنوں ودھ گندری بئی۔ اول روتی روج کے کھادی ہائی، پیڑ
 دی تھکی ہوئی دی ہائی پر نیندیں نہ آئی۔ اول اندرلی جوبلی، ورج کھی بترے تے
 بیٹی سو جی ورتی۔۔۔ نہ محض تک نانا اے، اتاق محض، جوتاناں ایں ملانج رتے
 اوندی ساری رجا نیت ٹھیک ٹھاک ہائی۔ تے بے دکان دی پھو کری دانان
 اوندے سگھ ورج اکی اکی ری پیا۔۔۔ سب غلا، نور آپ کوں ماحول ورج
 گھوں ملین واسطے سب کچھ کرتی رکھدا ہو کھی۔ اوندے ورج اے صفت بہوں
 پرائی اے۔۔۔ نور جیکر واپس مٹان ملن دا لکھیا تان۔۔۔ ٹھیک اے، اتقان
 کھن مشتاق کافی اے۔۔۔ نور بانو۔۔۔ خوب۔۔۔ نور بوجھے کا دینی کوسے
 خوب اے؛ سویرے سلیر دی اکھ ذرا تو کھل گئی اے۔۔۔ غمنا نے ورج
 تے بوجھ چار پیٹے پائی دے منہ تے مارے کسی تے میر دے ارادے تے باہر
 نکھتی اے۔۔۔ اول اندرلی جوبلی وچو کھل کے بہر آئی اے۔۔۔ شاق گھونگا ددھ کدی
 بہرے تے کھراٹے سر نیلایا یا۔۔۔ نور دا بہرہ نکالی ہائے منڈھ لاوا محض
 اے پھکر۔۔۔ مٹان ہونڈا ہادی، اگوں پیا دے، ہمیشہ دھی نال اٹھی سرے تھل
 وینا ہا۔۔۔ محسن بھونگے اور باہر مل جوبلی دی پیدے کھی کے آئی اے۔۔۔
 "ہر کھلے دی دروازہ کھرنی کھری کھری آئی اے۔۔۔ گھنوں اے کھن دے و
 کھراں کھل پھوڑ۔۔۔ بیٹی دے رتے ورتی کھنلا جو یس، گھرا ورتی جوبلی
 دلچہ پئی گئی، سالہ پیدے کھی سر سیں۔۔۔"
 ۱۶۹۔۔۔ اے نور بانو ہائی۔ تے پیا لے وچو کھن دے نوالے بنائے کہ نو۔

دے کو کھو کھنی ہائی۔ نور دے کھو کھنی وندری زبان جوبلی نور دے توں پھر
 ورج چلی۔ "نور پوں چیکال کار مختار اے" اے آپو جوتان اوندی
 ٹوکر کی پئی گئی گرا دے سلیرن بی کنوں۔ "سو جی والے اوندے اے بہوں خوش
 ران"۔۔۔ دے جیکوں اول کی رشوت طقی اے۔۔۔ پر سلیر سیم کول نولیں
 کون اتی فرھت کے نہائی جو بہوں ہال کنوں ودھ نور بانو دی کا کھدا جوار
 کھل نہال چلوے یا۔ کھکھ اوکول آج قسمت نال بگی ہائی تے نور بانو دا ہتھ
 شاید بہوں کرار ہا۔ کھو سکا ساگ ایں پکھلیں جوا گھلیں میندا ہا۔
 "وستی والے آہدن اے جھو جھیاں کار مختار کھدا پئی نہیں آیا۔ کار مختاری
 دا سارا کم مشتاق تے سرٹ کیل آپ ہن جی نال بھڑائی رکھے۔۔۔ نور
 پیڑے ہائے نال بہوں کم کر ویندے، پیڑہ تان لے دی تپ گھندے۔
 باند ٹوڑن دا چا وی آئیں۔ بوجھ کھان کھی دھکھنا ونا پھڑے۔"
 "اندھ تان جو نور اے تپیا نال اینہہ واسطے تان نور بانو نہیں اے۔
 سلیر سارا وقت اینہہ بیچتے تے نور کریندی رہی اے۔" وچا کھی بھکرہ
 اے نور، اے جھیاں مکر یاں کریندے، ہا با مکیوں آہہ تھوڑی کھل،
 آپ ددھ کھی پیا ہونڈے، "۔۔۔ تپے نال نور بانو کھن رکھیا ہا؟"
 سلیر نور بانو دے ساری کا کھن دا چوڑا بھو کھل ہے۔
 "ہا ہا ہا ہا بے رکھیا ہو کھی" اول بڈند چا پئی دے کھیک لے، نور دانان
 دی اوندے ہا بے رکھیا ہو کھی۔ پیا تان نور بانو نہیں۔۔۔ کھوں جوبلی
 نہا رکھیا۔۔۔ چھوڑ پر کیے۔۔۔ ویسے نور دے ہارے نور بانو دے
 تا شرت ہن خوب۔۔۔ ایں تان مشتاق دی رپوڑ دی خوب اے
 ج نور صاحب اکثر ہا بے دے کو کھو رہ وینوں، میں تان کھک کھیند
 اے جھاتی دا اٹھیں مٹن، سہا جی دا بہوں لذت جوتان تے کھنوں۔ ایک

دے نہ دوج کھڑی ڈیندی ہائی۔ سلیمہ بی بی کول مسرتے ڈیکھ کے پیالہ اوزہ
 ہتھو چھین والا ہا۔ ڈرنا، بانو، سلیمہ بیگم یورپ رٹیر نیڈیاں
 نور بے حیائی دی کھل کھلڈیں نور بانو کول دلاسرہ ڈرتے۔
 میردا کوئی موسم نہا، دراصل۔ بے وقت اٹھی آل۔ سستی کول لہری
 وچ تال ساہ کے نی۔

اواندری جوہلی واپس آئی اے تے کمرے وچ پھیکہ صوفے تے ونج بیٹھی اے۔
 ساری ٹریجیڈی اے ہے جو میں یورپ رٹیر نیڈیاں ہاں۔ اول بول،
 ساری ٹریجیڈی اے ہے جو کوئی ٹریجیڈی ہیج نہیں گئی۔ ناشتے ماشے دانگھ
 کرکس اوکمرے دے اندر وی کنڈی مار گھدی اے۔ رات دیر تک جاگن دی وچ
 کول ذرا طبیعت ٹھیک کے نہائی۔ اندھارا معروضی شے ہے۔
 روشنی اضافی اے۔ اول روشن دان وی بند کر ڈرتے۔ تال
 وی اندھارے وچ، کھیں دے وجود کول ہضم کر گھسن تکہ اہلیت تال کے نہی
 ہونڈی۔ تے جرہلے اندھارے دے کنڈھیں وچ وی سو جھلا سمٹ پے ونجے
 تال پیچھے بندہ اکھیں نوٹ کس ایندے تصور کول بھل ونجے۔ پر زوریں نال
 اکھیں نوٹی رگھن نال وی اکھیں دے چھپر ڈکھن پے ویندن۔ کیہ تالی
 بندہ روشنی کول نیجے۔ دیر بعد اول دروازہ کھولے۔ باہر و برڈیہ
 بہین۔ حویلی وچ بندہ، پر بندہ کوئی کے نہا۔ او باہر و نکل آئی اے تے ٹرکی
 ٹرڈی خبر نہیں کرہلے وستی کول باہر و مڑے وچ پہنچ گئی اے۔ او ہک ٹالھی
 دی چھال، پیٹھ وچ بیٹھی اے۔ اے او وھا ٹالھی ہائی جیندے پیٹھ اوکول
 کلہ بندے دا اولوں پیا ہا۔

سے سامنے کول کوئی کارا وے تال میں کی کول نظر آساں۔ او تال ڈوین

نورتے بانو۔ میڈیا تال اولوں وی کہیں کول میں پو ونا
 او او تھول اٹھی کھڑی اے۔ جید و کیڈ و ٹالھیال بہن تے یاوت امیں
 دے ہونے بہین۔ ساہنے تیران کرن جوگی ہک سچی وی مڑے دی
 چھنڈ وچ کھڑی ہائی۔ چار چو پچیر دے کئی کوہ دے علاقے وچ اے کھی
 سچی ہائی۔

تاریخ عربیں دا ایں علاقے وچ اول ٹینس ڈسینڈی، اے
 سچی کھول آگئی اے۔ او او نہہ دو تھی جھلی اے۔ ڈو پیر دی دھپ
 اونڈے اے کئی لٹہ جھیال طاری کر ڈرتے۔ سچی دی نہ چھال ہائی نہ بہار
 پر اپنے جان ہائی ساریں درختیں وچو سرکدھوں۔ سلیمہ بیگم سچی دے
 منڈھ دی ٹیک وچ لگی اے۔ سرجنی وچو وکرتوں بند وطن وچ ختم
 اوانڈی جاگیر ہائی تے جگہ پورج ایھا سچی ہائی جیرھی باکل ناہی بدلی۔

~~***~***~***

داوئے دادو، طیبیادار، ایس جھٹ و تھ صیدتی دے اندر دل بک بیا
 صیدتی نکلی آئے۔ ایس صیدتی کول دادو دی سہان لکھدے۔
 دے توں وی مستطال مستطال یاوٹن پے گیتیں دادو،
 مندھو پیلے واری، ... تیدو جو اندا بیا جم، ... شھری پرشک یا بجال
 مہیڈے بارکول خاں مہروے،
 مہیوں کی سٹاٹے ذہین آدمی ایں، دادی آئی، اونہیں بگ لکھ لکھ پائے جتھ
 شھت ملائے تے کر میں تے کوں سمجھے۔ بک بک ہاں ریٹ بیا،
 اول چاہ دا ارد در پڑے۔
 دے اے، دادو، شعیب صیب ہن، ٹیکر کی آرزو ہن تے دائرہ وی ایسے پائے
 دے ہن۔ ... شعیب صیب، اے مہیڈے دوسرے خاٹھاد خان، ہن۔
 ... ساڈے علاقے دے پھردے سر دے ویا ری،
 ... خاٹھاد سمجھتے تریڈھی پائیں صیدتی دو بڑھے۔ ... ہن ایں یاں کول
 گھیں رت میں تے تال وپاری باٹی پیسے او۔ پر صدو ٹھیک ٹھاک
 پھیا باجو بھی دادو توں وپاری پھوکیں، بس، ا۔
 ہاں سٹ قسم دی چاہ دادو پیلے دفنو پیتی۔ بیرا واپائی بس ٹیکھن دے
 ڈاوی۔ اوکول ایں چاہ دے بک بک گھٹ تے ایسے ٹیکھوٹا دی
 چاہ یادند کی رہی۔ ”اوہ، ... اہم، تہا بڑے کو لھو شعیب صاحب
 پنج روپے ہو من گھلے؟“ صد واپے وی طیندا بھٹا ا۔
 ہن پنج روپے تے ناں کوئی گا لھاری نہ پئی۔ اردو صدو پڑتے ہن تے بل
 شعیب صیب کچھ پوچھا۔ پر دادو پالیں وانگول صیدتی دی بانہ دے
 انڈیڈیں ناں گھینڈیں گھینڈیں کھیں چاہیاں۔ پنج روپے
 گلے ای تو نڈن!۔ صد و دے کو لھو تھنا پھیاں سو سو دے کو میں دیاں
 ہوکن!۔ بس بیا، ... ہرے ہن ساڈے بار دے۔ شعیب

۳۰ ٹھوری دی لور

(رید لوتے پڑھیائے)

”گلے کھی، مٹک اے، مٹک تے جے تھو دینج کے بک بک مٹک اے
 کھے یا مٹک مٹک والی گلے اے، اونڈے بک بک مٹک اے، مطلب
 اے چاہ دی دوکان، ہوٹل، ... بس او تھائی تہا کول لھسی ...
 کھوٹل تہا کول رستہ لاواں۔“
 او تال بکرا گئے۔ نہ پچھاں رستہ تھرتے پے گیاں۔ بک بک کئی تھوں دے
 ہڈے ہوئے ہونڈن کئی شہری لوک وی، بونڈ، گلے، مٹک، دت ہی
 مٹک، جے تھو جے تھو، مٹک، چاہ دی دوکان، تے آنڑاب نال
 ٹرین۔ دی بات و پوچھو تے ہوئے ہر آدمی کول چھل تال منڈھو سمجھو ہونڈن۔
 قر اول شہری اوکول رستہ ٹھیک لاڈتے۔ تے او پنج وی ٹھیک گئے۔ پر
 اگوندھوں، بک بک کئی بوا ٹھیں بستر دیاں ہن۔ او ہول کئی ودھائے آتھو پورے
 پائی، ہوٹل وی بک مین تے آپ رنگے بک بک بے وڈے بندے نال گا لھیں کریندا
 بیٹھا۔ گا لھیں دی بک بک۔ ”اچھیں حال و تھو جیر صلا بندہ بندے دا
 دشمن اے، آئی ہن، اکانو بک تھادات دے بھوں، ... تال مٹک
 دا جو خدمت اے ... بھئی تھادات مٹک دے بھوں نال مل تھی
 ویناں ... تال اتفاق کر لھو۔“
 دے پس، صحیح اے، ... بک بک، مٹک تھادات کول نال تال تال نہیں
 کریندی ... مٹک بک خاص طبقے دی فیکر کریندی اے۔ ... او
 دیے تھال ٹھیک سمجھئے۔“
 دادو کو لھو دینج کئی بک یا مٹک کھرا اٹھیں کول تر تر پڑھیائے، آنڑ صیدتی
 دی اونڈے اتے فلتر پئی اے۔ تے او پھیلے دا گول پ تھیں آھیے۔

منگیا کی منگیا ہو سکن، اے چھویرا پتے منگیدے دے سرتو تو لون سرجیاں
 دیندی ہو سکی، عا شو ٹر دے ویلے جو رکی جو رکی اوندے سرتو
 لون سرجیاں آن وتیاں میں تاں جو نظرز گے، بھئی دادا وادنا منگیندا
 جو با، میں بن ٹھون کیس بہر یا وینا با، با۔ ہوں، اے صدو
 جو پتے، ساڈا یا را، ادا شو دا خیال چھوڑک جھوڑے
 جو او چھوڑے، رونی لھن، صدو آو ڈر ڈرتے۔

”بالو تیر حساب۔۔۔۔۔“ ”اوسے، مہمان!۔۔۔۔۔“ صدو دادو
 ودا شادہ کیے۔ جھوکر پتہ کیس رونی لھن آئے۔ دادو وی شکر کھدی
 اے۔ تے صدو آپ تڑے پیٹیاں بھاجی دیاں وندیاں کی وی آوڑے آوڑ
 ڈاتی ونجے۔ ”گھو جانی، دو پیٹیاں مٹھے چاول“ ”گھو، دو
 کھانسی۔۔۔۔۔ تے ڈو کوپ چاہ وی آکھ ڈرے،“ ”وٹھے کھی، کھے پو
 پیسے لھن کے او سا بٹھے، پیر باب تال گھدی آ، اے کہاں دا ڈر چاہ تے
 کسی دے بعد دا۔ تے جیر صے اوکھائی کیں کھل جین گھتے پیٹیاں دا آلا دادو
 دے کسے پے۔“ ”اوسے، غا زخواب گھو، اس با کو کول روٹی کھو دیا، اے
 اس دا حساب او دے۔۔۔۔۔“ ”نال مہمان تھاجی“ گھو دا جواب با،
 ”اوسے مہمان تو اسے روز کھی کن کسی نہ کسی کوں پیر گئی آتا ہے، نامراوا،“
 ”ہوں سمجھا گیا ہے“ دادو بولے۔ ”کیا؟“ ”اول کچھ سٹھیاں“ دادو
 جواب ڈرتے۔ ”دادو، توں با صلاحیت آدمی جو سدیں، تے ایوں گھدی گئی
 کب رات، رات دے کب وچے تاہی ہوٹکی دے نیزی تے گنگواں کر کھی،
 جیر صے اٹھیں، صدو او کول کب کوٹھی تے وچ مہمان کیے۔ میں دا دچوں بچوں
 ”بکھا، اسٹھیاں گدیے والے ہترے تے پادول ول پائے ہترے میں ڈو دھ
 تیل ہتھ وی پھیرے۔ آخر او نہیں بجنف بگی۔“ ”پار، اسد، ایں بنگے والے
 کول رونی دا تال آکھیں با،۔۔۔۔۔ چو تھاجی اے لکھڑیں۔“ ”کیا جیوں آکھی

صیب ظلم یا صدو نال بہندے میں تاں دادو سنگھ کیس صدو درکی بانہر دے
 اشدھی نال وچ بلیا پر خدایتے اور صحت تھی کین۔
 ”صدو، توں یا کرے کھو کیں؟۔۔۔ کار و بار کوئی جینگا ای؟۔۔۔۔۔
 تو کرے ای؟۔۔۔۔۔ ایسے تنخواہ بھویا!۔۔۔۔۔ پار تیدا گھرتاں ڈیکھوں!
 کپڑے دھوئی کھوں دھو نیدا کر میں، کے منڈھو نولی بہندیں؟،
 ”ہ، ہ، ہس ایوں کیں!“ صدو نکا بھیاں مٹھے۔

”پار، صدو تیدے جلی والے تیدا نال سٹن کر کھن پے گین، میں کھیا
 وی صدقی اے، صدو نھوں اکھیا!“

”دو او میں صدقی چو کیدا سمجھا کر میں، توں اسدا نشان تھیں با!“
 صدو پر گلا کھ دا جواب بھرتوں کھیا، ”تیدا وینا با۔ صدقی چو کیدا سمجھن تاں
 تیدا پتہ کیوں ڈیے میں؟“ ”پر دادو اے اٹھ کڈھیا نہیں۔
 ”ہا ہوں!“ ”تمھارا، تیدے گھر؟“ ”اول، گھر۔۔۔۔۔“

گھر دراصل کب سنگھ دے پال بچے ملے میں،۔۔۔۔۔ توں جلی تیکوں رونی
 کھواواں، دادو لکھ سجائے میں ہونٹریں رونی دانستہ کدھی آ انداز،
 بس تو میں تھی کب توڑتی وچ ڈھٹا، ”پر صدو تیر و بھرو او کول
 کب بول تے گھن کرے۔ تے بول ڈیکھ کی دادو ول کب واری پکرا
 گے۔ ایجھال غلیظا جواوندے وچ میر گھن مہال وی صدو درکی تھی
 ملی تھیے،۔۔۔۔۔ کوئی پکھال بول تیرے تیرے کے نہ ہو سکی پیا،۔
 اور جتی سمیت پیر کی دے بھر کب کھنچ تے جیر پھینٹے۔“

”او یا را، گھر بکھ جھراں کھری سریدی اے، زیندا رے شرف دا وراخ،
 ۔۔۔۔۔ میں تاں بس نکلی آیاں،“ دادو درکی نظر سا بھنے سر حرکتے
 وندے کھوتے جوڑے تے پائی۔ جو با میں کھنوارے ڈھدے میں۔

رات ڈیزن الاوتے دکھرائیا زبان تے نراؤئے۔ ” پیپ کر انگریزوں کو
 کھو گویاں سرورنڈی کو اسٹرولا سمین تے جو رے نرھان پانی طرف کنول اور
 ولسی، ...۔ فجر نشتے ولے نرھ کریم؟ تے دادو واروں طرف انگریزوں
 ہاتھ سے صابن ٹولے تے پھر داہا۔ رات کوں اچھی ورسک۔
 تے آخر تک ڈینہر صدو اوکوں اپنے مکان تے وکی گھن جے۔ پرینڈ
 دادو پکارا نہیں۔ ” بوکرہ، تہی اوندے وسیع ہکا گھسری، یک پیڑ
 وسیع پلٹے لگڑے تے تہی پیڑ وسیع کی تہی دادھیر۔ جاہ جاہ بال
 پائنت پیلس دے کوکے کھنڈے پین تے ادھ مڑے سگڑے دے لڑے
 یک جاہ تے کھنڈے پے پین۔ دادو اینہیں شین کوں اگھس اگھس
 لگے، توڑے۔ ” اے پیڑ میں کنول پھین، تہوں اپنے ایل مکان دا پیر
 کہیں کوں نیوہیں ڈینہر دا؟ پیر دادو الٹے۔
 ” اسدخان، تسال میکل آج ملال ایسٹ دے بارے سو میاں مٹیاں
 گلہیں پڑ ساؤ، کھتاہیں گھن کرئی پے ونید ای اے“
 ” داوڑے گڑے، ویرگی گڑے، قول واقعی باصلاحیت بندہ ای، اوہی رسال
 اوندے وسیع ملال ایسٹ بارے یک چنگاں معقول ہے پیا“

دادو کوں اگھس شہر آئی تھی گے پین تے اوندے بارے اوندی ویسی
 وسیع شہرت پہنچ گئی ہائی۔ ” خالقاد وڈا آدمی بن گئے۔ یک ڈینہر یک
 پدھلے تے یک نڈھا۔ چھوہر یک چاہ دی دوکان توکڑے پھین۔
 ” دادو بوندے ایتھیں؟ ... دادو ... خالقاد؟“
 ” کوں خالقاد؟ ... لے قد نال، ... آجھا، کے، ڈی صاحب ...“
 تے اوندے ویلے دادو بچو تے بھرا کوں بچاتے۔ او بابو، اوڑے کر بھوڑاں
 پگے او ... پیر بابا، تہی تال پیڑ میں کر لئی تیار مٹیاں، یک کہنی

نال اگھسینڈ کرتے ... مکان دی چابی وکی پیڑ میں یک دوست کوں ڈلے
 چھوڑی اے۔ ... اے، پلو تہا کوں روٹی تال کھو اداں، ... آؤ، پیڑ
 وقت تال تھیانہ، ایتھیں کوئی گھننا مندا ہو مل ڈیکوں ... اول پے
 ساہ وسیع اے سب کجھ چھوڑے۔
 ” او، پیڑ، اسال گھن نال پدھی وریسے پیں۔ پیڑے کھارے سے“
 پرا او اٹھیں کوں ہر و بھرو پوڑ مل وسیع گھن جے۔
 ” صاحب، تہا ڈا کھاتہ۔ ...“
 ” گھنٹ لگائے۔ دادو گھرتے
 ” بھان! ” پیر بھانیں دد ڈینہر روٹی بھن لگائے۔ دادو گھرتے
 ” بارے کوئی کابلہ نہیں تھی، بیویں اوکوں سب کجھ معلوم اے۔ تے عاتق
 دی وری بھوسی ہائے اوندے دل دی کہیں پیڑ وسیع مل چلی تھی اے۔
 تے کے۔ ڈی۔ صاحب کتاب کھول شام دی گھنٹ واسطے ” بوہین آج“
 دے بارے نوکس بناوٹ ول پھین۔

طو کھیے لوک

”گھوڑی ٹردی اے؟“ اول آپ کنوں سوال کیتے، ٹردی تال خیر نہیں،
 پہا لگی اے۔ ٹردی بہی۔ کوئی ٹورے تال ٹردی؟۔ اونڈی دیدی اپنے
 اگبو مس کن بندنی، پھیر تری دی قتلار وچو پھو والی ہک پھو پیر
 چھوڑ کی جو تھی تیں تھی۔ دسوار پور وے تال گھوڑی ٹردی، اے اندازہ
 اول رفت دی لور کنول و دھا وندے لہا کنوں لایا ہا۔ تلی وقت تھے
 تیکھے قدم چاکی آداب وی انھیں دی قتلار وچ وچ رلی اے۔
 ”اے میں بازار نہیں، کہیں دی گیری اے ذرا بوا کی سچی، پر فیر
 کلاس گھنٹ لگھ گئے،“ ”ہلو عا تھی،“۔۔۔۔۔ ہلو عا تھی خان۔۔۔۔۔ او بول
 عا تو خان،، خیر پھیریں ٹرن پے کہیں۔

”ایک بندھی، بی بی اسال فرانتی کون ٹر مس کر نیدے پے ملی، تسال
 جھنڈ پھرتو، تلی ولے اے ریڈنگ روک وی نہیں“۔۔۔۔۔ پر فیر پھر پھے
 تر کر کے سیک وے آوا وندے پھتہ دی کتاب کول پو کہیں دی کو شش
 کر نیا یا ہا۔۔۔۔۔ ہک تال اگلی رو وچ پون دی طاقت روز تھی وندنی اے
 خیر پیر تیرہ کون والا پو ہا،۔۔۔۔۔ مطالعہ والے صفحے وچ اگلے رکھ کے اول
 عاریہ ویار یو کتاب کھپ چھوڑی اے ”طیڈا تال اے تسال لیکھ کرے
 و بندے او اے و کٹن تال نہیں“ ”تسال اسٹریٹ کھنوتال
 اے و کٹن دی ٹنگ بندھی اے“ ”سرو۔۔۔۔۔ بندہ نال، فرانتی
 اے۔۔۔۔۔ میں ایگول پڑھیے۔۔۔۔۔ بی بی نیرالوری تو کھنڈ ڈیوینڈی آپ آپ
 سیک۔۔۔۔۔ تیں۔۔۔۔۔ آئی تریں۔۔۔۔۔ آئی بلوی، الوری تھنک ڈیوینڈی آپ
 آئی ایگافوی۔۔۔۔۔ ایڑا میں آدر منہ۔۔۔۔۔ مو سرا۔۔۔۔۔ گھلے، ویری
 ا،،،،، ولڈر فل۔۔۔۔۔ بیڈ و گید و کھس کھس شروع تھی تھی اے۔۔۔۔۔

ط سارے ہی ائی طوصال دیان شکلاں تاکیں میکان شیخ میں تیں تیکھے
 رہیں بھی اسال تیری انصیات تیں غور پے کر نیدے تیں۔۔۔۔۔ تیں کوئی پور
 اے تال انھیں دیان جنیں بھو تیں والیاں شکلاں ڈیکھ تیں اد بھول پتہ
 بگ و بچے جوالے اپلا مید سائیکلا لوی، دائیں دی لکھی اے۔
 ”مسز، آئی اے،۔۔۔۔۔ میں سر۔ نو سر۔ بٹ سر۔“ ہر کہیں کول اپنے جن
 دکھا و لٹ دا شوق تال بوندے۔ تیں میں تے بے بے وچ وچ اوں وقت تال
 کھول گھدی اے۔ پیر و فیر لیکھے تیں چپ جیات کھڑا میں کوئی انھیں
 والی چھو پھیر دی کالھ کول تیکھ رے۔

پیر پلے ک تے تیں لوک ٹولیاں ٹولیاں باہر و نکل گئیں۔ او پیر ایگیا میں
 اگلی اے۔ پیر پھیر پیر دی ہک ٹولی او کول مال دے دروازے تیں
 بل گئی اے۔ ”پھس بی، پھس بی، عا تھی خان پلیسی۔۔۔۔۔ ہا، عا تھی خان
 آج توں۔۔۔۔۔“ رفت دی فرماش تیں پھیں ساریں اعداد دا وورٹ
 ط بے چھوڑے۔ او تال اولٹے اتے ملی گئیں۔ پیر پھلین، میدے
 تال کہیں آ لے نال کو اخیر کوڑے تیں۔۔۔۔۔ ”او تال ساجے وی
 کوڑے تیں،“ ”اچھا او۔۔۔۔۔ کوئی دھوڑ پھیل سر نیدے تیں“ او ڈوہیں
 پتہ کر دے پتھوں پدھ کیں اگبو کھڑی اے۔ ادندے میں انداز دی
 وی چھو پھیریں ہک بلی داد وچا اے۔ پیر ای لے اول ساتھے و نیدے
 نال دے ہک پھو کرے کول سہ لگھدے۔ ”اختر خان،۔۔۔۔۔ اے۔۔۔۔۔
 اختر خان اے نا، تہسٹا پٹاناں؟“ ”اے تھر لووی ہا او ساریاں ڈو
 قدم پھیر تیں ہر گئیں۔۔۔۔۔ لاچار شاہ۔۔۔۔۔ طیڈا مطلب، ہک بھی
 تھی و دی اے،“ ای پھیں دوا سارہ کیتے، ”کہیں ہک۔۔۔۔۔

یک استقامت، — ایک بدلتا ہوا بندہ اپنی زندگی کو گھون گنجانا چاہوے۔ ایک
 انشقاہ ہو کر ضرور کی اسے۔ نواز شاہ — پر سر نواز — ایک دنیا و توح
 میں جو بنا چاہیہا، کم از کم ہم ہیں، — ہارش والی رات برائے سے و توح میں
 پتہ پکڑ لگتا ہے! — پتہ پکڑ لگتا ہے، اور اب تک طرحوں کی سک نال یا و
 کیے، میڈیا پتہ پکڑ لگتا ہے! — چاہے طرح ہاں میں پتہ پکڑ لگتا ہے۔ میں
 کا و توح میں کہیں و ل کھڑا ہا و تک... کچھ میڈیا علی ظناں کہتا ہووی ہا،
 چہرہ سر... آخر میں... "اتھو و و دھ سال چا چا ڈا رنگ نہا اکھ گیا۔
 میں کیرھا بھائی جرم سے سنس و توح کھنچ والی کالہ ہٹی — لوکر کوں،
 بندہ میں دی صداقت کی انھیں دے پیر نہیں جھیندی — نواز شاہ، قول
 آپ کوں دکھا ڈیے — میڈیے و توح میں بندے صادق ہیں۔ میں
 تہوں آج ڈیہنستا میں سلا و دی — چاہے دی کا و توح او تہوں،
 کھنچ، چاہے دی کھنچ میڈیے و توح میں لہا میں — آپ کوں دکھا ڈیے۔
 --- "کھوڑی ٹروری اسے، شاہ؟" او کوں جریپ وچ لہا میں
 حوی دو ویندی ڈیکھ کسی نانی چھوڑا، اوندے یار پول مارا "تکوں
 طور کوں کیوں ڈسدی اسے؟" "شیت ٹروری اسے"
 "ہوں..." فوٹی ٹریں ٹروری پی اسے، ہوں پراٹ سوار سرنیڈا ہے۔
 "کوں؟" ملک صاحب... "اما" نواز شاہ او کوں سواں
 "کھنچے" "موت سزا... بہ سزا" او درسدی ہوئی اپنے کمرے
 و توح میں "بھو میں پھلے... بھو میں پھلے..." کتا ناں تک
 "اسے موت او بہت سے تھی و توح میں ڈیکھ کر تھی ہا تک پھلے ڈی تھی —
 کھوڑی ٹروری اسے، ہے، جوا ناں کوں تھی نواز شاہ —

ہاں سیٹ پتاہ تھی کوئی میں شیش دار ڈر ڈر سے کسی تہاں بے شک لگے و توح
 او شریف آدمی واقعی نال ٹرے۔ "عاشی خان، ڈو عاشی اسے تیکوں کرنا تہاں
 کلاں و توح کی... "کھنچا نادر احترام دی وچ کوں انبار مل محسوس کریندی
 ہی ہی۔ بندے کوں نہیں نہ کہیں کالہ و توح کالہ پوندے۔ "او نہیں یار،
 او تہاں میں ہی کوں تیز کر تہاں کہتے... " "میں ہی!" "میں پر تھی..."
 او شریف آدمی واقعی ار ڈر ڈر سے کیے ٹرودا تھے۔ ہن او چاہ باکیں ہاں تک کہ
 ہی ڈیوے۔ "کھنچو میڈیاں دھیال" "واہ فی کو اسے ہاٹے،" اسے پھار
 چھو کر می سویر دی چپ تھی مہا ڈیہن دی کوئی نہ کوئی کالہ سوچیندی وری
 ہائی۔ "آخر لالائی اسے" "واہ فی سا ڈیے کو اسے ہاٹے،" "سا و توح، نال
 بھین، اسے رواج تیر تہاں ڈیے پاسے ہو کر۔ سا ڈی کو توار کی کوں کم از کم نا
 کوئی نہیں بہن ڈیہن، بھانوی او دنیاں آندراں کلاہ سٹھاں لے و توح
 ... بھانوی او کوئی سمجھا تہاں چاندی ہووے۔" "فی میے، سا ڈیے کھ
 پانی عورت اتے حکم کوں نہیں... "کھ دے نال میں ٹھلھا سا بھر تھی
 انصاف دا سا تھ ڈیوں واسطے کافی ہوندے۔ عاشی خان کوں پنجاں
 دی کالہ تھی ایہو خیال تھی ہا، میں اسے لکھو نا اسے — ترمیت واسطے
 ٹھلے ساہ بھونڈ دے مویا یا کیا رکھتے۔ — عورت، لعنت اسے
 ایں کنیڈ تھی، — میں سر دا۔ او دی تال چاچے طارنگ دا۔
 او تہوں — نواز شاہ دا کنیڈ اسے — ڈو لعنتاں ایں کنیڈ
 میں — کچھ نہ تھی گیا تال و ت تال کچھ نہ بنیا — توڑی بنا

”بھوتیں پھٹے، بھوتیں پھٹے!“ اوندے مونہہ نکل گیا ”اٹری، اٹری! کیوں بھوتیں پھٹتے!“ رفعت اوندے ہمتو چاہ دی پالی گھن گھدی اے۔ ”ہول ہول... کجھ نئیں لال، میں ذرا ایویں فلیش بیک وچ جی گئی ہم ”عاشی خان، کجھ گالھ بڈس، اول،... توں بڑی بولڈاں، میں اے کہیں کہیں ویلھے...“
 ”عاشی خان کجھ گالھ بڈس،“ عرفانہ یا سمین رفعت دی کجھ ٹنگ گھدی اے
 ”اے اتنی بولڈاں ٹیکویں گئی ایں، یونیورسٹی وچ تال توں وی نوئی آئی ایں
 ”ہا، ڈارلنگ، تال وی کہیں بڈھے دے عشق بیٹھ رہو ہا تال آپیں بولڈا
 ”مولڈن و نچو ہا،“ ”بڈھے داعشق!... ایکسپین، پلیز ایکسپلین“ ”او، بڈھے
 ”داعشق، بڈھا، مطلب اے چا چا ڈارلنگ... ہا، کیا چا چا ڈارلنگ، پرتے
 اے کیا لوش مارٹن پے ویندی ایں“

پروفیسر صاحب صوفے تیں کھنڈتے پے ہئیں۔ کھنڈتے پے ہئیں دامطلب
 اے نہیں جو موٹے ہن۔ انھیں دی بھٹی یا لیٹی اینویں ہائی، کجھ لت لے لے ہئی
 بلواوہ تیں سر صوفے دی ٹیک، کجھ ہمت وچ کتاب پیا ہمتہ گنجے سرتی
 پھر نڈے پھٹے رہندے ہن۔ عمر تال جرحی کجھ ای ہو میں، چالی تیں بھانویں
 پنچھا۔ پر جوری وچ ہمیشہ جھو ہر لکدے ہن۔ کھلدے تال اکثر ہندے
 ہن انھیں دا قول ہا: منجیدگی دے سارے کم کھل کھل وچ چکے تھیندن
 — پروفیسر صاحب صوفے تیں کھنڈتے پے ہن تیں ترے جھو کرے، ہلھ
 دری نما قالی تیں بیٹے واری واری پات پیندے پے ہن تیں کجھ لکھن
 وچ لگے پے ہن۔ او ہولیں قد میں اگوتیں تھیندا پروفیسر صاحب دے
 سرتیں اکھڑے۔ ”کون اے،... پراسرار آدمی اے؟“ پوچھ لکھے۔

ہے قظرہ مسکین۔ ”اے کتھاں گیا ہا؟“ ”پتا ورھیجا ہانیں،“ ”سائیں، ذرا
 ریٹا سرنگ روم تائیں سرچی،“ او پونواں اولڈ والا نوجوان لانے ”ہوں،“
 پروفیسر لفظ اوندو بڈھے، ہا، ”آمیٹے تھجو،...“ ”اوسیں ہاتھ روم!“
 ”ہا اے محض ریٹا سرنگ روم اے، بچو،... بالکل صاف اے، توں کھو ڈ
 شوڈ ڈیکھ گھن، اصل وچ اے سب کنول سینف اے،“ او پلے کنول وچ
 ہوتی کجھ دری تیں پہ گئیں۔ اے کجھ پھوٹے جھیں بیڈ روم جلا پو لھاکر
 ہا میر جا اپنے بچو دھار وئیں کریں وچ کھلدا ہا۔ سنگ مرمر دے فرش،
 کھوڈ، سلفی تیں ٹب شپ کنول معلوم تھیندا ہا کڈا، میں اے کمرہ ہاتھ روم
 رہیا پوسی۔ پر میں۔ ای نو او کو کھنڈتے ہوتے کاغذ، کجھ میز تیں کرسی، میز
 دے اتیں کجھ ٹاپ مشین، تیں کجھ بنجو، کجھ جھوٹیاں پلیٹاں، تیں کجھ حاج
 لگے ہینڈ دے اتیں ریٹ تھیاں ہویاں کتاباں۔ انھیں شین کمرے دی
 شکل نال چنگا بھلا مسلہ کر چھوڑیا ہا۔ ”شروع تھی وچ،“ پروفیسر کھنڈ
 دی ٹیک لگ گئے۔ ”عالتہ جان نال، پو دانال امین الدین خال مرحوم
 دیے کوئی کجھ نہیں جو پو ہا، او کجھ پتھان ہا۔ تیں جھوٹی جھیں کول دھی
 بناکس ملک فتح محمد خان کنول وچ گئی ہا۔ لکن اے او کوئی بردہ فریش
 ہا۔ اول ویلے ملک صاحب دی دھی تھی بٹانی رکھی ہائی۔ عالتہ بیگم
 گرجویشن تیں ملک پوری دے سارے بیٹے پڑھدی رہی اے گورنمنٹ
 گزرا پتا ورو وچ گرجویشن دے بعد ملک صاحب انھیں دی تعلیم ختم کرا
 ڈتی ہائی۔ اے ضد کریں ایں سال امتحان یونیورسٹی آئی اے۔ سب سے
 ملک صاحب، تال سٹوڈنٹس ہال تیں چھتر رکھا ہے۔ او نوں عاشی
 خان انھیں کول چا چا مڈیندی اے، تیں ملک صاحب دے

میں گیا۔ ایک ٹھکے شیے دے رنگ و راج اوندے سر بیان میں قابض تھی حکے۔
 عا شہ خان نواز شاہ کول نو کر نیندی ہا ملی پر سک زدی اپنی نیت خراب تھی ہے۔
 میں چھبر رپ گئے، یا عا شہ خان دے بارے اوند اراج بھیج گئے۔۔۔۔۔ اہون
 دل ایک واری ڈیکھ گھدا عا شہ خان سک فتح خان دے ہتھ گھڑی دھونیدی
 ہا نا ایسے ہتھان و راج مل کی بس ول اویشا وردی ہک کچھری نال و راج
 ہا، میں کالج دی چھوڑ ڈولس۔۔۔۔۔ پھکڑی اظہار وندے بارے اے وی
 نا جاو وے نال رطھ پھکس نو کر دی گول بھول و راج اتھائی آگے۔ اے
 کر دی لوٹھ اڈکول سک صاحب دے روئے و راج تبدیلی دی وجہ کول
 پیشا آئی اے۔ میں اتھان آگس او نکول سک دی کوٹھی و راج رپون رٹ میں پڑتا
 گیا۔ جو اے عا شہ خان او نکول اپنی اھیں دے آگو ڈیکھن دی روادا نال ہی۔
 اتھائی کھتھی شہر و راج دھکے کھاندا وے۔۔۔۔۔ نواز شاہ سید دے نہیں
 ہتھ شہائے۔ اھد شاہ درانی اھیں دے کہیں وڈکے کول شاہ دانہ وڈے
 چھوڑیا ہی۔ او کھ کول چھاڑی و دن، اے ہک روایت اے۔۔۔۔۔ تیں او شکار وڈے
 ہس کافی اے، ہر فوسیر او نکول روک وڈتے، "نہیں کول دی سبکھوں"۔۔۔۔۔ تیں او
 تریے وی باندا روایتیں تیں، بعد ورم ہا، ہر فوسیر اھیں، "بھتھ لافلیس و راج ہدھ
 "راج ول میں ہک باگھ دھر نیاں، ہر فوسیر اھیں، "بھتھ لافلیس و راج ہدھ
 کولن" ایسے چال ڈھال وچو پر اسراریت گدھ ڈو، بکدا ایسے حساس وچو گدھ
 ڈو، تو تسان کوئی ایجھان او جھان تیر جموئی، چو کھتھی اوکھ کر نیندے او، تیں اوکھان
 تیں تیر جموئی تیں غیر نالونی تیر دیان حرکت کول کارٹن او نوئی کوئی ہاوردی وئی تیں۔
 ہا، تیں، ناصر، کل کہیں پوٹھی و راج کہیں بندے کول اپنا نال شان غلط ڈوئے۔۔۔۔۔
 کہیں لوٹھ آئی ہی، "ناصر کہیں پئی، بیٹھا، تک، ڈو جھانفری و دھان میا مطلب

بترے دامن ان اے۔۔۔۔۔ اراج ڈویند تیں وی۔ اتھان جرحی کوٹھی و راج
 اے او سک صاحب دی ذاتی اے تیں جے اے ہینڈ ڈو دھ سک صاحب
 دل رہا نوں پٹا ورنجے نال سک صاحب ایٹھا تیں راج ویندن۔ او تان
 اے ملک صاحب دے بھیجے نواز شاہ نال۔۔۔۔۔ او وی بیٹھیا جھوڑا
 ملک صاحب اوندی ہائیڈ ہتھکے کہتی گھرے تیں اوندے تیں ہتھ پھیر
 آندے۔۔۔۔۔ میں او نکول وی ملیا ہویاں۔ کم دانو جوان اے جے گڈا میں جاگڑا
 کنول فارغ تھی کھڑا تان۔ اے عا شہ خان اوندے نال نو کر نیندی ہا، اے
 سک شیخ کول زہر ڈو یون دی وی کوشش کہتی۔ ایس نواز شاہ تیں وی قاتلانہ
 ۱۰۔ ہر ایس کڈا میں خود کشی دی کوشش نہیں کہتی۔ ڈو ڈھائی سال کنول اے
 حالات نال کھوئے مایگز گھدے۔ تیں سک دے مزاج و راج ایکوں ہوں و
 دخل اے۔۔۔۔۔ دل، سکول تیں کالج و راج اکثر تیر پوزیشن اوندی ہریا
 تیں اھیں دے قصبے و راج اہندے متعلق مشورے ہوں ناول پڑھدی اے۔ اے
 رپورٹ اتھائی و تھی و راج کہتیا جھیاں نال ہی اے جرحا جرح مت کر نیندے
 ویلے لکھاتا اہندہ رے ویندے، ڈویند و راج، ڈو شیخو کرگس میں اول
 کنول معاملات گھدتی۔۔۔۔۔ نواز شاہ کول رسمیت کر، ہر فوسیر صاحب
 دی زبان ٹاسپ مشین دا نکول ڈو چار لفظ گھدتی۔۔۔۔۔ تیں نواز شاہ
 سرحد دے وڈے پالستین تیں ہک لیڈر اڈ سک فتح خان دا پران
 بھیا اے۔۔۔۔۔ سک دی بھیڑ میںاں والی دے ہک نیاز کی کول ہر نال
 ہوتی ہی۔ چھو ہر نان گن تیر پٹ اے، جگو سانوال اے ایسک صاحب نال
 جو ناد کی چھوڑی ہوئی تیں ایس تیں ہس، نہ بھینڈ نہ بھول۔ تیں چھو چھو
 شیخ محمد خان چھٹا ورتن۔ میر کرگن کولوں سلھے دا جو، اے کول آئے وکل

لا

شک طرحیے نال، اکیھے کئی کئی کالہ دی اگی کنوں مشق کرتی وداہا۔ دشمنوں
 کچھ نہیں نیرے نہیں گنگن ڈنڈیاں۔ اوکوں کچھ نہیں ڈنڈیاں عا شی
 اوندے بارے اچھے بنا گھداں۔ اوتے، اے اوہوتا ہے، اوں ڈنڈیاں والا
 اچھی تیں کو ایشی دی بخت ووج ساریں کوں ہر آئی پیا، شطری سرکل والا۔
 ہلکی گنگن کئی کریندا ہا۔ ایں کالہ کنوں ادا چوں وی ہائی گوری جو لمبیں باہی
 لے پھوکرے دی کالہ وات مٹا کیں کہ واری تاں ادا کنوں من جی ہائی۔
 ووں ڈنڈیاں دراصل، سامنے اوہنجوں وی پچھا ہا، تھوں۔۔۔ تھوں اوندی
 ت ویکھت دے یک کتے دل ووج کہیں بے کوں بے گھن، پچھل تھئی اے۔
 ہرا تے تسان آپ جو لکھیا ہوئی، تاں لکھیا کھڑا ہوئی، ورتے۔۔۔ میں تان
 اے توں پچھیاے آپ ہوسن، شوہا، تہاڑی تاں ساٹیکو شتاں دی کہیں کم
 تیں۔ پچھلی دفت تان میکوں رفعت گھن جی ہائی، تیں پیاچے ڈارنگ کنوں
 داہا نڈا۔ میں آگئی ہر، تیں اگوت اوہنجوں شکل ڈھیا پچھا ہا۔
 شطری سرکل اے، تہاڑا اصل اے، کامراڈ۔ اوندرا دل آہل ہا جو ادا
 کر لاری نال فوط تھتے ہوتے ہوتے لمبیں ہائی والے پھوکرے کوں کامراڈ
 دن دے بہانے کامراڈ آگئے۔ اتیں موقع پچھو گھو لیس دی عورت نامہ ڈیونڈا
 اے دی عورت نامہ، میڈا مطلب اے میں کوئے نال آساں، ہا، کیویں
 کئی ال ہیں۔۔۔ ہ، دوجی جی،۔۔۔ جی سہی اے، مہربانی ہوئی، تیں او گیا
 ہا۔ تیں اچھی خان کوں بھلدی پتہ لگتے جو دراصل تاں او شطری سرکل ووج
 ڈا کوئی کچھ فیدہ کتے دی ہائی۔ بکد عورت نامے کوہو دی پلھو دا۔ بکد
 مڈل سرکل دی تھریج یاد نہ ہوندی وی کئی پیش شطری سرکل وں لیزن سطح کوفی
 ڈا واسدا اوندی آج دی اکیویں ووج شامل تھیا کھڑا۔۔۔ توہہ۔

اے اپنے طویل دی نھری دھواوٹ دا شوق بڑا نہیں، پر ایں طرحاں نھری
 گھدی رہندی اے۔ صفرتاں گھٹ گھدی اے۔ بک آدی جو غنڈا زور
 اٹھ دا ہونڈے نا، مرکزہ، اوندے ووج یک پر وٹوں پیا وٹھ کر
 کریندے تیں اول اچھ کوں ترٹا پے ویندے ہس، اے اوہا کالہ اے
 اچھاٹن او پچھاٹ پاتوں لاتی لاتی ٹرید پوتھیں کنوں پچھاٹو پے۔
 میں میں، تھدا مٹرا وائیں دی یونین جو تھیں گئی اے۔۔۔ اتھوں نھیر
 رہائی دے کوا مٹرا وور۔ جی کوئی کالہ ای نہیں مٹھے، نال پیا کالہ
 رتھان پل گھدے۔ لہیف گل کوں کالہ ای واسطے تیا کرتا ویندا پے۔ ایرا
 پیا تاں نھیر کوں سزاتے موت یقینی اے۔ بے وکر ووی سزاتھیں۔ میں
 آہاں اکیوں رستے وچوں ہکاوٹن ضروری اے! "مریدان ایں سنے تر
 بھاتی ہا۔ اوسدا سا دا وکر پاتیا وئی جھکتاں وئی اوبر دانت نال پیا
 ہونڈا۔ اسان نھیر دے سنے تیں موچے۔ اوکوں کوئی پیا توں، تیں ہن
 ساٹیا، لہیف گل نھیر دی موت ہن میں سامنے آگئے۔ "اسان نھیر کوں پیا
 ۱۰۰۰ اسان نھیر کوں پچھا پئی! ہر وفسروئی ایں کالہ ووج او اشارہ پیا
 واسطے مرید خان تپا تھیا پچھا ہا۔ او دھرتے ووج آگئے۔

او کھئی کہتیں جو کس سرکل تیں چھٹی اندی ہئی، او ضرورت کنوں وددھ
 پائیں والا پچھو کرا اوکوں پامں کرکے، بوندہ آگوتی نکلی کہیں او ہوا کھچے کران
 نال وٹ تھیا ہویا سرکیدہ پچھو تیں پچھو تیں پچھو تیں پچھو تیں اوندے آ
 وک کھڑے۔ "ڈکھا بے ہاں، ایں دی عورت نامے تیں تہاڑا نال کھیا
 نا" او ایی سردی نکلی بینٹ دے کھیسے وچو کب کا نڈ دی گدھ پچھا ہا۔

ساج ہے، ہر آدمی دسے لکھ بھن، کاوٹاں ان — تمی جتا کوئی زیادہ
 قرار و ادھتھیندے او ندیاں کاوٹاں آتیاں ڈھیر ان۔ انتقام کہیں انقلاب
 اوج چارم دی اصل بنیا راے... او اندر سے انھیں کہیں تمی پر وفیر صاحب
 دے متھے تمی ایوی ذرہ تک تریدھی آئی اے پراوں و طیسے انھیں سرکوں
 ایوی لپٹائے جیہیں تاسید پیٹھے کریدے پودوں" اگلے مہنتے داٹاپک
 لے کر وناہر، پر وفیر صاحب یک طرفتے بھٹ شتم کرٹن دااشارہ جوتے۔
 تمی لمی پائیں والا کامرٹھ فوراً الرٹھ تمی گئے۔ "ہال بھئی، اگلے ہنٹے کیا
 دیکس کر لہو ہے؟" ترقی پنداد ہے۔ "او نہوں، یوٹی آف الو زرتس۔"
 تمی یک آلا آرائی اے "سرٹس وٹیو" ہاٹھیک اے تدر زرتس
 اگلے دفعہ سارے سکتی تدر۔ زرتس کوں پوکس کرٹن دی تارگی کئی آون ایں انداز
 دتے جی عام مزدور کوں دی تدر۔ زرتس بھول دتے تان اوں کوں احتمال دی کہہ
 دتے۔
 "ہکاراں ساں مرکز سی سدھی سرکل دتھ زرتھ دو پلہ سیدے ہی۔ کل شام دے
 زرتے دتھے دھوئی گھاٹ دتے موڑ تمی تاہا اانتظا رکیا وٹھی۔ پرتھ آو!"
 "ساتن اے تھوٹا اے، او کون تھیں تان کھو تمی قاتی کرٹن دی کوشش کرو
 اتے یک دتھ تان..." او کہو ایی اندر کرکری، تاکوں تمی پتے اے وٹھی تم
 تھرو دی پھو تیرے۔۔۔ پس توں اے پھٹ اوں تک پکا پکے، او پرتھ لے ایتھیں
 تنک احتیاط دی وٹھی ضرورت اے۔ "او دتھ اں ٹھٹ وٹھو تے کہرا۔۔۔ پکھے
 قاتیا جیرو دی کہیں والا کبیرا۔ اے انتھاپے ٹکھا پوجا تیرے دتھ کھڑھی کوئی
 دی خول یا آو کھو تان ہی لفظ آدی۔ تان نہیں لفظ و تھو تھو تھو تھو
 زرتھ بات دتھ زرتھ کہہ دتھ۔۔۔ پتیاں، پگھلاں، پتے تھو تھو۔"

بجیب کئی اوٹھی مشنری اے کو پوری دی اے۔ جیہی لمبے پائیں والے کار سار
 کھلہ بات دتھ تاسرتی ہیا۔ اُج وکرت کھڑی او ٹھوس!۔ کتاں تان
 دی چائی ودا ہا اوں ڈھینہ، ہونہہ، آگیا ہا، میں عاتھی خان دے رے رے
 او تراسیکوں پتہ ای ہے میں تیرے رت دی کئی ہاں۔
 تمی شام کوں جیرٹھ پٹیل سدھی سرکل دی گیلری دتھ لمبے پائیں
 کامرٹھ پر وفیر صاحب کوں رپورٹ کھڑا ڈیندا ہے، "تان ساتن، این تھو
 عاتھی خان کوں میں کہیں جانر طریقے تان اتھاں آتے تمی کامیاب تمی تھو
 اوں صاف اُکھتے میں کوئے تان آساں،" دہا کھیا پوکس، پر باقی جیہی تفصیر
 اے او اندر سے مطابقت ہے جو گویا اوں اُکھتے میں آساں۔ تمی جیہی
 بیتاں بل چکیاں ہن، تمی سدھی سرکل دے ہال دتھ پھول سارے کوکر
 ڈالا آندا ہیا ہا، تمی الا پول کوں محوس تھیندا ہا، ہال دے اندر واکرتیت
 بخورتی دی اے، تمی اندر و وکچ پتے گئے ٹوکیاں صرف ترے تھیں۔
 اوں و طیسے او دی، عاتھی خان دی بھیج گئی اے۔ چکی بجلی دیرت میں بجناں
 تھیندیاں رہیاں۔ تاریخی مادیت، بعد لی مادیت ودا موضوع کھنڈ را
 گئے۔ فوٹی پھو کرے کتے تمی دے صفحے دے صفحے رتی ددے تھیں۔
 تمی ایوی میں لگدا ہا انھیں دے درمیان گنگھو کرکری تھو لگھن دی بہا
 وچ وچو یک بے کوں بار سزاوٹن دا زور چلا پئے، بھئی کتے ہال تمی ڈھیر
 پدھتھن میں ملی!۔ گھلہ بات کھنڈ دی گئی اے تمی او پجدی پجدی دی
 میں بھیج گھوں۔" عام آدمی کوں، انقلاب دے پدھ وکلام و تھو، بنیادی
 ضرورتاں پوریاں تھوٹن دے لارے دتھ آتھ پچاں نہیں جتا اوکے
 انتقام پتے تھوٹن دے ملو گئی دتھ اے۔ ساڈا سماج تھو تھو دا

ابنی گلا کھی تے فریم کتی ورسے بوندن۔

۱۔ وہ سمجھینے لیا، مان کر بھولان کرانہ۔ برکتھال، او فریم اکھ
 کتی، جوہیں بولیں ہا آئی و بچے۔ اول آخر نہیں دے گی دے اندر و بچہ لڑ
 کے کہیں جاہ تو بیکڑا جھیاں برس کٹھیں کے کوئی بیکڑا بول گیا ہے۔ تیں۔۔۔۔۔
 وہ تا کوں آساں اپنے سرکزی سرکزی و تچ لڑن دو شہیندے ہیں۔ کس شام
 ترے و بچے دھوبی پتین والے موڑے تہا کوں آگھیا و لئی۔ ہر در آؤا
 اور پیرٹے دے مند و پوچھے تیں فریم کتی ہوئی بھارت والا بڑھی اس
 ۔۔۔۔۔ ہر در آؤا، او اتی مینو ملی مال فریم کون بچی کھڑا۔ تیں چھیکر لہا ہے والا
 بیکڑا کھیند تیں سرکڑا تھتے۔ شام ترے و بچے دھوبی پتین والے موڑے تیں۔ اوں تاں
 او بڑاے ندو بچے لہا پیرا میں انکھ لولیتے دی دعوت اوندے بدل و تچ جوت پید کڑوئی۔
 ترے و بچے کوں آجھال پوچھا منٹ رہندے پئے پتین۔ رکتھ دھوبی پتین
 والے موڑے رکھے۔ او ہا ہر وکل آئی ہے۔ پیسے پڑے تے کھیکے تیں اول
 ولے سائے کوں بیک پیرا تیں ہین ٹو سرکار بھٹ کریندی اوندے کو لہوڑا کرے
 ڈرائیو ہا ہر آوے۔ ہ کارڈا، اوندے موہو کھتے۔ اسے او دو بو لہیں ہا تیں والا
 چھوکرانا صر۔۔۔۔۔ ہراج او کھس شگھی پوئی پیرٹین سیرٹن دی ہا سو آتا ٹھیک ٹھیک
 ہا ہوا و اکول بے تھلھ تکی کے بڑنیں والی اکھ نال جھوین اوندی عادت پئی پئی
 تک جی۔ اول پوچھی ہا سو وادرو مان کھوئے۔ او ٹو سیر دے اندر و ڈر بچھے۔
 او اپنی ہا سو کوں لائے، ڈرائیو سیرٹے دے کھے کارڈی آئی ہے۔ اس وقت تاتیں
 اکھس ڈو ہا تیں وجھالائے کوئی تکی تکی۔ اس جھے بھٹے، او اپنا کار تیں نال و تھ
 تھیا ہوا ہا سو ہا سے تے پھر کس اوندے بھٹے میت ڈو بچھ گھندا۔۔۔۔۔ اکھوں
 پڑی پھٹ سینٹ تے تاں امرتراض نہ ہوئی، او ہوں ماڈرن قسم ہا
 ہا س ہا پائی پئی۔ کارڈی بھائی ہے۔ ہاے نال ٹاٹھے شاکے تیں ہاں پیراں
 دی گھنڈیاں رہین۔۔۔۔۔ اسے آئیٹھ کھن تیں ہا۔ او میں کہیں کہیں دلے

کرتن جھیاں سر۔۔۔۔۔ نامر و اخیال ہا چھوڑے لہا چھوکرے کھیرے کوں ضرور
 کنان سہیندے ہو سکن۔ پیلیہ و مینہ پیراں ایکوں ہا ہرے طوری سرکل دی اون
 وچو گھنڈے لہو سرکزی سرکل و تچ کھن آئے بن تاں سارے و کرکی امرتراض کھیا
 ہر باہر پیر فیر دی بھی کھن کھیرا ہوں کم ہا ادی ہا۔ پیلیہ کا کھلا تاں اسے بی ہر
 نہیں سمجھیں و کرکی دے کجھ ذائقہ لیش گھیش، کجھ کم مشغلے پئی۔ ہر کھیرا ستر
 سرکل دی پئی و تچ ہا۔ پیرٹھا نیچا ہا جو کہیں کم کوں بھتے پائیں چھوڑ تاپے و بچے
 تاں اسے روڈ لٹا ہا کھرا تھی ویندا ہا، تیں ڈو بھیا کھلا اے ہے جو بھو بھار ہا ہر
 ہر فیر دی پائیں ہا، کہیں کوئی او کی کوں شل کرن یا توہ ڈو لیا و لک سب کوں اکھ
 تیں ایٹھا ط والا کم کھو، او پئی اول کوں تہا بچے میل دے بارے تھو، دی ناوے
 جے تیں کوئی لڑا اوے۔ دل کھو کہیں کوں دعوت ڈو بچے؟ ہر دفع کو کوں بول
 بھو بھو اکھ گھن آٹھ لہا تھوں اے کم اکثر او ہندے دے لایا ویندا ہا۔

او بک ڈو ہن نہیں چھو پیراں نال سٹپ تیں کھڑی ادنی بس دا انتظا رکھو کی کریندی ہا
 سب کھتھو تیں پھتھو تیں کھڑیں تیں جھن جھن اوئی ٹوئی آلا اوئی شوں شوں کریندا اوندے
 ابو اکھڑے۔۔۔۔۔ ورت غائب پڑا مرانے، سائیں تکی دے سرکل و تچ۔۔۔۔۔
 او چھو پیراں کوں ہا لہیں کھڑی سنہنی ہا پئی۔ اول شوں شوں کریندی ہا
 کھرا جھیاں رشتے الا تصویر کی فریم آٹھ لہا لگتے۔۔۔۔۔ کجھ شرعیہ جھن پھٹے

نوٹ:۔۔۔۔۔ ۱۸۸۔ ۵۔ ۵۹، اکول ملان و تچ سرائیکی کھیراں دے ک
 ڈہے اچاس و تچ سرائیکی اکھری دے بارے کجھ متھہ فیصلہ
 تھتے۔ اسے باقی کتاب میں فیصلے دے مہاتن کھی ویسی۔ اکھراں ہن۔۔۔۔۔
 پ، ج، ڈ، گ، ن۔

آپ کوں تہیں بدمعاشک ٹھاک عورت محسوس کریندی پئی ہائی تہیں اور کوں ایں
جاہلہ وج سکون محسوس تھئے۔

کوٹھی وج ولت کھن سیتی بد فریب صاحب موجود تھیں۔ عاشق خان کوں
اداپئے اونہوں مخصوص ریٹرنک روم وج گھدی گئے۔ ”توں نئی نئی جو کھے
ایہ۔ اے کر لہیں؟“ اداپ کر دی تہیں بہر تھیں تہیں عاشق خان کوں اپنی پیٹ
دی وج کوں آئے مے کر تے بہنا پے گئے۔ ”ایہ۔ اے سیم۔ اے.... بجائوں
ایٹھو یک دی پاس کرن ضروری زبھال“ ”گڈ.... تاکوں اسان چھوٹے

ہئیں تہیں نمانے دی وڈی ناچھوڑوں، انھیں دے مکر پائی، ڈیکھ بھال....
در اصل ساڈے کچھ تہیں بال ان....“ ”جی، پر ساتھی جی.... میہ سے واسل
.... آکر ظاہر لہ بھوسی!“ ”ٹان انھیں کر“ ”وہیں، اور ذرا تھیں مسکی اے“

تہیں ایں کا تیرے واسطے تیار ہاں، پر شرط.... سر ہاں، پتہ اے، کیا ہے، ٹیپا یک کر لہ
.....“ ”سب کچھ معلوم اے، پر فیروزہ زببان یک داری دست ٹیپ شین وانگوں لفظ
وساوان پے گئی اے۔“ ”تہں یک داری دست بہناں، تان محض آئی کر۔“

”اور تان ظاہر اے سر، تہں جرے یک نام تہم دی ساٹھ کوں من کے اے تان ایں
آں تان و ت، تہں اپنی ذات تہیں دی اپنے اختیار گھن کرن من کے آئی آں....
اصل، اپنی سوچ وج تہں یک تیا تہم دی ہاں، یکووں خواہیں دی وعدا تہیں ایں قسم
دے کیں دا شوق رہ گئے، تہوں تہں.... تہوں تہں اپو جھتیں سرکل دے سر کچھ وا
....“ ”نڈا اے، ان پتہ ساٹھ.... تہا ڈے چاچے، تک صاحب دی

پچھنی سبھی ساکی ما کر پٹ اے، آج کل انھیں دی بارگینگ و پیرو اتہیں دی جو اے
اوتہا کوں وزارت خزانہ دی ڈیٹیکٹوری لانا گھن، صوبائی، چانس اے.... فوری
بہوں ضروری اے، ساڈے تہیں دے مکر واسطے، کم از کم....“

”پر سر، میٹھے واسطے ادا ایہو چٹھے کم تہیں کر سیتا۔“ ”تہوں جو تان کر
نہیں چٹھے، عاشق خان دے تہم تے کھنچ تھن تان اعلان کیا نہیں کر سگدا، کجا اپنے
ہوں ضروری اے، ساڈے تہیں دے مکر واسطے، کم از کم....“

”پر سر، میٹھے واسطے ادا ایہو چٹھے کم تہیں کر سیتا۔“ ”تہوں جو تان کر
نہیں چٹھے، عاشق خان دے تہم تے کھنچ تھن تان اعلان کیا نہیں کر سگدا، کجا اپنے

دیکھ کر مہی اوندے گوڈوں دو ڈیکھ گھن اہا۔ اے سہیں کریندی کریا جاہلہ۔
یاسا تہیں انہیں ڈاکٹر کاٹھا چاہتے، آکر یک جاہ تے، سترک توہر کریں
کلاں بریک لگن۔ تہں اون ڈپٹے او شہر دے باہر و تہیں بھتوں مکان یا بجلی
پے ٹانے ہن۔ ایں دفعہ داں باہر لگن کریں دروازہ کھولن دی جاہ ۱۰ واختار
ڈرائیور سیٹ تے بیٹھیں۔ ڈو جھے پاس ولے دروازے دو پتھر دھلے۔

کامریو دی ضرورت کتوں دودھ لہی ہانہ واقعی کار دے ڈور جھے دروازے تان
تہں تان گئی اے۔ پراوندی کن دے اکھرو گرا مری تھیں ہانہ اوندے جسم ک
نال ڈو بچار واری اچھیں گئی اے جو عاشق خان کوں اپنے ربر تھیں جسم دی
یک تہں نرمی دا احساس آپ کوں لذت ڈے گئے۔ او کوں زندگی وج بھلی لگا
کوئی توہیں شے دی سرت تھئی اے۔ اون اپنے گوڈے سنگھو تھین۔ تے ایہ
دوج کامریو تہم تھتے دے دیکھ نال کار دا دروازہ کھول چھوڑے۔ او باہر

آئی اے پر ساہ اتنا پڑھیا ہونا تہں جو او کوں اپنی پیٹ دے آواہی پوری تان
زب، جو جی ساہا لکھی ہوئی تھی، کھا پوری تان تھکے بند کرنی پے تھی
جھٹ اودھ پر بال ہونیاں لکھیں چاکس اوں ڈو ترے داری کامریو تہم تھتے
دو ڈپٹے۔۔۔۔۔ چاچا چاگا لنگ.... اونہر، لعنت پوڑو اے۔

چٹھے گوڈے شہر دے گندے پائی نال میدان بھرے کھٹے ہن۔
پے تھیں تہں تے مریں انھیں ساہونی کوٹھی تان تہیں بچھیا ہا۔ انھیں اوکھیں
تہیں تہں کامریو تہم تھتے کے او گھن دی تھی۔ تہں آفسر یک تہم تھتے
تے او مسک پئے۔ اوندے پوٹھے پوٹھے پھیلے ڈنڈا کتی دے دا تہیں اوکھ
چھکین۔

”دھیان کر لہ، تہم وچ گھوٹگیاں کر پوہن۔“ عاشق ٹھک
او کوں اوندی چپ پچاٹ دا مینہا ڈے پھوڑے۔ نامزدی تہم تھتے دوج او

”دھیان کر لہ، تہم وچ گھوٹگیاں کر پوہن۔“ عاشق ٹھک
او کوں اوندی چپ پچاٹ دا مینہا ڈے پھوڑے۔ نامزدی تہم تھتے دوج او

”دھیان کر لہ، تہم وچ گھوٹگیاں کر پوہن۔“ عاشق ٹھک
او کوں اوندی چپ پچاٹ دا مینہا ڈے پھوڑے۔ نامزدی تہم تھتے دوج او

”دھیان کر لہ، تہم وچ گھوٹگیاں کر پوہن۔“ عاشق ٹھک
او کوں اوندی چپ پچاٹ دا مینہا ڈے پھوڑے۔ نامزدی تہم تھتے دوج او

تیم ہاں،..... جنہیں کوں میں پائے۔ طبری نثار کوں دکا ایل کریند کیں کیناں؟
 عاشق نثار کوں ماحول دی بنجیدگی جیر مہر فیروز سے لکچر نے پیدا کر مڑی ہائی،
 یاری لگن پئے لگی آئے۔ خاکسرا سے احساں جو اپنے اندر و انتقام دے جنیبہ
 یالن و دج بٹینا طرہ نہی۔ پر لوز شاہ، لوز شاہ یک نانی چھو کرے دے
 رگہ مکیوں ذلیل کیئے، رد کیئے۔ میں اوکوں کیوں ناف کر سگدہ کی آں۔ یک
 طہینہ میں طیکھاں، میڑے اگہے و س ہورے۔۔۔۔۔ چلو تہا کوں بلو آؤں
 دوسرو، میڑے فیے، پر و فیروز صاحب باقہ روم بار طریا رنگ روم و میوں
 نکلدہی چکے مود و دج آگین۔۔۔۔۔ واسطے آرا رکھ لکھدی آئے۔ آبا جانے
 او، کوئی، آوا پئی کوئی کوں طو، آئے سارے۔۔۔۔۔ تیم دجے۔۔۔۔۔ تریہ سال دے
 و جہ و جہ ہین۔

طہی سیر طبری لو سر طہی منظر
 سکون انیک طہر؟..... میں، عاشقی خان،.....
 او، تال یک بندہ نامہ خان گرفتار کیئے..... کیوں میں پتہ کیا کر
 طہرے..... ادا تال میا کار ڈر تویراے!..... اوندی ضمانت دکی دی
 صورت پیدا کر وہ..... کیا سیا نمی گری ختاری!..... کوئی ایلیہ کھا
 تال اوکر و جیرھا میں آکھیے..... انیک طہر، میں انیک نہیں وائیں نال
 دکی کھا کران کا نڈکی آں، تال، ہا، پس،..... اوں طیفیوں رکھ
 چھوڑیے۔ کھنے چودھ دے بھری۔ آئے و ت کھی چو آئے۔ اوں
 رستہ چراتے، ”کوئی نامہ خان بن، طیفیوں تے کھا کران چا بندن“
 ی۔ آئے طیفیوں تے سم کھیے و لیس، بی۔ آئے، ہی ان مائی ڈر تویرا، بی۔ آئے۔
 طیفیوں تالے میں فوڑ نامہ ردی کا طہری پوئی آواز آئی آئے۔ بہر
 عاشقی خان پرسکون ہائی۔۔۔۔۔ اچھا، تال آپ خوشی نال چکے ہاوسے
 میں سکریوں تیکوں بہر و آندے..... بھائی آخر تالوں طہرا ڈر تویر

اُتے ہانڈری لوڑھاے۔۔۔۔۔ ”غیر سائیں ہی راست، جیرھے فیئے ہوسن،..... میں
 او چو دین پھپ تھی گیتی۔ سائیں ہی بسدھا عاشقی خان دین اکھیں و دج ڈ بیدے پھیے
 ہیں۔“ فناکوں فناک!.....“ پر و فیروز صاحب مہر کر گیتی آئے۔“
 ”اوتال میں ہاں، بلکہ سرجی، میں تال جیندی اپنے یک انتقام واسطے وری آں۔
 اے ویر میں کڈیاں نہ پھوڑ سگیاں، سرجی، اے میں چو مس چو لیاں!، پر و فیروز
 صاحب جو لیں جھیں سر لٹاٹے۔“ ”سہ، میں اوں شخص کوں لٹا لیاں ناف نہ کر جگیاں!
 اوزیاں لگھاں دکی منیر لال تھی گیتی۔ کالیاں اکھیں یک بجاہ میں ہم گیتن میں ناساں
 پھیر گئی پئے گیتی۔“ ”اساں تیکوں نہ لگیوں فی بی،“ پر و فیروز جو یی کچھ سوچ کے بول
 چڑتے۔ پر و فیروز دیر تائیں اوکوں سر گل دکی فوڑائی آتیں اپنی ذات دے سئیں تیں
 قابو کھن دی لوڑھ دالیک چوڑ بندار ہے۔

”وہ تہا چو لیاں، تال مظلوم کوئی دیال چو و سر پیکیاں تال میں، ہمیشہ..... تال
 کڈیاں انتقام لوہے کھن سگدے، یک!..... کیوں جو تہا کوں تال قدم قدم تے
 کوکین دی و دشمنیاں انھیں دیاں نفرتاں نال حال آسے، تیں تہا چوے خلاف لوکین د!
 اے دشمنی تیں نفرت دا جوڑ پیکوڑ ہو وے، یک داسا جو وے..... بی بی، تال
 تال لوک پتہ پیکرا..... چو و دے اُتے پتہ پیکر ہو، جو تال امن، سکھ تیں بہریت دی
 مئی تبلیغ پٹن کرئی، تال تال نفرتیں دی بنیا، انھیں دے ایرے کڈھن..... آئے
 اصلی پتہ پیری آئے، موت دا تل آسے!..... تال، میں آبا پیا ہم، تہا چو یک طہری
 اے ہے جو تال انتقام لوہے کھن سگدے، تیں اے دی تہا چو لوڑھاے، لوک تہا
 زبان نال قدم کریند، گل و دج آخر تھائی انون جھو دی تال چو تیں چو تیں
 او..... پر کڈیاں تال لوکین کوں انھیں دے بول داکوڑ پتہ پتہ لہے لہے
 کیوں جو لوکیر انجوری گل آخر کار بچائی آئے..... تال..... آئے ہے عاشقی
 یعنی عاشقی خان..... تیں تال اپنے کہیں خاص انتقام لوڑھن او، بلکہ
 تری بلپ کتی و لہی۔“ ”اچھا سر، کیوں او بال تال چو لہا۔“

ایں ؛ ڈیٹی سیکرٹری داد ڈاؤنڈو..... کیا مذاق ختم کر لیں!..... کیرجھی اعلیٰ
 ہائی پیل رینج!..... ناہر خان، توں حالات دی پکا لکھری بنیا دتے
 کرینڈے: توں ڈوڈو پنہا کرکوں حالات ورج ہا نوں،..... توں آپ کو جج
 آخری..... پیر و فے!..... آخری اول کنوں پچھیا ہوئی،..... چل
 بند کر تیں آفس پنچ!.....، اوں تھوڑی جھیں تلخی نال پھیکری جلد اٹھئے
 تیں ملیفیون بند کر ڈے تے۔

اوہو ہوں میراں ہئی تھئی ڈیٹی سیکرٹری جٹی تان کوئی مسد نہیں ہوندا!

— اوں سوچا ہا، پتہ اے کیتیاں پکا لیں برنڈیاں ہوسن، جنھیں کو لھوں
 واقف ہون ضروری ہوندا ہوئی۔ اونکوں تان چھوٹی موٹی افسری دا وی
 تجربہ کیتیاں ہا، تیں بھلا کھیس وچوس کھیں کوں ڈیٹی سیکرٹری نا پویندا
 — تیں یک جھتے تائیں ڈیٹی سیکرٹری مشپ جنھندیں او کوں پتہ آگے جو
 راصل، کار ورج سیٹری ایٹ وچن تیں والیں کوٹھی تے آؤن، — تیں
 کار وچو لہ کیں سکھے قدیل نال سدھا دفتر ورج لگا وچن، تیں اور لھے کرے
 ورج اٹھیا کھڑا ہویا پی۔ اے؛ — جیرھا اوندے پیریں دی ٹھک ٹک
 سہنیں اٹھیا کھڑا ہونڈے، جیکوں ایں کم ورج اتا اہرا سے جو اوں لہیں
 اونکوں کرکھی ورج پھیا ہویا نہ ڈھٹا تیں شاید کڈیاں نہ ڈیکھ گھسی۔
 جیندا اپنی مینر دے پیر وٹ بیٹیاں یک جھتیں ز کام کنوں لال ڈلھیا ہوندا
 ہا، کھنے کرن دے آؤ ڈولیاں لٹاں والیں دیاں چھکے اپنی ججی
 سیرٹری دا جج جین لوگھی نال چھے کرن دے جھجو ورج آؤیندا تیاں او
 کھیں چھے جو کھے موقتے اپنی اصل چاہ تے کل آکھیں اوندا پول کھولن
 کنوں نہیں چھکدیاں، اونڈیاں ادھ بگیاں قلمناں کڈیاں کوٹری کنوں
 ایج آؤ تے کیتیاں ہویاں ہونڈیاں جین تے کڈیاں ڈوڈو ایج پھرتے
 — شیو ہا ہل ورج کرینڈے پچاہ، — پس، ایں پی۔ اے۔ دے

داسر دے ذری اشتار دے نال بول چال تیاں بند کی جوات
 سلام داسر دے ذری کھن داناں ڈیٹی سیکرٹری شپ ہے، — دت
 تے ماکنا نڈا ورج وچ کھن داناں ڈیٹی سیکرٹری شپ ہے، — دت
 ملیفیون تے آلا وک دا ڈوڈو نڈا ہوسے، نہیں اتلہ ڈیٹی سیکرٹری ہوسے
 ہون جھیں "پس سر" آہیں اپنی کہیں ولھے "بٹ سر" دی آکھوہی
 ہون جھیں شیلے نال پکا لکھری ہوسے تان اتی تھوگ کرنی جو کم آکم
 تیں جیکر نہیں شیلے نال پکا لکھری ہوسے، — اوں پتہ ہے
 او کوں سمجھ نہاوسے تیں ڈرکھیں والا جج وک ڈے، — اوں پتہ ہے
 ایں پوسٹ تے آوندے ولھے او اپنی جیرھیں کنوڑیاں تیں نا تجربہ کار
 کنوں نروڑس کھئی ووی ہئی، اصل کہیں وڈی پوسٹ واسطے ضروری
 ہوندا تھی۔ — پیر کوئی ایپری جس دی کھنے ہئی۔ او کوں ماکنا داسر
 دی کوئی لفظ نہ پویندا تھیں ایں کنوں ودھ پیا اتھو دی ماکیت ورج کوئی
 جاسر کو تے نا ہوندا۔ تیں اپنے برابر دیں کوں دیاں روز روز دیاں ہونداں
 تیں اوندا روز دا انگڑا۔ ایج پیج رہی دی پالسی تے، ولے تان او
 پیر و فیر صاحب دی ہایت تے چل جی کرینڈی ہئی تیں اوندا اپنا مزاج
 دی انہوی ہا۔ اے سارے کوک گلھن ملن دے چا دے بن دی کھنے نال،
 وکی انہوی ہا۔ اے سارے کوک گلھن ملن دے چا دے بن دی کھنے نال،
 — اے جیرید قسم دے "چا چا ڈا رنگ" تیں سارے، بے طلب عیاشی
 کرینڈے ہئیں، — بے ضرورت عیاشی، یک بے وکی لیس ورج عیاشی۔
 پس، ڈوڈو نڈا دے پانی دا، سو میں دے آؤ وال جھک تیں بے، ہونڈے
 او وکی چھتے ہن۔ او کوں ایں ہا بول ورج، زندگی ورج پہلی واری، بوج
 کہیں کہیں ولھے ڈرکھیں تے ویندا ہا۔ تیں واپس کھنیں وچن تے وکی
 دل کھولیاں نہ کھیا، نہ پتہ نہا پنی وچن وچن کیتے، نہ کہیں کوں بول تے
 جو بھائی کارج دے زمانے اچھاں گیکیاں سنگت نیاں ہونڈیاں ہون۔ — یک
 احساس ہونڈا ہا، مظلومیت دا احساس۔ جو میڈا کوئی تے تیں، میں جی
 آں، کھئی آں ایں دنا ورج۔ ایں احساس ورج وڈا رومانس ہا۔

تین اور چھ۔ جس طرح اسے نکلیں گدگد اسے فٹ تو ہر ڈینڈی ہی۔ " اور نواز شاہ اسے
 دیکھ کر سوچتی، "وہ لہر پل اسے، تیس وقت ٹوٹ وینا ہے۔ تیس اور وقت اور
 وہ بھاگ کر کھڑی آئی۔ " توں ہرگز بھرتیوں، توں بھرتیوں توں بھرتیوں... ہرگز
 ہرگز ہی، سوچے۔ کیوں تائیں بیٹھی ہوئی، ہو گیاں کھنڈی ہوئی، توں تیریاں گھنڈ
 ہرگز ہی، " اور نہ، بس صاف ہی ناں سر دھوون دا شوق اسے کڑھی کوں، تیل لائی
 لہرائیں... دیکھو یہاں سر و سج۔ توں کیوں کم کر دیندی رہ دیندی آئی،
 بھرتیوں کے کھٹے!..... مائیں بھرتیوں کیوں تیں مہینڈیوں تیں..... اور اونڈیاں
 بیٹھیاں گھنڈی وی کوشش کریندا تیں اوکڑیاں یک کونوں ڈو بھا پائیا نہ ہی گھنڈ
 ڈینڈی۔ " اور نواز شاہ، توں کیوں ساکھل کھنڈا..... توں نہ کھینڈیں، تیں روز
 ڈینڈی ہرگاٹھ کھڑیاں..... وال دی گالی جھوڑیاں!..... کار تیں ولس تیں گولی!
 مندھو۔" تیں یک ڈینڈی، اون کن و سج گالہ ڈ کسن دے بہانے نواز شاہ
 دی کوزی تے چک با ڈتا ہوا تیں نواز شاہ تالا تلی کیں، اونڈے سر کوں اپنے ڈو تیں
 ہتھیں و سج پکڑ کیں اونڈی گھنڈ تیں چک با ڈتا ہوس۔ ڈھلا جھیاں چک۔ تیں
 دل جھیں ناں زور دا گھٹ کیں اونڈا سر کیدر جھوڑ پتا ہوس۔ حلقہ کھن چھپ گئی ہا
 ڈو تیں، اکھجے یک بہر تھی گئے۔ تیں دل اونوں چوندے آں ہا، تیں نواز شاہ
 اونوں ترتر پو ہیندا رہ گیا۔ اونوں ڈینڈی دے بعد نواز شاہ پہلہ بولھا ودا رہیندا ہا تیں
 اونوں وی اپنا کرہ ستھرا کھن، تیں کڑے وادوں، تیں تیل جھیل دا یکم شوق یک یک
 ہا۔ بن نواز شاہ اونوں جھوڑ تیریں والے کم کھانوں دی کوشش دی بہا رہیندا۔ تیں
 انھیں جھیں ڈریں، یک ڈینڈی او چاچے یک کونوں ٹوٹن جس دیر او چاچے مکن آئیک
 ساکھنے لگی۔ ساکھن دا چاخوڑہ تیں چھے لیتی ہوئی، ڈاکرتہ واکرتہ یک کونوں بوجھن
 یک و سج ستن دی جا سرتے کیا ہویا۔ تے پلے او کون اتے نواز شاہ ڈھا
 او ولا پیسے مکن ہویا نہ رہی۔ تیں جلی زور چاچے او کون ڈو تیں واری
 اکھرتے لیتے ڈھیر ساہے نواز شاہ ڈے چڑتے۔ تیں اونوں ڈینڈی کونوں مکن

اوکوں اوکے سوکے ویسے ایں احساس و سج پناہ بھری ہوئی، پر جڑے ڈینڈی دا چاچے
 ڈاکھ اکھیا ہوس۔۔۔ اوکوں نوزیندی ہوسی اکھیا جس! " توں جھوڑی، کیوں
 وچا مان آسے!..... آج توں تک کج کونوں آپ کوں ودھ کھیندی آئی ایں ایں
 کونوں پانڈ پینڈی آئیں۔ کیوں،..... کیوں تاں تیرے پیو ویچا ہا،۔۔۔ اون آں
 وچا ہا، تیں آج توں کویں چکے و سج ہو دی ہا!..... ڈو چوڑ سوچے وکھ۔۔۔
 بس۔۔۔ بس ادوں ڈینڈی دے کھ ڈینڈی بعد او بھوں گھنڈی ہئی، تیں بولہ بولہ
 بن گئی آئی۔۔۔ اوکوں تک قح کوڑا دیوی، اونڈے واسطے وقت دانفرشتہ بھول
 دا دیوی بن ایتھا ہا ز گدگد۔ " کیوں تاں تیرے پیو ویچا ہا!۔۔۔ پیو ہا ز بولہ
 دا اوکوں بن کوئی ارمان نہ ہا۔ یا قح جھوڑیندا یا پرنا جھوڑیندا۔
 اوکوں پیو و سج جھوڑیا ہا، وت وی چکے و سج تان نہیں و سج ویچا۔
 جڑے پیو ہا کیں کوئی بڑدہ فرود ہا۔ ہو کھ بوندے بوسن؟ اوکوں
 کیں کونوں کوئی شکایت ناہی رہ گئی۔ تیں ایجھو بھوں ڈو مندب ہا، اصل
 و سج۔ اول ڈینڈی دے بعد اونڈی زندگی اتلی پکھی، اتلی ویریاں، اتلی خالی
 بن گئی ہوا کی کھلی کوٹھی لے قیدی دی وی نہ ہوس۔ جہر کھ نہ زندگی و سج
 ہنر و سج گیا ہا، پیو نا ہو با کھیں شے اولے،

اور اجن جھوڑی چھتیں ہائی، نواز شاہ دا ذکر انٹوئی کریندی
 ہائی جھوڑ تیریں دے اکو جیویں جھوڑ تیریں اپنے بھرا توں دا، اپنے گھیریں دا!
 اپنے پیو یا ماہیہ دا کریندا یا بوندیاں ہیں۔ او ہا ای انجھال۔۔۔
 کیوں تاں کھینڈیاں کھنڈیاں!۔۔۔ کیوں جھوڑ تیریں والی کار توں ہوا چا
 یکھا وال!۔۔۔ توں جھوڑ تیراں، کیوں سیت کھنڈیاں، چاچا تیں آندا، تیں
 جھوڑ ہاں، تیں چاچی کونوں یکھا ہا، کیوں یکھا وال، کوشی سیت"
 تیں او بوجے فرشتے امونڈے ہا، چوڑ تیں بھرتیاں کھا چوڑی او ویسے
 موٹھے تے رکھ گھنڈی ہائی، او ایتھلا رہ ویندا ہا۔ چھیندا رہ ویندا ہا!

بہشت والیں کوں وقت پائی کھڑے۔ تیں ناصر شہد تیں بدو کوں
 نہیں ورتج پیدل نہیں آئی و بنجا پونڈا۔ اتال دی لیکھ سر شہد تھی
 سہیت غانہ یلیغون ایر طر گب گیا۔ ”ڈرا یو، آگے، پی جے۔
 شہدین کہتے تیں او کار دی بجائی انگل ورتج بھر کیندی ورتو یوں گل
 اے۔ پیہروٹ جیہی تک والا پی اے۔ اٹھیا کھڑا۔

”کراچی واپس دے متعلق کیا ہدایت اے؟..... تیں قندھار ملر
 پاکٹ لیوشن والا کھرک قابو آگئے۔..... اے سارے سرکٹ تہا ڈھے
 ان ناں!، ناصر کارو پوڑی سرکٹ تے آن کے تے تابی نال گالھ شروع
 اے۔ ”ہوں، تان تسان جمل وچوں لکھ تیں ساتیں جی نال رالہ کر
 اے!..... پراسے پارٹی رافیلہ اے، میگوں تسان کنوں میںتر
 لالہ تسم اے جو کوئی ثبوت نہیں، تسان لبقین کرا ہے کاسر پیہ! اوہو ملی
 مل سکی اے۔ تیں ناصر دے پھر بھٹے تھوڑے جھٹیں تیج کی دل گل
 تیں تیں اونڈا کرا تیں نال فٹ تھیا ہویا سر عاشی خان دو پھیرے۔ اے
 ن بالہ دی نشانی ہی گویا او گالھ سٹن کے راضی اے۔ ”ہرتے، اے
 جین گل واکیا قصہ اے؟“ او چپ کتیا آکھیں بھکیندی رہی اے۔
 وہر، ڈیٹی سکرٹری ہنئی دی آکر اے۔ ناصر دل ورتج سوچتے، اوکوں
 تھی خان دی اچھو جھٹیں چپ آکر زہر گدی ہی ہئی۔ ”اے ڈاکٹریٹ مل
 گل دا بچو مل، آخرا اوں ولا آپ گالھ شروع کیتا اے۔
 پاکٹ لیوشن بنا کیں ساڈی لیوشن کوں کاوند کھٹیں۔ اوج ایندی ہو
 توں ساڈے تک سو بچ آدمی جمل ورتج ان، تیں تک کوں تان تھل کے
 رام ورتج ڈیوٹے سٹن مل گئی اے..... تیں انھیں آخرا اپنا رست تان
 ہات رکھنا ہا۔ شہیر موڑتی اے تان لیسر لفیسر، جے مزاج دا پکا فوٹول
 اے، اوں ایندی بھی پھینچ پچا گھدی اے، لطیف دی..... شو دی کالج

دے کرے دی صفائی کراون دا پارچ عاشی خان کوں ملیا۔ ”اے پھیل برائز
 پیوڑی واپس دیان شیشاں الٹ پٹ کر گھیدی اے!“۔ تیں جوں جوں
 نواز شاہ پلہ پھرن پے گیا۔ بس گڈا میں ٹلہا میں سرئی شکل نفا کے آندا ہا۔
 ”ماں کوں پیسے تان گھن ڈھے“۔ میں ڈیوان بچتے آکھیں، او گل
 ڈہندی ہئی۔ پرنواز شاہ کھل و سار چوٹی ہائی۔ ”وڈے پیسے آون پے
 گھن، تیڈے کوکھو!“۔ نواز شاہ، اے اوندی پیر ہائی پرنواز شاہ اے
 ساریاں گالھیں و سار چوٹیاں ہن۔ ڈوا گھن ورتج نوٹ پکڑ پید تیں ویندا۔ ”اتھن
 ہندے کوکھیاں پیندیاں اس!“۔ او تر کر رہ ویندی ہئی۔ ”ادارہ
 تھی گئے، جوا کھید دا ہو سکی“

تیں تک ڈہنہر او چاچے دے کھٹ پشا وگئی۔ واپس ڈرا یو نال آن
 پیلھی جھاتی نواز شاہ دے کرے ورتج پاس۔ تیں اتھن زہرین جان بچھی
 ہائی!۔ ایھا گشتی تان اوں تک واری چاچے ملک دے کرے ورتج وچ
 ہائی۔ زہرین جان کوں نواز شاہ دے کرے ورتج ڈیکھ کیں او اپنے کرے
 ورتج ولی آئی۔ پدے رے تیج منٹ تان شیشہ چھیدی رہی تیں دل کھڑا
 ساہ بھرتے چاچے ملک دے کرے دی صفائی کراون ٹر پئی۔ تیں
 نواز شاہ ول اونڈا بھت نہ پکڑیا۔ تیں نائی بھوکھ دے اگو بکواس کرھوڑی
 تیں چاچے ڈارنگ تک ڈہنہر عاشی خان کوں ڈس ڈتا، جو..... بیکر
 تان تان آج او نہیں چھکے ورتج ہنوز ہا..... تیں چو روپے وکلا!
 ”تیں نواز شاہ دا بو شوق ہو نڈا ہا، پھوڑی ول کم بیکھ زہرین جان
 بہوں کھی ہوئی ہائی جھو پیہرتی ول کم!۔“ او ڈہنہر تیں آج دا ڈہنہر۔
 زندگی اتنی ٹھیک ٹھاک تھی ہئی ہائی جوارا کھی ٹھیک ٹھاک نہیں دشمن دی وی
 نہ ہو دے۔ تیں ڈیٹی سکرٹری شہد۔ چلو تیج تان بلدان۔ کیر سہروٹ
 پائیں انٹرنٹ ورتج چا بیون دی سبک پالی و دے۔ فخر و جرشام

تھے۔ اے لوگ! میں کم کوم گئے پئے بن تیں اپنے جان گلھے میں پڑ
 این بنگلے دے یک پتے بکڑے کرے دتج ڈو آدمی اینویں یک زبرو
 دے بلب دی روشنی دتج دے یک میز دے ڈیرے پٹھے ہئیں۔ اشیاں وی
 ک آدمی ٹیلیفون کن نال لائی بیٹھا ہا۔ اور لیویر دے ہاک تے بھوڈتی
 ہا ہا۔ او بولے بولے بھوں سکون نال آپس دتج گالھیں پٹھے کریندے
 ہئیں۔ ”اپنی بل دتج پارٹی دے بھوں سارے آدمی میڈے بارے
 شکی بن، کیوں سمجھائیں پئے گئیں۔ ایندڑی دجو اور عاتیاں بن ہجھیاں
 میں انھیں کوں اکثر ڈے ڈینیاں۔۔۔۔۔ بھوں شکل نال اے پے بول
 ہاک ملکن اے او حالی وی اے جانڈے جو شہیر ہوتی یک ٹھیک ٹھاک
 مزدور کش لیبر آفسیر ہے۔۔۔۔۔ کیویں سرحقی، بہر وفسیر سر ہلائے۔
 ادنا ڈھیر دھیان ملیفون دو باتیں یا اول او اے سوچوینیا بیٹھا ہا
 جو شہیر ہوتی لطیف گل دے انخوا وغیرہ دے سعالے تے اپنا پارٹ بھوں
 سوئے طریقے تے نبھائے۔ ” سائیں جی آساں برا تعجب کیے، نہ کیوں
 ڈیسے دے جو لطیف دی بھین پارٹی رکن اے، تے بھ ویں نفیس کوں
 طہہ سے بارے پتہ ہا،۔۔۔۔۔ اسان کار دتج سارا راہ یک پتے کوں
 بڑکدے ہئیں۔ او تاں عاشقی خان دی کوٹھی تے ورتج کیں اوں عاشقی خان
 کوں کوڈ ملیجج پاس آن کیے تیں ایھو کم میں کیے، آہا ہا ہا، کار سید
 بلیو بلیو،۔۔۔۔۔ تو بہ۔۔۔۔۔ آہا ہا،۔۔۔۔۔ تیں ول اسان بیٹے شیک کیے۔
 خیر ول میں ادنا شکر یہ ادا کیے بھئی انخوا وی اے وار دات سمجھے
 دے تقاون نال تور پڑھی اے۔ تیں سائیں این آوں بیڑ لطیف گل
 دی بھتہ ہا ڈیندا۔ ہاک دے بنگلے دے پوجو بہرتاں نکلا ہا۔ ” بہر وفسیر
 کوئی ہواب میں ڈتا۔ ” سرحقی اے سارا معاملہ عاشقی خان دے
 بھتہ ڈتی پٹھے او، پھی جی، یا۔۔۔۔۔ ” بھئی۔۔۔۔۔ اصل دتج۔۔۔۔۔

تھوڈا بر دی پھو کر ی، اتنی سادہ، اتنی پڑ کلارا۔ اوں کوں بھو
 گی اے۔ واقعی، واقعی انھیں دی پارٹی دتج بہرے گلھے کر پڑنے
 کار پڑنا نامر۔ کجیاں بل دھیر جانا اے۔۔۔۔۔ تیں ہیرھا اڑکوں
 بد تیں تے قابو اے!۔۔۔۔۔

پرو فر صاب دی کوٹھی کونوں ادھ فر لاک دے فاضلے تے، او بھو
 پائی والے علاقے دتج، شہر کونوں باہر، یک ہی سنج برھیں کوٹھی باہر
 جانڈے میں اے فیض پوٹیس دے کہیں انفرادی ملکیت ہی۔ او کڈا بر
 یک پڑائی کار دتج اٹھ آوی ڈر دا ہا۔ جیرھی شے دا کہیں کوں پتہ
 او ایں کوٹھی دا بھوسے جھیاں کرہ ہا بچھلا۔ ایں کر کے دے چھت
 پیرے والے روشندان موٹلی دے سلی کوزل ادھ فظ ایچے ہئیں۔ ان
 روشندانیں دے اگہ سٹہیں دے ٹوٹے تیں بیاناں گندیاں چکیاں شہیر
 دھیر گلیاں رہندیاں ہئیں۔ اندر لی پاسو اندھارا ہا۔

لات دے بچھلے پیر ڈو ٹرے آدمی این بھو رے دتج دان
 اندر لاری دے جالے دتج ہلدے ہوتے زیمو دے بلب دی رڈاں
 دتج کر مئی تے بدھا ہو یا یک آدمی نظر آندا ہا ہیندے بھتیں پیر کی
 علاوہ منڈے دی پٹی بہرھی ہوتی ہائی، آرون والیں وچو یک آدمی آوی
 تیں مئی کے بلب والی اللاری دیوڑی ملیفون پارٹ کڈھ کیں نال پئی
 میز تے رکھینے۔ اوں رلیوٹر، مئی پکڑے تیں ہر ڈا آں کریندی کر
 تے پڑھے آدمی دو مرکز کر کے اگھس۔ ” لطیف خان بن تاساں ملیفون
 تے، جیرھنے میں کال بلا کے رلیوٹر تہا ڈے من نال ملیساں، اپنا
 بیان ڈوسو، جیرھا بگھ چاہو آکھی و بجایے، ڈوٹھی پاسو جواب دیں
 ساگھہ زکرا ہے،۔۔۔۔۔ انھیں دانہ کھول ڈوسو، تیں پوجھا بندہ
 تہ تر فاضلہ

ہاے یو بکا کوں الٹ نظر کر کے جسم کے کوئی حصہ کون شہ پر کرے ہے
 ہے، میں۔ اوکوں بہتیش لہم تیں اداوندے کرے وضع الگتیں، اوکرتب
 ہے میں بدھی تھی ہتھی لے۔ ہتھی پچھو رکی ہرے ہونے، اکھیں تے ہیں۔
 وندے سا بنے لیشا دے عام ہتھی لاس وضع پدھا، کڑیا، نواز شاہ، کھرا۔
 وندے اشارے تیں بد نواز شاہ دیا اکھیں، سکھیں توہی کھول چو تے ادا
 لاکھیں اکھیں جھکیند رہے تیں پچھیں کہیں میرانی دا اظہار کیتے جوہی ہو تھی نا
 میں ہر کون تھی ہے۔

”ہوں۔۔۔۔۔ عا شہی خان میروری دے راز دوجہ پس لکھد کہیں ہتھی گھن
 ہے۔ پراوندی اپنی حرکت تیں وی نواز شاہ دے پھرے تیں کوئی تبدیلی تیں آئی۔

مہر کم عا شہی خان ادا کوں اتا ملھن چو کہیں ناہی چاہندی۔
 نواز شاہ، تیبڑے خیال وضع توں۔۔۔۔۔ سک کوں تھن کر کے سکوں وچو ہا چو کہ
 پانگدے۔۔۔۔۔ توں انہویں سمجھیا ہادی، تیں۔۔۔۔۔ سکوں ڈھو چو یوں واسطے
 وں اپنی زندگی داہ تیں لا چوئی وی!۔۔۔۔۔ ہا تیں۔۔۔۔۔ تھیا غلام خزانہ کرکوں
 چوڑیں گھن گئے۔۔۔۔۔ توں انہویں سمجھیدی تاں خزانہ انہویں بھی۔۔۔۔۔ ان
 ک میں گنجی تاں جانو میا کو نہیں گنجی گی۔۔۔۔۔ انہویں!۔۔۔۔۔ بن توں اپنے
 اہام واسطے وی تیار تھی وضع۔۔۔۔۔ کم از کم اے ہا لہ تیبڑے واسطے خزانہ توقع
 ہا ہا ہا تیں تاں!۔۔۔۔۔ نواز شاہ دے اکھیں وضع کوئی عجیب چک ہا تے پراوندے
 ہرے تے موت رنگا سکوں ہا۔ ” میں درست آگئیے؟۔۔۔۔۔ کچھ ہونہو
 ہول، نواز شاہ!، اوندے ادا وضع بند باقی ت، کبہر تیں نندہ لاپنی رل مل
 ہے ہیں۔

”عا شہو! نواز شاہ کئی مدت پرا ناں ناں ہولے۔ کہیں دوسری مٹی اہی
 کوں ملے، ملیس، اوندے بچے وضع و ت شکست کھوں زیادہ اگوتے وودھ
 پرا کرکوں دا سمند رجمیاں بندہ جھلکا ہا۔ ” عا شہو، ساری عیالی میں غلام

جوان لوک ان، ڈو پچار، بن، بندہ نا، خاص طور عا شہی خان،۔۔۔۔۔
 کیلیکس ان،۔۔۔۔۔ میں سوچے انھیں تے خود زرداری دا بار مل
 ٹیک تھی پو ون،۔۔۔۔۔ او پھر کوری لوکری ٹھیک پئی کر بندی لے
 دینی بیک ڈری۔ تیں آج اوندے کو لھو چو و چوے اختیار ان، ڈو
 وچے فیصلے،۔۔۔۔۔ او ڈو بھا پھرا وی میں اونہی دو بھیج چوے
 او جرحا مک پنج کوں۔۔۔۔۔ ” ہا، اوکیا قصہ اے،۔۔۔۔۔ اوکوں
 وی پارٹی!۔۔۔۔۔ ” او ہوں، نہیں۔۔۔۔۔ نقل تاں اوں یک ڈو
 کرٹا ہا، انھیں دا اپنا اتفاق۔ اسان معالے کوں یک اپنے چا دی پنہل ڈو
 لو خاص حالات پیدا کیتن۔۔۔۔۔ کھڑو، پچ کروا، اوں ٹیلیفون دو دھیان چوے

آج اوکوں ساری لات جاگ کیں کم کرن وی ہدایت ملی ہائی۔ اوں
 چو کہ پرا کوں چھٹی، نفیس کوں ڈو بچے کرے وضع سما لیں، تیں آپ
 اپنے کرے دا دروازہ کھلیا کھی، لہترے تے ملی کتاب پڑھدی رہی اے۔
 اوکوں ٹیلیفون دا انتظار تاں ہدایت ہائی بھی ای کیں پیلو فیصلہ کرن دے
 بارے کچھ وی نہ سوچے۔ ہتوں او نا اول پڑھدی رہی، اگن ٹرنڈ ناہین
 اوکوں اپنی تحریر وضع کم کرن وضع کامیاب تھی گئے۔ او میں ویلے
 آپ کوں کرا سو دودن دے بنا دہ تیں دل دھیر کر داریں وچو یک کوہار
 بھی ہئی، ہئی۔ دیکر انھیں دگر وہپ کئی تار کئی کر داکرکوں جو کا قضیا تاں
 او لیو بکا ہتھی۔۔۔۔۔ لیو بکا بے پرا واہ کھل ڈا لہرو مصوم چھو کرکے تیں
 ڈو تھی ہا سو چھاپہ واریں دے رابطے وی کارکن!۔۔۔۔۔ او امو ہندی ارکے دے
 پھرٹی پئی ہائی، کتاب سا بنے تیں ہترے تے پان ٹیلیفون اوندی سھل، ہیہ
 اگنی ہا توں کرکوں بھیج جت دے کہہ جیتے زیادہ اپنا کھتی ہے ہتیں۔
 لیو بکا گرفتار تھی گئی ہائی، اوندی ساری ٹیم پدھیج گئی ہائی، نازی گشاہو

سوچا ہا، پر آج تیری موت غلط ہے۔۔۔۔۔ ملک نال
 تھیوئی ہائی۔۔۔۔۔ کاش اے کم میں مدت پلکھو کیتا ہو
 اوکوں ختم کرن دے بعد میں اپنی زندگی دے بارے کھڑا ہوں
 فہمی ویتج جلا کائے نہی۔۔۔۔۔ قانونی ثبوت میں اپنے
 کائے نہی تیں اے پک اے جیندا تسال لوکیں میکوں نہیں
 ملک دے وارثیں۔ تیری اطلاع لو، میں پروفیسر صاحب
 پناہ دی درخواست نہیں کیتی، تہاں توں سمجھیں!۔۔۔۔۔
 سک گھدی ودا ہم جوندگی دے چھیکری جھٹ، سرت
 لھے وی تیکوں ڈیکھاں، پس!۔۔۔۔۔ عاشو، اصل ویتج کو
 سدھراں بندے دی اصل خواہش، سچی ریک کوں پور
 دبا ڈیندین۔۔۔۔۔ ایھو کجھ میڈے نال تھے آج تائیں۔ ناکا
 ہتھو سدھریں دا ہک ہک داغ دل توں مٹ گئے جیرے
 ڈکھ سکھ ہک سخی گین ول میکوں پتہ لگے سدھرتاں میڈی
 ہی۔۔۔۔۔ ماشو!۔۔۔۔۔ میں تاں محض آفری وقتیں تیکوں
 اناد جھیں خواہش گھن کیں ایں پاسے آگیا ہم۔ میڈی اخیر
 ہتھو تھوئے اے تاں میڈی خواہش کون وی ودھ کر ایں
 ۔۔۔۔۔ بہوں ودھ۔۔۔۔۔ ٹیلیفون دی گھنٹی وی اول
 وئی اے۔ اول ریسپور جاتے ڈو جھی پاسو رشید ہا۔
 گل دا چھیکری بیان سن گھنو، تیں او ادا پیا ہا،
 لطیف گل آں۔۔۔۔۔ میں۔۔۔۔۔ میڈے واسطے جیون مر
 دیو ایں لھے کائے ہئی، تیں او جیرھی حقیقت۔۔۔۔۔
 روپے میڈیاں اکھیں اندھیاں کر ڈتیاں ہئیں تیں ایہا
 زندگی دی وڈی خواہش ہائی نال تاں میں وکدا کیوں۔

میڈی بھین!۔۔۔۔۔ میڈے ایں درد دا اندازہ کوئی نہیں کر سگدا جو میڈے
 گناہ دے کفارے ویتج میڈی معصوم بھین تباہ تھی گئی ہو سی،۔۔۔۔۔
 جیرے بہا در لوکیں نصیر ملک دا بدلہ گھنن ویتج میکوں مان نہیں کیتا میں
 اٹھائیں کنوں اے امید رکھ کے مرن چاہنداں، او نفیس دے بدلے
 شہیر ہوتی کوں کھڑا ہوں مان نہ کریں، آخر نفیس بے قصور۔۔۔۔۔ پس
 ایھا میڈی چھیکری خواہش اے۔۔۔۔۔ تیں تمام گناہیں دا اعتراف اے!
 عاشی خان کر پڈل تے زور ڈیندیں ہوئی ٹیلیفون ڈس کونکٹ کر کیں نویں
 سر وولا ڈاک کیتیں۔ برلی پاسو رشید ہا پیا۔ ”ہیلو“ اور ریسپور کوں
 گھٹ کیں پکڑی ہوئی ڈبل تنیکے دی ٹیک ویتج لگی اے۔ سامنے،
 نواز شاہ دے چہرے تیں کوئی جذبات کائے نہن۔۔۔۔۔ دگھوڑی ٹردی
 اے۔۔۔۔۔ ”زرنیہ جان نال چھیکری واری کڈاں ملیا ہو سیں، نواز شاہ!
 ۔۔۔۔۔ اونداتاں ذکر وی نہی چا کیتا!“ ۔۔۔۔۔ ”ہیلو!۔۔۔۔۔ کامریڈ ٹیکم،
 کیا فیصلہ اے، کیا حکم اے؟“ برلی پاسو رشید چیکدا پیا ہا۔ نواز شاہ
 دے چہرے توں کھیرے یا شکرت دے آثار ہتھو غائب تھی گئے ہئیں، اوندے
 بے ترتیب ودھیں ہوئی ڈاڑھی چھین کون وی اے معلوم نہا تھیندا جو
 اے بندہ مٹکا چکا وے۔ اوندی اکھیں ویتج لسکاں ہئیں پیاں۔
 دتیکوں میں اتھائیں شوٹ کر ڈیواں،۔۔۔۔۔ توں جو مرولیں، تیکوں اے
 اے احساس تاں کڈا ہوں نہ تھیا، توں میڈے نال ظلم کیتا ہاوی، توں اخیر
 دم تک کڈا ہوں نہ پچھتاویں، نواز شاہ!،۔۔۔۔۔ کمرے ویتج موت دی پچات
 ہائی۔ ”ہیلو، ہیلو،“ پس تے عاشی خان دی پکڑ ودھ گئی۔ نواز شاہ
 دے تھجو کھڑا ہوا کامراڈ ناصر وی پس گھدی کھڑا ہا تیں کجھ دہاں،
 تیں دے اشارے کھڑا کریندا ہا جیوی ادا کھڑا ہووے، دتوں نہ!
 توں اشارہ کر، تے اے کم اسان کرے، کہیں طریقے نال،۔۔۔۔۔ ”ہیلو، ہیلو“

وہ سال

میں کو ٹھنک و رخ کیس بل پے کہتے تھے اپنی میز تے اول آئے تھیں۔
 بتائی ای واسطے آگھیم جو پچیس تھیں سالیں توں بل تقریباً سسل
 تا دی چا تے کہہ پائی کہہ پائیں روٹی دی ایں پھوک تے کہا نڈا آندا تم۔
 کن کوشش کر کے وس تاہیں ایں میز تے بہنڈا ہونڈا تم۔ بل کرسی سہلی
 تے تین اول ویلیے میڈے پچھے پاسوں والی میز تے کہ آدی آئیے۔
 تے تھوٹکا وہا کے اول بیڑے کوں آں آپ دو متوجہ کیے۔ پانٹ سیٹ دا
 ڈر ڈس تیں ول اپنی طمانی تیں نوہیں سوٹ تے ہتھ پھیر پھیر کر شہناں
 دھن ول بیٹھے۔ پھیرے ویلیے میں کا ڈسرتے کھرا تم، اے خوش بو ش
 ہران پیٹے ناں کھرا ہا۔ کہیں کالج دا چھو ہر ہوسی،
 پآئی اے، اول بنائی بقی اے تیں ول کیدم میڈی نیر دو چھو تاکتیں
 معان کراہے تہاڈے کنوں لاسٹر ہوسی، "نو ہوان نے بڑے پارٹ لہجے
 ال انگلش وضع یکینوں پچھے تیں ساہنے کرسی ل گھدی آہں۔ میں نا جس کدھ
 اں اول کوں ڈتی اے۔ اول کوں لطیف دی ڈنی جیب وچ کدھی اے۔
 "اوہ! اے تاں غالی اے..... تاں اپنا مگر پے کیس پیکھو ہاں"
 اول ول وی اداھا جلد انگریزی وضع ادا کہتے۔
 "نخراے، پھرے وی ہاں"
 "تہاڈا برا ہونڈے نہ ہوسی" او جکھا وان گئے تے میڈی دیکھ آدھکے
 اں او جکوں گریٹ ڈسرتے۔ او جکھا وان گئے تے میڈی دیکھ آدھکے

کا سر پیٹ، او ان کھوں میں آدی، خیر تال ہے، پہلوا!" رشیہر
 رشیہر پھلدا پیا۔ تیں اصحال چوات ہاں،
 "دل بل تیاں تاں لوک بیہر، ڈ و دانے اتے بیہر،
 طریقہ ای اے، تاں کہہ پائیں استقام نو ہے لیکن سگدے،
 "وہ بیو، رشیہر کا سر پیٹ، فیصلہ سندنڈے پے وس۔"
 مسئلہ اے ہے کا سر پیٹ، جھنڈے سرتے فیصلے دی ڈمر واری آہی،
 جبرائے اوندی سوسج و کچ کیوں ویندی اے..... کار پیٹ
 لطیف دا ایکسیڑشن میں میں ڈسٹا، تیں ایٹھ بیان کنوں اوکر
 بہا درتیں سچا آدی وی گھدے۔ اسان او کوں ضائع کران
 تیں جھنڈ تھتے بیٹھے ہائیں، اصولاً..... تیں ایں لے نو اڑا
 کھرتی کھرتی، پھیر پھرتی وضع ہوا پھکی اے تیں تیج گئے۔ عام
 پیل کوں دلا ولا اپنے ہتھ وضع محسوس کیے۔ اکھیکدم اپنے اتے
 آگئے۔ دکی زندگی اے، آئی ایم مقام، ڈوٹیاں ڈمر واری
 ڈوٹرے اختیارات تیں اکھیاں جھوریاں، زندگی گزارن واسطے
 باقی خواشاں ای کئی تیج پھیل پھیل پھیل پھیل، کئی ورھے کنوں تاگھ
 ایں ڈیہ دی، "ڈ آمدن بازی ہارن وضع وی یک مزاج
 خاکر جھڑی بندہ جیت وی سگھد ہوسے، تیں ایں لے او کوں
 آنجھیں بند تیں دا سراخ پیلے جیرھے مدت مئی کم تھتے پھتے۔ او نڈا
 پھیلے تے ڈو پنہوں آہئیں۔

"ہیو، کار پیٹ رشیہر! آج دا فیصلہ ہمیشہ کیے اے!"
 "آں دی وا وا ذوق د پیلنگے ٹھاسے اے"
 "نہ جیہا"
 "ہرقی جیسے ساڈی برا روئی ان۔"

” وہ با، کیوں؟ “ نظر سیکر اپنے اندر اٹھیں کوئی کاہ

پڑھ کر ہنس رہا تھا۔ ” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

چہرے تے گئی آئے۔ ” ما جس ہاں دا انداز تھی تھی دا گھنٹا! اول۔۔۔۔۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” کیا قصہ ہو رہا ہے؟ “

” تمہارا مکان ورتج کھلے رہنے دے دو؟ “

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

” تمہاری ہنس دیکھ کر دل کھٹکتا ہے۔“

” ہاں، ہاں، ہاں۔“

صاحب دی ڈانٹ پی کہیں آیاں ہم۔ اگہوں آواں تان عطار خان ایسے ہیہ
 نوب کر تان دی داد سنگی۔ سٹھکے چہارے وائیں دی چھوہر کرے دھو
 ہیں ہجے تے سکتے پاتے۔ ابن جوان ڈورنال گڈی گھست کیں، کب کب
 کرکیں سارے اے پھک گھدے۔ آکھے، ”ہتھ بڑبیدی ہی۔ تیں
 گھدی ہی ہی۔ کب روانال رکھ کیں باقی والا سٹیں۔“ بھوہر دی شکل
 پئی ہو تر نال ناہی زلدی پر ”ہتھ بڑبیدی ہی۔“ — ”گھدی
 پئی۔“ — عطار خان بن ناقابل برداشت با — گدھے کے پوتیس پیڑ
 ، توں، ذلیل آ!..... مڈیاں نکال کھا کیں..... آثر..... میں تیں

کوں پیلو..... آثر پڑے وی تان جذبات!..... ”پر کیوں اپنی
 زبان تے ہمیشہ کنوں کٹر ول اے۔“ ہوں..... اے گالھ تہی.....
 پر میں خواب ہاں ہاں.....؟ دوست، پیکر اپنی خواہش دے اظہار
 ہوگی وی ہمت نہ ہووے تان بندہ خواہش پالے وی نال یا..... بیکہ
 جوے ای کیوں یا..... کس ہر رواج پیسہ ونچے ا، او اول ویلے

اچی گھڑا تھا۔ جیرے انداز نال او چارے دیاں پوڑیاں لٹھا ہا، مکیوں
 آج تائیں نقش اے —
 ڈو ویو فیل پورڈے؟“ ول مکیوں احاس تھا ساہنے

ہیٹا ہونا تو جوان چار سال پیلے والا عطار خان ہوندے نال، ہوندے
 آغاز تا مکیوں اول وندے نال الا ونا ضرور چاہیدے۔ ہن ول گھنک
 شروع تھی گئی۔ او سبیل طاک دا تکھا ہا۔ قرص، ٹڈل ایٹ تیں
 ترنگی دنیا دے مشترک مسائل تے اول ہوں سوئیاں گالھیں کیتاں۔
 ”گھنک تہاکوں کب شعور نالواں..... سے سے میل سنگت دے جوہے
! ہا۔“ ہا تیں! واقعی! — ہن مکیوں پک ہا۔ او وندکے
 طبیعت و روح ہوں تبدیلیاں آگیاں تیں پر اجاں وک کئی عادتیاں

مونا او ویلے مکان تے آیا ہیٹا ہوندا ہا۔ او کھیا اٹا کیں اپنی سارا
 ڈینہر دی کائی کھیسے میہے ہتھ تے رکھ ڈیندا ہا۔ اے کانڈیریاں ورا
 پھوٹے پھوٹے پرنڈے ہوندے تیں، جنھیں تے طیفیوں نبر، لوکین دے
 کاریں دے نبر، کوٹھیں دے نال تیں تھی دوستی دے پتے وغیرہ گھے
 ہوتے ہوندے تیں۔ ایندے علاوہ بمریاں وصلہ افزا قسم دیاں جڑاں
 وی سا نہی ودا ہوندا ہا۔

”کے ٹرگی وی کارا کول دھکا لائیم، مچو کی خوبصورت ہئی اہر
 اے نبر اے“ — کب ڈینوار اکشاف تیں —
 ”ہٹکے چہارے والی چھوہر ہوں سو پئی اے“ — ”چھوہر تیں
 ہن تائیں اندھا تم —“ ”ملک کول ذرا اٹد مسٹر تیار
 تقیوں ڈولی ول اسماں انظر تیں دے ہتھ جو کھا ہے۔“ —
 — ”ہوں..... ہوں..... ہا آ.....“

سے سے میل سنگت دے جوہے تیں آخر دھاں پیاں
 یا تاں ہن نے وسدے جوہے یا شکلاں وسر گیاں
 اے شعور او اکڑ گاندا رہندا پر اراج سوز دا پیا عالم ہا۔ آج اگڈھوں
 ہاں لہائی پٹھا ہا۔ ”نال، توں گھر کیوں نہیں تھی آندا؟“
 او اندھا کھن، او کون تر نے سال تھی ہے تیں گھر دا من نہیں چوٹھا۔
 ”سڈی سوڈر دی شکل ہٹکے چہارے والی چھوہر نال، ہوں رلدی ہی“
 او کہیں نہ کہیں ہانے ہٹکے چہارے والی چھوہر دا ذکر چھیر ہیندا ہا۔
 ”سڈی سوڈر اٹھ۔ عاتقاں پر بھی ہوئی اے..... کھڑو تہاکوں او وندکی
 تصویریرے کھواداں..... نوکری گھسی میں انھیں کوں اتھائیں گھن آساں
 پھو تان ہن کا نال.....“

سہرا تان میں اوں کینی اولویں ودا ہم، تیں اول ڈیہ سہرا
 طبعی و روح ہوں تبدیلیاں آگیاں تیں پر اجاں وک کئی عادتیاں

مکے دے مکے

”اچھ توں چھے ڈیہہ ڈاکیوں آئیں، انا چوہا ہے پراندھا تھی
 بابا تھی سچا کا با، اول اچھو کوں دکان دے پرے اچھو دے مکے ماگیا
 اپنے گھر وینا ڈیہہ گھدا۔“ لکھدے ڈیہہ تین تین چوہہ گھر مکہ مالا
 ستری کوں اے وی پتہ اچھے سور دا پیل نر دار والا اچھو اوزرے گھر فریہ
 پیرے ناپیندا، پیرے تاں اوکوں کپوڈوں پتہ۔ اک ڈیہہ اوزرے دھی
 کوں اچھو نال سکھناں ایلا ڈیہہ ایتیں اوزرے دل اکھیا ارسے نال اچھو
 دا وڈھ پار گھتے تیں دھی کتے وی بجی دے وی ڈیہہ لکھدے گھے جیسی ہر تین
 نال ڈندھ پئی رکھدی اے۔ اے تاں پیراں کالھ ہائی۔ وک جیسے ڈیہہ
 اوں چوہہ پیری صغیف کوں اپنی نال پیل گھیندا ڈیہے، جاتیں اوکوں اوں
 ڈیہہ گئی اے۔ اوں ڈیہہ اوں وکلا زبا کھلایا تیں مہدے ویلے پاسے
 اچھ رکھ ستا۔ ڈیہہ، این حرامزادی دے پچھن ڈیہہ ارسے چھا
 پیا صغیفے ساڑا چک اماں کر سہیندے، کیوں، سال تھی گئے تیرے تیں
 گین ڈیہہ پیری، جو جوان نورھیں دھیریں گھر وتیج ہی آیا رکھس، تے اپنا اے
 حال اے!..... ایں چوہہ پیری دالیں وڈھ پائراں ہا،..... تیرے تاتی جو
 ہے غیرت کھتے، اوندی تاتی پس اچھ تیں ترمندی تھی جو فقرا پیرے غیرت
 اے، تا کوں بندھا تیں کریندا، حالاکر چوہہ پیری صغیف دا بھتے س توں

پیراں نیاں دریائیں تیں۔ انویں جھٹ وتیج اوں میوں توں سر و تھن
 کر گھیدا۔ ” گدا میں میہرے کو لھوں ضرور آوا،“
 ” تہا ڈا اشتغل ہے،“ میوں اصل وتیج اوندی ٹیپ ٹاپ ویا وتیج با
 چتا۔ ” انویں تک کار و ہار اے،“ اوں اپنا کار در میہرے اپر
 تندرلین ہا تھی ۲۷/۱۲ مادل ٹاٹوں دے نال خوب پوکیا۔
 ” کہیں ویلے ضرور آوا،“ ڈیہہ..... ” او ہزاری انداز
 وتیج اکھ مارکی اے،“ ساڈا دانہ پانی یا ریں نال سا بجا ہونڈے
 لقیں میں پیاں آندا!..... ایہہ گھنوں، ” اوں پار وتیج لو لپیہے
 اپر رکھیں۔“ بے شک ہی گئے پھلو..... ڈیہہ، تکلف میں یا
 ختم کرینداں..... اولویں میوں ضرورت وی ہئی، ” اوں تیرے یا
 بویا جو پیا کیں وچو کچھ لوٹ کر گھ گھرن۔ تیں میں اچھیں دکش تھو پیریں
 وتیج کم ہا۔“ اچھیں ویوں تک تھو پیر اودھا تھی پیرھی اوں میوں
 ویلے کہیں زمانے چکھائی ہئی۔ اوں ویلے اے تھو پیر اوزرے غلوں
 دا سبیل ہائی۔

 یہاں تھو پیراں وی انویں تے تیج سال پیراں اے۔
 -----*

تھیں انہو یا نوزہم تک پہنچ گیا ہا۔ پنجواہ سال دی بدبھڑوسے نقلیہ روح
 پیچوئی سالیں دی نوزہم عورت بھہری کوں نقلیہ ملیس وانگوں پیک
 گھدا ہا تیں ایھا چہ نوزہم سس دے دریمان مستقل چھڑے دی بنیا رٹ۔
 پر بندہ لکے چوہا تیں دے دریمان کوئی کاروباری سمجھتا ایہو تھیں ہا
 جو ہمیشہ چلے ہاتری تھیں کہیں باج عنوان "تیں الیندیال ہین، اہل
 سب تے مجال اے جو بک ڈوہی کوں کوئی مہنہا ہی چسے وٹھنی ہا۔
 بھہری کا تان کٹاھیں کٹاھیں پیئو کہیں دی پانی دا انگلس سنگ گھنڈ
 پیرا رتھال بدبھڑا ونڈی مال ناہی گھن پیئندی، اوکم انکم اپنی دھ
 دے جھوں شکست ناہی کھان جا بندی۔ زال دا نکالا چو کھ گھن دے
 بعد مستری دھی دے باسو شروار رتھن دا ارادہ کر گھیا ہا۔ خیر ہن رنے
 بنا لکھندا۔ چو بہری تنیف کوں زال مال چو کھن دے بعد اوکوں اپنی
 ضرورت شدت کرن گپ پئی۔ اوہن بقایا تمام زندگی واسطے مستقل
 تیں بدبھیا قول کرن واسطے خود کوں تیار بنا پیا کر گھدا۔ پیر بھور ہا۔ جوان
 دھی! — ساری بلور دی گھٹی پئی ہے تان ایھا عزت، نفس بھور مرے!
 عزت! — دھی تھیں پاک نشے! — اے بھور سو دا بچ سرو نچے!
 — اوں ڈیہ بھور سو کوں ڈوہے کہیں ہی کھڑا ہا۔ اوتان میں اتیں آگیا ہا
 دھی دا رخ نال بھور بھوریا جم مستری دیتی اگھیں دے گپو آگے۔ چک دے
 غریب گھریں وین کہیں تے نیپ کہں جو اتی آئی ہئی تان مستری دی دھی
 تیں آئی ہائی۔ مے ہو پرا ونڈی تھوکر کی کر تیں نیے دی شکل نقل نال
 زمین بلدی ہائی۔ تیں چک دے بھراٹ چھوہراں وین مشہور تھی گیا ہا
 "تانی دے پٹ گھدا!" — تیں اچھو ووت مستری دے

ہاں تیں سنگ چوہا نام یا کھرا ہا۔ — اچھو توں لگا وین، اہا دکان وین کوندا
 پیچے: "پر کھتاں اچھو تیں ڈوہیریں دی ڈھپ اثر کیتی تھری ہائی۔ اوں
 بی بیا وینج و دھن والے پیئو دے چوہا تیں کھتی کوں اونڈی کر دے پھیر
 اپنے بک بھتہ وینج کھیر بھدے تیں نورا اکوں اعلانہ تھی گئے وچہ وچہ
 پیئو آپ دی بگی کھری ہائی — اے اچھو دیر لا ڈتی اے — ضرور
 اندر واہے!، مستری دکان تیں کوٹھے دے وچو آئی تھی باری کہیں بھتی
 پاتی اے تیں نورا اکوں زبا دا گپے۔ اے اچھو، سوڈ دا پھل! ...
 پر پیئو!، اے پیئو اے! پیئو!، اونڈی اپنی دھی!، بھنیں عورتیں کہیں
 ذرا وی مختلف نہا تے۔ بکد اوں ویلے تان او عورت دی کہیں شکل ہائی۔
 پیرا بھو جھیں مکھ عورت او اپنی دھی وی شکل وینج نھا ڈیکھ گھدا۔
 دل دی، اچھو واسطے او بک مکھ عورت ہائی۔ اچھو دے باقی دو بھوکوں چھوڑ
 کہیں اونڈے کے بھتا تھی کھائی نال پیئو دے جسم دئی نارک جھنیں دی مالش
 پے کر بندے ہن جو مستری دی لگاہ کوں اوں سراسی دے بھنیں دے پیچہ
 پیچو دھی دے آنگ انگ دا سائیکر کناں پے پئی۔ مستری دے لگھیں کوں
 کہیں چھٹ ہتی اے۔ باری کہیں بٹ کہیں کہیں اولوں رنے کوں تھ
 مارے۔ او اٹھیے۔ دروازے دوتھے، تیں بک واری ووت باری دو مکھ
 اٹے۔ اوں اپنا منہ باری نال ٹھپ ڈتے۔ پیئو، اونڈی دھی! —
 مستری ایں خیال کوں جوہرا چھوڑک چھوڑے۔ پیئو، مکھ عورت! —
 مکھ عورت دے بھنیں پیریں تے قیامت آئی ہئی ہائی۔ او اپنے تھوڑ
 اپنے چو نڈی ہتھ پئی چھنیدی ہائی۔ تیں اچھا پئی وخت نال پیا
 پیرا ہا — سوچے دا پیڑا!، مستری سا کھلا ہو یا پیچو تھ پٹ آتے۔

مٹھا ساہ بھر کی پینودی کٹ کٹیں پیریں ول کھڑے۔ لفظ کھن او کھڑا رہے۔
 ول او مال والے پاسے ویندا پیا یا۔ او ندے ساہنے ہک منجھ کھڑی ہائی
 تیں ہک جھوٹی بیٹھی ہائی۔ منجھ سواری ہائی تیں جھوٹی ساوی تھیون والی
 ہائی۔ اول بیٹھی ہوتی جھوٹی کول چارے لیتن ورتج ڈھنگا چا گھتے۔
 بیٹھے جتھ ورتھکے جا چڑی تاوی کٹا بالڈے نشے ورتج مت تھی کیں او اگوتیں تھی بیٹھے۔
 ”اوتے، کھڑا ایں!“ او اجن جڑ دا بندہ بیٹھا ہا، ”اوتے مستری کول
 آپ! کی پیا کرنا سیں؟..... دھرفٹے منہ تیرا،“ مستری کول تاں اے
 یاد اکانہ رسیا جو چودھری پوری فقیرے دی حویلی لنگھ گئے ہئیں۔
 فخر نال مستری دیاں مشکاں بندھیاں ہویاں، او کول پنچایت ورتج پیش
 کیتا گیا۔ ”چٹی ڈارھی نال ایجھن فل! او وی گنگلام، حلال مال نال!“
 پنچایت پورے اتفاق نال منراجہ کرکیتی، ”مستری دامند کالاکر، کھوتی تے لہا
 کیں سارے چک ورتج پھرایا ونجے تیں پچھیں او کول بال پچیں سو دھا چک
 وچو کڈھ ڈٹا ونجے،“ چودھری حنیف ترمیم پیش کیتی اے ”مستری دامند
 فیریا بے گناہ بیگا اے، اونوں تے او ہدی بڈی نوں پنڈا بیج رہن دتا جائے
 مستری رب دی رضاتے راضی ہا۔ پوری پنچایت ورتج صرف ہک او اندھ
 حق ورتج ابھری جیرھی سختی نال دبا ڈٹی گئی۔ اے اچھو نمبر دار والے دی لہا
 ہائی۔ او ورت وی مستری تیں او ندے ٹھہرے ڈھیر نکالے دے خلاف ہا۔
 آخر تیں مولوی صاحب اٹھی کھڑن۔ فتویٰ اے ہا جو بھی ”مدنولہ جھوٹی کول
 ذبح کرکیں زمین ورتج پور ڈٹا ونجے۔“ ”او، او،“ تیں، تیں، مستری
 چھرکے تیں تاں اجن جڑ دا بندہ..... میں تاں انیوں..... پیر او ندی کول
 ہا۔ الوے ہا تاں کوئی مٹھے ہا۔

ram Hanu Singh
7th D

پہ چھلا

”بی بی تساں نیل پالش تاں لائی ہوتی اے۔ اے ہے وی بہوں سوہنی۔
 تساں سمجھندے ہو سو پالش تہا ڈھے ہتھال کول ٹھہرا ڈتے۔ حالاکہ تہا کول
 بہ نہیں تہا ڈھے ہتھ آپ بہوں سوہنے ہن۔ میں اے نہیں پیا آہا تساں
 نیل پالش نہ لاؤ، لاؤ سوہنی اے، میں مولوی نہیں۔“ بکد آکھن دا
 مطلب اے، تہا کول پتہ لگے کیرھی چیز کیا اے۔ خوبصورت تاں تہا ڈھے
 ہتھال۔ اے ڈیکھو ناں لمبیاں پتلیاں انگلیں بالکل ایں طراخ دیاں نہیں
 آکھن دیاں ہوندن۔ تیں ہتھال دیاں تیاں موٹیاں تیں سُرخ ان۔
 ایں ڈکھاؤ نا ہتھ..... اے زندگی دے بھرے ہوئے ہتھال۔ ہن
 اے پالش لہوی ونجے ناں، تہا ڈھے نوہر، کیوں پتہ اے آپ کے گلانی
 ہوسن..... تہوں ہن اے نیل پالش بہوں سوہنی لگدی ہئی اے.....
 تساں اکھو پتہ نہیں ماٹر کیہو جییاں کالھیں کریدے.... پر نہیں، سمجھو
 سوہنی نیل پالش نہیں، اتنے سوہنے تہا ڈھے ہتھ ان جو نیل پالش سوہنی
 لگدی ہئی اے..... مسد تاں اے ہے جو سوٹھپ کیا ہے..... مسد
 تہا کول بہوں کچھ پڑھاؤ نا پوسی..... یا تساں بس کتاں پڑھن
 چاہنہ اے۔ اصل ورتج تساں بہوں ذہین میوے..... تہا کول زندگی دے
 بارے ڈسن ضروری اے..... ہن تساں اندازہ نہیں کر سگدے، تہا ڈھے ہتھ

لہ پرائے زخم ورتج پیر پیر ورتج وادرد

ہیں، میں..... تاں ضرور ادا ہے..... میں اب بھی کون اکیساں تاں تاں آتا
 اچھا سمجھتی ہے ادا..... اس اڑی اڑا میں سب ستر سا کون کپڑا ہیں اچھاں میں کھایا
 میرا، و ایف، اے۔ دے چھو شیراں کون ٹوٹن پڑھا دونوں
 ".....
 جتہ رنگن با۔ ہس ڈا اچھو تینا با بوآپ کون قابو دوج رکھ کیں تیں چھو تیر کون
 ے قابو بنا چو یو۔ سو بچھاہ دیاں دتیرہ دتیرہ چو شتاں کھن دی باہ
 پگیاں موٹیاں، ترے ترے سو دیاں ترے مو شتاں رکھ کیں ٹھاٹھ کیتے دوج
 گھن۔ تاں بنہ مطالے واسطہ نام ٹھہرے۔..... اکیٹی ٹھی چھو تیر
 وی کر گھدے۔ اکیٹی ٹھی (دیکھتے تے) وی تاں ہوں ضروری اے۔ اکیٹی
 زوری تاں چلے چو ہمیں کوئی آسن..... آسن وی چھو تاں اسان دوج کوئی لہوں
 تہوں تاں آج چو تین تا تیں کیر کوں گول، نہا بنایا جو کیر تیر لہو سے جوون
 دے بچھا ہلدے۔ اکیٹی ٹھی چھو تیر پوزی اے۔ اپنا آپ پال پوزے۔
 تہوں چھو شتاں سب توں ٹھیکان۔ نویاں ٹیکر میں کون چو شتاں پڑھا کیتے
 تھو رچھو..... پنج سال وی مستی ہائی۔ پر گڑ پڑاے ہائی ایں طراغ وی
 بچھا کیریندیں کیا اپنے مجھے تائیں چو ونڈا۔ ایک بچھا تینوں وی بکھ لہو تیرے
 ہائی۔ کوئی پو بچھاں ہاں دے اندر دگھن پے ونڈا۔ اوں چھو تیرے
 سارے دوج آپ کون کاروباری بنایا ہو یا۔ غلط کرک وی یک شتاں اوں اپنے
 اندر و فرط کئی ہوئی ہائی پرلے شتاں خاص تو تھیں تے آکھن کرکھ کرکھ ونڈی
 ہائی۔ او چو شتاں پو لیندا ہا تیں کھنڈے پیرے لوکاں دوج اڈنڈے
 کرکھ کرکھ وی بچھو تیرے شتاں کئی ہائی۔ کیر کیر دے ابد چو دوجا شوق بچھا ہونڈیں
 کون اسے وی پوزیا ہا جو تھیں وی اولاد کون پڑھا دن والا قابل شامل تیں سکار
 کاسپ ہو دے۔ این گلہ وی سندا کھانڈیاں او دے میرک فیں ہا کھیاں

کرتے سو بنے بن۔ تہا ڈے تھو نیں پالش وی دوج کونوں سو بنے شتاں.....
 ہن ایتھاں جاہیں تے، اوں اپنی گلہ دو اشارہ کیتے، تاں میر جی پوز تیر
 نلائی پھن کیتی اے تاں، کپڑا ہیں خور ناں شیشے دوج اپنے سا دوج پیرے کول
 ڈیکھو، تہو یں سو میرے سو میرے اٹھی کیں تہا کون پڑ لہی..... ہا لکھ گھو
 جیتیں رنگت، ڈیکھو اپنی۔ تے ہن لاکھی تیں پوز ورو کی سو بنے ان.....
 تہا ڈے منڈے..... شیشی دوج پیرے تے تھان آپ اتے سو بنے کپڑاں بوزن بنے
 پکڑے وی دوکان دوج پیرے دے تھان آپ اتے سو بنے کپڑاں بوزن بنے
 تہا ڈے بت تے تھان پیراں ناں لزل کیں۔ یا کول ایں سمجھو، بندہ آپ سو بنا
 نہ ہو دے بند میں جیساں کھو پو ہو دے، ایں لھے اوکوں پولا متاد جو او کو پو
 تیں تیں چھو تیر کون وی ایں گلہ والا حاس لے تھن سارے منج دے پیرے تیں
 ہا رگھار مہوں گنڈے گھن۔ تیں تسان، شائرتن تے دھسے، تھان تان
 دوج کج کو پڑ تیں نکلیاں دے ہا رور وی پانگھو تاں تے سب کج سو بنا گھو بند
 فیشتن لیل ولسی۔ اے فیشتن اینویں تاں بھن جو سو بنے لوک شرارت کرکیں
 کوئی نو میں شے اپنے تن دے کسے اتے گھنیں جیا، مہیا فوس اے تہا کون
 سا لکھ چو سن..... سمجھ گھا اے..... تاں سو بنی نل پالش میں.....
 سو بنے تہا ڈے گلہ بی بھوان..... ہا اوں پھو کرک وی دے پتھ کون بولاجیا
 گھنے میں تیں بولاجیاں کون کس چھو پڑ تے تیں چھو کرک وی دا رنگ بن گھان
 شہلہ بی نہا میرا بیکہ تاں تہا قندھاری امار دے دانے پے پکھدے تیں۔
 دین نو کرکھی کئی اے،۔ اوں بول دوج تسلی کیتی اے۔
 دہائی بی، پتہ لکھے ہا، آج تھو کھیا چو پیرے لے، تہا ڈے ہا جی آکھیا ہا تراتے
 چو پیرے اسان تہا ڈی پڑھا تے چو کھسوں۔ کوئی عجاب چو پیرے، میں کل اچھاں تہا لوان

طھونکنی

دھی داتا رہ اچا تھی آیا۔ پراٹھٹ پیا۔ اوں بندو رقی کوٹھ میں توں
 ہاکیں موڈھے نال طرا کاتی تیں مورچے والے پتھر کنوں یکدم اٹھ کر اٹھیا۔
 ہات اے نے بھائی "راتی رات کیشی کر لے پے تیں پڑھین کنوں پھیو پھیا اہم
 والے تیج ایہ مبئی بن وچے تیں ڈنہی تھی ونچے تاں دل منور و نکلھائے۔
 پارٹی کنوں اگت تیں ہر کہیں ادھ کلھ پیردے فاصلے تے پھوگ لائے ونج لگ
 دیا پے۔ تیں ہئی رات بھنوں تا نہیں لکھے پے رھا ہے؟ ادھ کلھ پیرد
 ہا ملے۔ پھوگ لائے۔ چوکی۔ رتی۔ پتھر۔ علاقے دے بارے
 کا نڈار دیاں اکشر معلومات درست پین۔ پیرا اوں چھپ کر کے ہایا ت سیاں۔
 اوکوں ہایا ت مشخسیتی اوں ایہ مبئی تیں اوبرھو پھوگ لائے ونج کتن والی
 ہا ملے بارہی۔

"پولائنٹ ہے،" اچن رات داپھلا پیر پیا۔ اچن انھیں اوڈھ سمیں جینے تیں
 ئی اوں پھٹان چھو کر کے پورا منٹ پھچے۔ اوتاخت ڈونر جوائیں و چوکی پیا۔
 درتے دی ٹولی "داسب کنوں چوٹا، کس ہندا لکھن رو پیا۔ ایکیوں ڈوی اہلی
 اے اکیشن دی۔" میں آپ چڑسیاں سنگتی، "اوں پھٹان چھو کر کے
 کنوں چھپ کر اکیں کو بھدھ کی اے۔ بھوکی والے پاسے چھپ جات ہی۔ پیر
 دا کو ٹرا با دی کوٹے بنا۔ ایں علاقے وقت اچن کو ٹرا لے ہن تھے۔"

منسورے دوران چھان پھیڑی اسی اکٹر ہن دا وقفہ

آپ اہارت گھنن کہو کئی چا بھلا ام
 "سج بھی بھنہ۔۔۔۔۔ ٹھیک اے سر، کل تھان آفر اکرے
 پیتھ گھن گھنا ہے، ٹھیک ناں بخت پیا، اوچپ ہاتی۔
 "اچھا کسے، ہاتی ہاتی۔" "ٹھیک اٹھان کنوں پیسے کچھ نہ مارو ہا
 اٹھان دے موٹرسائیکل ونج پیرول دی کمی رینڈھی اے۔ طاٹا، ڈیر سر سٹاٹا
 "طاٹا" او موٹرسائیکل سٹارت نہیں کرے گی۔ پیل چھک کیں نوٹھی کنوں ہا ہا
 گھن آتے تیں وت سرگ تے دی ٹرواگے۔ دور تا تیں موٹرسائیکل کوں چھو
 گئے۔ "خبرے اینڈے ونج پیرول نہوونے۔" دے ڈھیک اے جی کہ
 ہیوں ضروری اے۔۔۔۔۔ اکیٹیویٹی جا دی رکھو، چھکے چھینہ کیوں
 آسن۔۔۔۔۔

گھننے اچر نھے گھدے ہاں، آں آں
 لکڑی بھا بھیر پیل و۔۔۔

دور کھتیا تیں ریڈیو ریکارڈر وہلا پیا ہا۔

۔۔۔۔۔ *۔۔۔۔۔ *۔۔۔۔۔

ہواں دے کر پڑے ہوں پرانے ہیں۔ او دکھوں والی جوں بخر نہیں کئے کرتیاں
 ہن سے کہیں ہے کرتیاں تیں لاتی ہوں۔ آج او کی کچھ دے رہیو پٹری ہوئی
 زین ہے پراو جوان ہتی۔ رنج جوان۔ لال سو ما رنگ تیں رخص والے ہو کھ
 دے چاکر دار و ردی والا افسر چوکی تے آیا ہونے۔ رنج دھن کوں پلہیو،
 آج چوکی دامسا تھارے اب! ہجراں پلہیو واری مھوٹ دا اٹکے، ہوں
 او پرا اٹا ہارے تال۔ ” ہا آج سال ڈھینالے رنج دھن کوں پلہیو کھوں لال
 دے چاکر خان۔ افسر و ردی والا۔ چوکی دامسا تھارے۔ رنج دھن کوں
 پلہیو۔ پھان چھو کر ہجراں دلیراے۔ وڈا دل دھیر چھو ہراے۔ او کوں
 مے چھین کوں اکیشن دا آڈر چے پور۔ اللہ جاتی رخص! ہجراے کھتال
 لے پے بوسن۔ رنج کوں پلہیو۔ اوں ہجراں دے پارے پیرے لکس
 کوں سردی وید نہال چھٹے، ادا ٹھہرتے سینڈ لکھ کے ٹر پے۔ اے جو کی والے
 پاتے زور و رنج نکھتے کھتیاں! اے ہاے کوں ڈھک پے پیرے۔ اوندی انگل ہج
 ہن تے ہاتی۔ ” مھوٹ! مھوٹ! رنج کوں پلہیو۔ ”

ماتی منان منت کھتال

اولے سر یہی من نیاں

درماں جنوین رشتوں

فی زالی تھوئے، زالی منان

.....*.....*

واللہ کے لاکر کھتال۔
 ہجراں چوکر مھوٹے ماتی ایوی کھتال۔

۱۔ دو حافی کیوں ترے ذکر۔ میں آگیاں والا شہ سر پیر پھی۔ دار و رنج تیرے مہیے و رنج
 دھان گئیں۔ ہن چھین توں مورت جھیاں میں، دھام دگ دی کہا فی
 ” حافی شہ سر یہہ داکھ پھینا ”

کھن کرن و رنج کا مہاب تھی گئے۔ اوں اپنے آپ کوں کھن مھوٹ کر کھن
 انھیں داکان دارا ہلا ہونڈا مارا کھن۔ اکیشن دے و پلہیو، پیرا مھوٹ کر
 جھٹ سرتے مورت اپنے و چو کوں کھن کر و۔ اے سب توں وڈا و پیرا
 اے او بند و ق کوں ہتھ مارا کھن سہا سہا مھن آئے ” مھوٹ.....
 تیرے پی خوشی دے بھانویں نہیں پر کھ گیا اوندے اپنے اندر دی دھپ آ
 تیز ماتی، ادا و پلہیو! ہجراں مھیک مھیک مھن ماتی۔ او ہجراں ہجراں
 اکھیں نال ہجراں کوں ڈھینا بہتھے۔ ” مھوٹ! مھوٹ! مھوٹ کے کول بند لال
 توں، توں ہجراں ڈھینا بہتھے۔ چاکر کول و کی بند و ق اے۔ ہن او کوں
 پلہیو کوں بند لال۔ سرتے پلہیو و رنج او کھن کھن داراے۔ پیرا و و ردی والا
 اے او چو کی فکر تھی گئے۔ ہاے کھیا ہا و ردی والے گئے ہونڈان۔ ہا
 کوں چو کی والے ڈھک گئے بن سال تھی گئے سر کھن آہی اے، ہا کھن کھن
 ہا ہا اے۔ مھوٹ توں سر کھن دارا ہا ہا ہا، چاکر کھن اے او ہاے کوں پیرا
 آہی۔ مھوٹ توں کھن کھن ہونڈی؟ تال سر کھن دے ہا تھی کھن ر ہونڈا
 کیوں و کی گھن و رنج مھوٹ!..... چاکر کیوں سر کھن کھن گھن لے
 میں سر دار دی اداں آں..... چاکر کیوں مگ گھنسی..... توں آپ کیوں گھن و رنج
 نال..... سر کھن دے ہا خیال دے نہیں ہونڈان؟..... میں تیرے نہیں و رنج لہیاں
 چاکر کھن پھن تے ہوسی!..... اوندی افسر و ردی والا آیا و دے..... افسر
 چو کی دا و کھن آئے..... مہا مہا، توں کیوں گھن و پیرا تیاں؟، سمجھ کوں
 پلہیو گھن و رنج تھان!

اور جاوید کو صاف کھڑے صاحب لکھ کر روایت لہندا ہی ثن پانہندی چنانچہ
 جہاں طباخون والا ناں، لکل ٹھیک اسے جو ماشر صیب اور اللہ کی وجوہ تال بال
 کڑھن لگ گئی ہے۔ ایں کم و وج او ہان لکھ کر کی دیر لہندی ہوندی ہائی۔ بھی،
 ہشر صیب جو، یک جہاں ہاں ڈوجھ سور سے آہن ہاں، دی کار ہر و طے دینہ
 لے رہنہ ن تان و ت گیسٹ روم و وج طے منتظر کتا کرن۔ لیکن اکی تیں تانہ

ایں سٹاے و وج اوندر سے نال تان تیں کرنہ سے۔ اور باہی شت زیر سے
 پلے پلے تیں باہی شانہ ریہ جاوید کیوں شظیم نمی وری ہائی۔

وہ سر و کھیاں کرنا باں ٹھہروں ہے؟" اکی تیں شانہ یک زبان پیچھے۔ ذرا
 ہے۔ "وہ چلو، دل بیکوں ڈو پیروں سے کرائیڈے لڑا طو،" وہ شگفتہ کو تان

آکھن طو۔ شگفتہ سے آوان ہیا اوصوفی دی یک نال کڑ لکھ، پیٹھریں و وج
 ہرا بھر کی اینویں لڑا، پیٹھریں سے جیو سی فٹ پتھروا لے کیر سے دے اگوسٹ

فول چھکا و نال ہلہندا ہون لڑا گزرتاں پھرتاں تہرے و ہر و وج شت نال ہے
 و لہن۔ تیں اگوسٹ۔ سوہ جاہیوں با کرے و وج قدم کھن تیں جو ہشر

صیت تیں نظر تیں لہس، رواہ! جہاں کج بکر ماچیت!۔ سرا چا تیں ہنیر
 ہوئیں جھیں ہنہ و دکھیں سا بے کندہ و وج لگے ہونے قد آدم شے و اجمالہ

دارہ ہر وہ چھک لگھ لہس۔ دل جو ماشر صیب لکھ چاکی طے مک دی سیدہ
 و وج یک یا جاوید لڑتہ سدھا تھ دی مورقی وانگوں لڑا پیٹھا۔

دا بھال ٹھیک لڑا۔ کیدہ شیت ڈکھا لہس!۔ آوری آٹھیں جھیں
 ہوا و وج شت ایل تیں جی پکڑا ہے!۔ کتھان، ہاں ائی تیں پکڑا تلی!

روپو کی شت کس، ہون زور لکھیں، اتنا جو لکھ و پھرتی کس گرون طور کی لہس
 تان او برابر وائی کر تیں کہیں شت ماں کر ماں وائی وھی وانگوں سر جھکا تھی

ڈرا گلے چہرے

"کون ہاں؟" جاوید صاحب "ڈیکھو ہاں،" پیل کہیں تیں اے؟

"انجی دے استارین۔" گیسٹ روم و وج کون اے؟

"جو سراے" اٹھو بالو، تنہا چے جو سراے بھین،" چا طے بھر رہی رہ

گلہ و جو انجن تانیں اور سو چاہ سال داریا کڑا لہس۔ پی۔ پولیڈ ہا۔ او کھیا

بہترین ناول پی پڑھدی ہائی، سیں ہیر و کن نے ہیر و کون تھوڑی جھیں لہن

کرائی ہائی تیں، آئے بھین، آئے بھین، ہیر ملے ڈیکھو

آئے بھین!۔ آئے بہن دے سو کوئی کم اکی کو تے نہیں۔"

"کیندی اتیں و دی کھدی ایں وھیا،" تو رہ، بٹھیا گین، بلدا سیان گین ہیر

کو لہو کوئی کو بی دی لگھتے تان انھیں دی سماعت ضرور تشر تھیندی اے!۔

"کچھ نہیں، چا ڈوکی اتان، میں پی آپہری ہم جو کوئی آپہرے جاوید صاحب کوئی

آہرے انجی دے استار، کوئی آپہرے ٹھوڑے۔" یک سا ڈے ماشر صیب تیں

انجی سارے تان، "و تان، تان، وھیا، انھیں کون بھائی جان لکھیا کہو"

چا ڈوکی اتان کوں ہر ویلے عافیت دی بکر رہندی ہائی۔" ہائے ہائے، بھائی جان

لکھو تان ساری اکسا تیں شتم تھیندی اے، "و کی شتم تھیندی اے؟"

"اماں، پیٹا مطلب اے اوڑے انجی دے نہیں، سا ڈے وکی تان ماشر صیب ہاں"

سبق چڑھتے ہیں شہنشاہ کوں اونڈی پھرک دی تیار دی وجہ مدد چڑھتی ایس۔
 مگر سارے وقت وجہ دل شکستہ رہے سو کہیں نہیں چڑھا۔ یاوت شہنشاہ کوں
 دل دل چڑھیں۔ ہوسٹل وجہ دلخیز میں اول بربر تہنہ کوں ہتھ مارے تہنہ
 ڈرائنگ پیر کوں میرتے کہیتا کہیں کم کوں لگے۔۔۔ اوہوں پیرتہنہ ہا
 مگر۔۔۔ اے یا۔۔۔ اے کیا غلط تھیں تصویر کی بندگی اے شکستہ دی۔۔۔
 تہنہ غلط تہاں نہیں درست اے اوہو تہنہ لفتش بن۔ اوہوں کوئی گڑھڑاے
 ۔۔۔ اے کہینا چہرہ اے؟۔۔۔ کہینا ہا۔۔۔ شکستہ دائیں، نشانہ زہا، زانجی وا۔
 اے کہیاں لڑھ اے۔ اوہا رہے انھیں گے بھروسے، سیکھہ وانگوں رتے لال تہنہ
 اے سانولا جھیاں چہرہ!۔۔۔ سانولا جھیاں اونڈا اپنا۔ اوہ بربر دی مدد نال پیل دی اوہو
 سیاہ کوں لگے طراون۔۔۔ بڑے غموض نال طینڈا رہے۔۔۔ اوہینڈا رہے تہنہ
 کانڈی چا جوک تھی گئے۔ کل پیر نہیں کیا بھڑھائی اس کاغذ، پیل، بربر سب شے ٹھپ
 میں کا سیکھیں دی خریداری واسطے بازار دو ٹکل کھڑا تھے جو بھی آخر طینڈا
 کو لگا لہرتے یا ودر ساوڈرا۔۔۔
 ہن اوہو چڑھلے گیٹہ روم وجہ قدم رکھدا ہا قدم شینڈا او کوں کرے
 دے دیکھو لہن، مینڈر دد تہنہ زہا تھینون چڑھنڈا۔۔۔ قدم آئینا ہا۔۔۔ ایس
 شہنشاہ تے اے جھالدار پیردہ پھوں موکھیں، بڑی سانی نال پھیل دا رخ لگدے۔۔۔
 پراکیا کرے ہا۔ ایس گیٹہ روم وجہ اون کوں دے بہرا اوہندے بھتھ پیر اوہندے غلامی
 سولنا، فرمائی دی تحریک چہا گھنڈے تہنہ تہاں اور راجہ سدھا تھدی مورقی ہن
 بہنڈا۔۔۔
 گیٹہ روم وجہ داخل تھینون نال اونڈی انظر شہنشاہ تو تھدی
 ہوتی سدھا اونڈی پھڑد پھڑاے طپھوں گھن دی اولانڈی پھی ہا تی۔
 لے سیکھ

طپھوں پھوکتا ہاں لکھ لکھتے تہنہ تہنہ ترتیب چڑھنڈی ہا تی۔ جاویر اور
 ہوتی ایسی ویکھو وانظا رکیتے۔ اوہا شہنشاہ ک و مزندو چو بیکھن ناہی پانڈی
 سر چا کہ چو بیکھن وانظا رکیتے۔ تہنہ ما شہنشاہ و ہمدے چولپے وانگوں کھوں
 واسطے لگا ہا تھی گئی ایس۔ تہنہ ما شہنشاہ و ہمدے چولپے وانگوں کھوں
 جو بھیہر شہنشاہ گھنڈی گیم انہوں نہ تھی وجہ رلا لیا کہ تہاں اول و ت ہنڈی
 نال اکھیں بھلکا تہنہ جو بھیہر شہنشاہ انڈے وجہ مینڈا لیا تھو رے، شہنشاہ
 تہاں۔۔۔ اول چو بھنڈو توں شہنشاہ تہنہ جھالدار پیردہ ولاسٹن کہیں کوں یاد
 نہ تھیا۔۔۔ تہنہ حالانکہ بھولے لا وستی دین مکارا پدھیں او کوں محض اینہ واسط
 حرا می بنا چھوڑیا ہا جو اوشکل وجہ اپنے پیردہ، صدو لوہا کرکھیں پھوں سو بنا ہا
 ہن تہاں جو ان ہا تی۔۔۔ لہے بارے پڑھت، پلو لے تھے تہنہ جو ٹھپیں انھیں
 والا کتابی چہرہ اے، پس کس ہا تہاں تک جو رنگت پھڑھنڈی تہنہ کھوں سالوں ہاں
 اوہیں تہاں اے و کاکھی کس نہا تی پیرا وانجھیں و ملیے وستی دین کہیں
 کیں بھین ہر وضع لوکیں دی جاہا و مغل لاج دی مس شانہ زہا، گھنڈا، ان
 تہنہ شانو دے درمیان بھیا تہنہ ساہنہ شہنشاہ تے بہرہ کوہ نہا۔۔۔
 ۔۔۔ انھیں گے بھولہ بن، اوہا رہے ہا۔۔۔ تہنہ شکستہ ہا۔۔۔
 شکستہ، آسان ڈاکر کھسکا کیں ٹھپے ساہنہ تھی بہو تہنہ کل والا پیرا گران
 والا لکھو، کوئی کھیا تھرہ۔۔۔ اوہے ہا، اوہا پھنڈے کل بھئی اے۔ اولانڈ
 دھپ بھین چیرے کوں تک بھولہ پیرا لگا ہا نال چڑھے۔۔۔ انج اوہو
 واپس دلخیز ایس اونڈی تھو ضرور کل کرکھی جھینڈے اٹے اوہی، تہنہ
 سر کھینڈا انڈے۔۔۔ دہن لگا لیا او تھو پیرا تہنہ فتنی کوں چو لگا لیا
 تہاں ہا۔۔۔ اولانڈی کرکھیا کوں اونڈی ایس۔ دی سوک دے
 نوٹس لکھو ان، انجی تہنہ شانو کوں انھیں دی کانڈی سکول دین کتابی لکھ

سال اکھیں خوبصورت بن۔۔۔۔۔ بگاہو اور شادمانہ نوید!۔۔۔۔۔ تمہارا
 ہر لمحہ گنگی گنگی کی طرح ہی رہتا ہے۔۔۔۔۔ نوید کو اپنے لیے کبھی نہ بوجھتی ہو گی۔۔۔۔۔
 بلکہ گنگی گنگی کی طرح ہی رہتا ہے۔۔۔۔۔ نوید کو اپنے لیے کبھی نہ بوجھتی ہو گی۔۔۔۔۔
 نوید! تمہوں، نوید! کو کون ہے کبھی نہ بوجھتی ہو گی۔۔۔۔۔
 لڑی احتیاط نال، بڑی عیاری نال۔ نوید! اوندے ڈروا ہی ہوتا ہے ایک ہتھیار
 پر گھنٹاں تیں اوندے ڈروا ہی ہوتا ہے۔۔۔۔۔ اوندے ڈروا ہی ہوتا ہے۔۔۔۔۔
 ہرگز، دیکھتے تان انہیں دے ہتھیار لہے تیں!۔۔۔۔۔ زنیو داسم بے باں ہے!۔۔۔۔۔
 ۔۔۔۔۔ مختصر جھیاں جم اے۔۔۔۔۔ ایندے اتیج چک ہوں مخترن۔۔۔۔۔ گراے
 چکان جم اے تیں نوید!۔۔۔۔۔ کت لٹھی کالا، کتا شاندراے نوید!۔۔۔۔۔ تیں پیر
 تیا لے وجہ زنیو!۔۔۔۔۔ اے! بی طراغ زنیو!۔۔۔۔۔ انہیں ساریں کنیں تعلق
 زنیو، تیں نوید!۔۔۔۔۔ ایڈا زنیو رست!۔۔۔۔۔ اوان انوی تصویر کتے جوہی نوید
 دے تیا لے وجہ زنیو کی جاہ تیں اوائی!۔۔۔۔۔ تیں بن۔۔۔۔۔ نظروں سے خفا
 اوندے جذبات وجہ جیرھی چکلا کی لگدی پتی آئی اوندیکم بچھائی۔۔۔۔۔ تیں اوویسا
 دسما نظروں سے مخم تھی گئے۔۔۔۔۔ تیں دل بک بلکہ تیں چک نوید دے نیے بچھ
 منڈیج کیں رہ گئی اے۔۔۔۔۔ چکیاں تیں ڈھکیاں!۔۔۔۔۔ اوان آپ کوں اول
 ڈھکے اوندیاں بچھال گھیاں کھریاں تیں۔۔۔۔۔ اوان کوہی بچھتی
 بے جو کھسکا زنیو تھیوے۔۔۔۔۔ خیر اوان کوہی زنیو پھر دھو تے تک پہنچ
 کیں اوندے اتے بہن وجہ کایا تھی گئی ہے۔۔۔۔۔ شیشہ سا ہے با۔۔۔۔۔ تیں او
 اٹھی کیں باہر وا گئیے۔۔۔۔۔ نوید با۔۔۔۔۔ اے نوید با!۔۔۔۔۔ اے
 زیادتی اے۔۔۔۔۔ ایتھو گوی تیں دھانگے دھانگے اوندھا ہلا چکے۔۔۔۔۔
 ہن!۔۔۔۔۔ شگفتہ! اور شگفتہ ہن!۔۔۔۔۔ زنیو دیاں اکھیں بول خوبصورت تیں
 خوبصورت بہن!۔۔۔۔۔ اوان!۔۔۔۔۔ تیں خال دی دستہ کہتی اے!۔۔۔۔۔ شگفتہ بہن

اوانال دے چھوڑے پیر روادو تھتے۔۔۔۔۔ ماش، ماش، ماش، تیں یار اکھیں بول خوبصورت
 بن!۔۔۔۔۔ "موروی پئی پئی! اور سزا دی، کہنی، توے دی کٹر!"
 چھوڑے پیر روادو پیر دے پیر دے دی اوسٹا اودھ کنہیں کوئی پھیر کر کر
 کر نیریا پچھیں تلیں ہن اے تیں کھی باہر ونگل پئی اے۔۔۔۔۔ ہراے تیں
 شگفتہ آئی!۔۔۔۔۔ اے تان پیر دے دے اوسٹا پئی پئی تیں کھس کھس دی اواز پیر دے
 پیر واندی پئی پئی۔۔۔۔۔ پیر روادے دچھ۔۔۔۔۔ او گوی تیں تھتے۔۔۔۔۔ ذرا جھیاں پیر دے
 ہاکیں رو پلا تیں اوندے پیر دے۔۔۔۔۔ بگاہو اور شاندرا نوید!۔۔۔۔۔ نوید جرو
 آپ کوں لاپتہ کتے دی کاپی بنائی رکھلا با تیں جنیدے مستحق اوکوں رس شانیر
 ڈوس با جو بھئی ابراہن نوید اپنے پیر دے تیں خوبصورت والیں کنوں بک
 برطانوی لارڈ دے شاہر ہے، تیں انھی دی شکل جان ایف کینیڈی تالی اولی
 اے تیں شگفتہ دیاں اکھیں الزبتھ ٹیلر جھیاں بن تیں اوائی تیرہری ٹولر وجہ
 مکد برٹانوی جھیں تھیں، تیں رس شانیر اوسٹا مہر بانی والے موڈ وجہ ڈوس با
 جو بھئی انہیں دا اے پھیر شگفتہ دا گھنڈا اے۔۔۔۔۔ "بول اے او ورو نوید
 اے! کہیں انگریز جھیاں نوید سیکوں لاپتہ کنہ تیں دا خطا اے۔۔۔۔۔ تیں ایندے پہلو وجہ؟
 ۔۔۔۔۔ ایندی جھولی وجہ اے کون پیر کر کی پئی اے؟۔۔۔۔۔ اے تان بی طرح دی بک
 پھر کر کی اے!۔۔۔۔۔ نالزبتھ دی اکھیں والی نہ جینا لو کوہی پچھتی تیں تیرہری
 دے پیے وجہ مکد برٹن تھیں تھیں، اے نہ شانیر اے، نہ شگفتہ!۔۔۔۔۔
 اے تان اداے جیرھی انہیں نہ کیں تیں بی طرح دی اے۔۔۔۔۔ بالکل آپ اوندہ
 وانگوں!۔۔۔۔۔ گراے! ہن! بالکل نوید اے!۔۔۔۔۔ نوید دی جھولی وجہ
 پھر کر کی پئی اے!۔۔۔۔۔ اے تان جندل طلب تیں دی جھوکی زنیو اے!۔۔۔۔۔
 زنیو اے تیں اے نوید کی کچھ وجہ پھکدی پئی اے۔۔۔۔۔ تیں نوید اکیوں تان کئی

اس کا گھا

متوازی لائنیں راہگیر اختیار سے شرط ہے کہ کم از کم ایک وسیع مشیت
 جگہ آوے۔ "وَلَا تَأْتِيَانِ إِلَّا لِيُؤْتِيَاكَ الْوَلَدَ الَّذِي تَرْتَمِبُ" "پہلے تان میں"
 "شیت جھکاؤ" اور اپنی سیمہ ہمیں گھراں گئے اور وہ "انگل کھینچا" ہے۔
 "شیت جھکاؤ" — شیت جھکاؤ! — شیت اپنی ٹوٹ بک سے
 ہلنے کی تین لکھ چھوڑے۔ اور انہیں سارے کون پر چڑھا رکھیں۔ اور اسی
 کچے لان وچو لکھتے ہوئے اکوڑوں زینوں پر بس جاتا ہے۔ او پانچ کون
 ہلکی ہوئی تکی تو پائیاں کھڑکی بھرنی کی ہوتی ہے۔ اور بالکل چھٹی ہوتی ہے۔
 "کوئی خاص نہیں! — بچہ ای نہیں! — اور اندر سے کھینچیں گئے۔"
 "زینوں دیان رکھیں راتھی زینوں سے نہیں! — ہوں تو نہیں! — نوید
 بھی جاتا ہے۔" ماہیر میں دیکھا کرتے۔ اور گردن میں دیکھیں والوں
 جو شکستہ انداز سے برابر لگتی ہے۔ "شکستہ انہیں فرمواتی ہے تو وہ کھلے
 ہال جڑتی چید، "یعنی میں! — شکستہ انہیں فرمواتی ہے تو وہ کھلے
 کہتا ہے: "تیس وقت کہتا انہیں عجیب بچے وسیع کرتے اس نوا کون ہوا دھار چھینا
 ہے ہے۔" نوید گیری سے نال وایاں پوٹریاں یا پوٹریاں۔ اور ایک ٹریک
 ڈھکیں میں دل پوٹریاں پوٹریاں پوٹریاں پوٹریاں پوٹریاں پوٹریاں۔ ہوں! اور کون
 سناؤنا! — اور شکستہ دوڑتے، گمراہ پوٹریوں کو دے تاکہ کھڑکی بھرنی۔
 "جھلے اوہ" "اجھا!..... چلو!"
 "اور شاہچ کر کے نول آئیں۔ تو سے ہاں دوران انہیں کہہ چوے
 نال ہوں گھٹ جالہ کتی ہاتھوں کی لاپٹی تیا انہیں ڈوٹیں سے طبیعتی وضع
 موح ہوتی تیا اور زینوں ہوتی جیر مکی دہارت سن میں کچھ آتی ہوتی۔ اور انہیں
 سے ہوتو کھیل گھن گھنوں "اسے جرسی والا کپڑ رکھ گھنوں جیوہ صاف۔"

سو ہوتی ہے! — نوید! — نوید! — نوید بہر حال ظلم کرتے۔ اور اور اور
 روم وضع پہنچ گئے۔ او بہر وقت۔ — بس دل انہی آگئے۔ — سناؤنا
 ہے۔ بس شانزیرہ آئی ہے تیں تھوڑی دیر لیکر شکستہ وی آگئی ہے۔ سناؤنا
 جگہ ہے زینوں زینوں کا نہیں کہتے برس۔ اسے ای نہا جو بھی پڑھائی وضع ہوں
 دلچسپی لکھتی ہی ہوتی ہوتی ہے۔ لیکن آج اور ماہ شہ صیب دے پھرے کون ہوں سنجوکی
 نال بیٹھی پوٹریاں ہوتی ہے۔ اور وی ہوا پڑی ہمتھہ قسم کی نل نال پوٹری
 "زینوں دیان رکھیں ہوں سوٹیاں نہیں۔" نوید کلم کہتے۔ یہ ہے
 سانچے شکستہ بیٹھی ہے۔ "آج آں پڑے سہارٹ بنے بیٹھے اوہ"
 سارے کھلے پے گئیں۔ شکستہ میں کھلی۔ جاوید دی نگاہ کشیتہ دوڑ گئی ہے
 اور کون چارے پانچوں کے پھوڑ بھرا تھیں چہرے دیر ہی بیٹھے ہیں۔
 "سہارٹ لکھتے بیٹھے او لکھتے، ہانہی" "سہ شازیرہ اور نڈی درستی کرتی ہے۔
 اور نشینے کون میں تک اپنے دو دریاں شانکار کٹھار ہے۔
 "کیا ہے غلام گالہ میں جو تریب تیں امر پوٹریوں مختلف طبقے ان؟ —
 پوٹریوں وضع آئے جو شریف کہتے تک ہاں ہے۔ ہاں نوید کیم روم بھونانی ہے۔
 سہ شانزیرہ اور کون ترتر ڈھلے۔ اور اندر سے ایسے بچے سوال تے ان کے لیے تیں
 سب جیراں میں پراوں سوال ہاں شہ صیب کہتے کیا ہاں۔ نوید کہتے ہیں کہ
 "..... اصحاب تیں ہاں شانکار ڈو متوازی لائنوں میں تریب تیں ہند تیں گردنوں
 تک میں تعمیر پائی ہے۔" متوازی لائنوں!..... متوازی لائنوں تان کھلے ہیں
 بل ای میں کجکدیاں توڑیں گتھی دوڑتے کھلی ہوئی ہو۔ تیں ہے..... "اور ان
 اپنیاں سو فی لورین جیساں رکھیں ہاں شہ صیب دے چہرے تے سر کو زبرد تیں۔
 "ویسے..... مل سہکتے ہیں، وقتی طور تے..... کھو گھن گھن تیاں کو نہیں"

ڈوبے ڈوبے اور اوندے واسطے پیلی دا قہر گھین آئے۔ او اوندے گورے
نال قالین تے بہر کہیں پڑھدی ہائی۔

”رہیو“ کہ ڈوبیاں اول گالھ دا ٹٹھ بہتے۔ ”توں ڈوبیر سا پڑھ کہہ
دینی تال مزہ اونچے“۔ ”ہوں تیا جو اٹیا اس اکور پڑھ تال تال مہرا
ووسے.....“ توڑا جیواں مہرا کی کو پری وج پٹ ہے۔

”ٹیرے ٹیرے رہی کرتاں“ ہن زرخا پئی خوشحورت اکھن دے چیر جان کی
ہات۔ ”پد یک گالھ جو آئی.....“ پگور جس بوساں تال ایلاری توی کر لیسیا
”پد.....“ ”ک گئی؟“ ”ک گئی“ پد شکل اسے ہائی جو ان سنگلت وی
ہتھا کر آئے جو آوندی آئی۔ اوز زرخا کون پچاں تاجی ڈوبیدی۔ ”توں لالے
ڈوبید کون کھوں پڑھیں پڑھدی؟“ ”اون بوں اونچا ہے“

”کجھی کہتی ہے ابے سنگلتھ کوں اپنی گالھ تے پچتا دتا پیا۔“ ہن جیسی
بے شری کوئی کھتوں آنے و سنگلتھ کوں توڑ پھرتی دے سوا کوئی چارہ کوئی
”آپ، جاپ، آپ۔“ ”تاپ“ زرخا بوساں دھیان تال سنی پد زرخا
پھٹی ہائی۔ ”ہی زرخا، وج زرخا ڈوبی تال پور ری دے پیر گھٹے، ہے اہم
ان“ سنگلتھ آخر اکون بھیا پھوٹیا۔ آپ اٹھی کی جا ویدی دے کو توڑھو
تے پھوٹی ہے۔ اسے اووہا سنگلتھ ہائی جیوی تصویر تال کئے اون کی

ہننے سر کھلایا۔ جیندا دھپ جیواں، لگ ہائی اوندے پورے پھول
انر پتہ پڑھیاں اکھن ہنس۔ جیویاں لیاں لیاں پیلان جن تھر کیوں
گھیاں نا ویہ کوں آتا فنا گتی رکھ دیاں ہوتن۔ پد۔ پد۔ آں پچھن
دی گالھ ہائی جیواں او سا بنے، تیز دے پیرے پاسو، اون کتوں توڑا تھتے
ہئی زرخا تے جیوی پھوٹی ہائی۔ اون۔ او پھوں ہاں وج کھدی ہائی۔

میدہ کی پاسو، فارمانی..... مائی..... ”سنگلتھ تیری نال اگرتی لکھ تیری
م، یعنی جی ویہ صاحب؟“ پد۔ اولوں زرخا دیوان اکھن خوشحورت

ہن تیں ڈوبیاں زیادہ خوشحورت تھیندیاں ویہیاں ہون۔
ہن او اکرا او کوں لال وج یاگیٹ روم دے آسوں پھو پندی ہائی۔ او
ڈوبیاں او اوندے پھو پھو گیٹ روم دے اندر وتا تھی آئی اسے ہئی۔
”ماشر.....“ کیوں وی پڑھایا کرتاں۔ ”دیڈیاں اکھن بھوں زوبو

ہن۔“ تیں نوید وڈا گیا کہتے۔ ”کیوں ایہے پالیں کھ ڈوبیاں۔“
اسے، تیکوں سب پیراے قتی۔ او اوندی مٹری پوٹری کوں اولوں
پے کھپے کرتے کوں پھو پے گئے۔ ”مرتے کیس پھو پے۔“ اسے
او دھو جیم ہا، او دھو کرتا ہا۔ اسے سارے واسا او دھو لاس ہا۔

بالا او دھو جیم ہا۔ ”مگر نلر؟“ ”آہ۔“ اولوں پد ہا۔ ”ان تیں
ہن تال او جیم تیں او لاس ڈوبی کوئی نیر مھولی ہن۔“ مگر اولوں
دل وی اسے کرتا۔ اسے جیم ہا۔ ”ہیک غیب ہے جیباہن دی ڈوبیاں
..... ای۔“۔ ”اون بوں۔“ اسے شو مہر کوئی اتے، وانج کے نر

ہن دے، ای کیں آں زرخا تیدیاں اکھن بوں وانج ہن۔ ”سنگلتھ دیوان
اکھن الزبتھ جیواں ہن، شیدائیز واسطے وانج کے نر۔“ ”پڑھیں؟.....
.....“ تیکوں پوٹ پالش کر ڈیساں،.....“ جتی دیر وج آندا تون
پد گھدا کر۔ ”او پاسے تے سر مٹی ہوتے بگھ کر لکھ تیر رنگی نال اکون تیری
سریا ہے۔“ ”کوئی کتاب شتاب مال گھنا ڈے، پڑھیاں کر مہر شے تے
پد کھن،.....“ ”میدیاں اکھن تیں ہن۔“ ”میدیاں اکھن.....“ دل او
ہل ہے۔ ”میدیاں اکھن بوں گھنیاں ہن۔“ ہا، ہا، ہا، کل گھنیاں ہا۔

ادبوں میں ٹرے آگئی ہے۔ اوند سے سادھے تھیون نال اوند سے جو اے
سینے دی لاہی پاٹری کئی اینج ودھ گئی ہے۔

اولوں پوریں اکھیں نال جاوید دے مہاند رسے نے دیہر تھیرے

اے تیں اوند سے پیلین دے چھیر ذرا چکے نہیں تھئے۔ اولوں اپنال پوریں

اپنے پاس نال ڈھلیاں چھوڑ ڈھین۔ اوند سسر پائے تے سخی کر موند

دی مہیک نال آگے۔ انھیں دے جسمیں دے وچالے بعض باہر تے مھکے پورے

دیاں ڈو تہاں حال پئیں تیں اے نہ بونک برابر۔ ہر لے کھجیں پھراں

ہائی اے کھجیں خود پھردگی اے!۔ سیردگی تاں اولوں پوریں نہ بونک

دیکھن والی مائی۔ گونڈیاں اکھیں نوٹیدری ویدری مائی۔ تے اے سنگھن

۔ ایندیاں تاں اکھیں وڈے وڈے تے پھرتیں وانگول پئیں۔ تے ایندیاں

لال لال گلھان۔ تیں پھرہ۔ انگاران، اے تاں اکھیں کوس تھکاں لال وین

۔ تیں بھوں کئی کرخت تھوش پئیں۔ بالکل نوید وانگول کرخت!۔ مہاتم

تھیا ویدے۔ اے مہیک پئی گھنن جاہنڈری اے!۔ یا۔ اولوں پوریں

دی کار کھنن پے ولسی۔ کین اے تاں سنگھت اے!۔ مہری شانڈر پوریں

۔ ایہی نہر دست سنگھت!۔ پھر زویو!۔ ترا تیں مھیں تیا دھرتی وری

طوری صراحی دے نصیر وانگول زویو دا خیال اول آتے۔ د زویو!۔

سنگھت اوند سے لڑھے پڑھے، گوڑے تے پے بھوکے گھلے ہتھ دی تکی کول

اپنیں انگلں دین ڈو پوریں نال پھجی گھنن کی مائی۔ نوید وانگول ایندے

ہتھ اتان!۔ نوید زویو!۔ ” زویو دیاں اکھیں بھوں خوبصورت پئیں!
اے پھر خیر تیں بھوی اوند سے نہ وچو تنک گئے۔ اولوں یکدم سر چلے۔ ...
۔ بھوں، ... تاکوں دی اونہر دین دیاں اکھیں بھوں گئیں!۔
لہ وین ۱۸۰ تیں۔ ” راجو دے کول آہن

ہونے تو اچھی گھڑی اے۔ اولوں کچھ وی نہیں آکھیا تیں جاوید کول اینویں مھوں

۔ جیویں اولوں کھیں توپ دے منہ دے گواون والے۔ ” زویو دیاں

میں بھوں خوبصورت پئیں تاں؟..... مہیکے کوٹھو وی تیراب دی کبک پوریں

ن بھری لا تھی اے!..... کیا خیال اے سسر!؟۔۔۔۔۔ انجی تیں شانڈر

ونت وار دتی کھیں صورت حال کول نہر لکر گئیں۔۔۔۔۔ پڑھائی شروع تھی

اے، مگر جاوید دے کدے سیدھ وچ ورت شیشہ آکھرا۔۔۔۔۔ شیشے تو

وہ ٹپا بویا ہاتھیاں او پائے رنگ۔۔۔۔۔ زسالا زنگندی، ڈرنگا زنجورا۔۔۔۔۔ اکل

۔۔۔۔۔ پیرہ گھدی گے بھجھتیں چیرن وچ پھتھا بیٹھا!۔۔۔۔۔ انجھیں چیرے جنھیں دی

ن کب بھنگا اولوں کب سوٹلے، کربوٹ نو جوان کھنن جب وچ بئی بولک کب

پس یا ایش دے پوٹی بولک سر شری مگرٹ وچ تبدیل کر پوریندی مائی۔

انجھیں چیرے جنھیں وچ بھجھتیں اپنے وجود کول ہر توار رکھن واسطے اوکھیاں انھیں

کے کھیں مہرتے پئی بولک کول کول دی خالی بولک یا ودھیا مھیں کئی نال

ناہت پید کر پھندا۔۔۔۔۔ تیں یا وت اپنی یادداشت وچ اپنی تلھی سندی تیں

جنھیں وچ گھنن بولک فرسٹ کیوڈ ویر شری کول بہر دھر پینا!۔

انج مہرتے کول کول دی بولکے ناپائی زکوتی پچاں جیواں کی سٹہ مائیں شیشہ

جھار ڈار پیر دے کھنن بری مائی۔ اوس مگرٹن پے گئے۔ تیں دل این مگرٹ پے پور

اکول انجی تیں شانڈر کھنن وی ڈر اوان پے گئے۔ اوندیاں اکھیں شیشے تیں جیواں

کولیاں میں، شیشہ پھیلدا ویندا!۔۔۔۔۔ تیں اوند سے پور دھار

دھپ چھیں براق پیرے ویدہ گپ گئیں۔ ہن اوتھاں کچے سس شانڈر، سنگھت۔
انجی تیں شانڈر دے پیرے نہیں۔ ہن انھیں وچ بے دی بھوں سارے انگاریں
جنھیں گابک دے پیرے شانڈر تھی گئے پئیں۔ انھیں وچ اوندے کچھ کھلے مہیز

مہنگا جنت

رو بکلت بکلت ابابا، بکلت

تساں تاں ادھ رات کول ولسو... خانو دا آبا، ناراض تاں توں تھیندیا
 ... ہاتے... اچھا و بچ... اول سر پاتے تے میں سٹ گھتے۔ اھ زرا جھیاں
 پوری فتح بھلیج گئے۔ آج بھانوی ڈاڈھا درد اس! کہیں کول
 کول پیسے۔ وے میں یار۔ اچھیں کھیں پالھیں تیں ساڈے ہاں
 میں سٹ تھیندے۔ ” میں جلدی وکال سال، توں کئی وقتا تیا کیں
 کور کر گھیں، پائیں تے ہاتے، ہاتے... میاں سیان... کلا سیان۔ پیر
 ہاں تاہی اوندے پیر دروازے کیں باہر و پئی۔

— د بھانوی ڈاڈھا درد ہس، وے پیرے، اسان رک میں کیں!
 — اولویں دوا داروں فرماے۔ پیسے؟۔ چلو، ہاں سٹ گھتے میں
 پیسے مگولوں۔ اول ہوں، اے میاں سداے۔ اچھیں پوگھ، سر گھتی
 اپنے جھتے دیال پینڈاں پائی و دے۔ دوست تاں ہاں آواز ڈاڈھوں
 اول ہوں!۔ اے دوستی دا فوٹول اھو ہے۔ — وت وی ساڈی کیک
 یوں کس برا د پداے، پیر ہاں جو مارے بے دے۔ — کامر ہدا شرف
 کد پدیاں یا دھیں، اپنا کوئی سدا سگھتی دے اہور کسا ہودے، —
 ” آریا، اھو، میں تیا اھو سٹھا کر پدا ہم، جید مارا ہونو نشی

پیر و فیروز، کھرا فرس تیں آقا تیں دے پیرے شامل پین۔ او اپنا سارا دروازہ
 اٹھی کھرا تھئے۔ تیکھیں تیکھیں کیسے روم و جو باہر آگے۔ او او تھو بچ
 پناہلا۔ — او او تھو بچ و جن پناہلا تیں شگھتے دے کو تھو تیرا ب دوا
 بول ہائی۔ او او او تھو بچ و جن پناہلا تیں زنیو دیاں اگھیں ہوں تھو کور
 پین!۔ — میں نوید وی ہا۔ — ” زنیو، زنیو، ” اول او اناں اریں۔ لہ
 دے و بچ زنیو اوندے ساٹے کھری ہائی۔ ” میہ تے پھو ہائی۔ اول او
 کیں لان پار کیتے۔ باہر و تھئے۔

جیرے اھیں دکی میکی ریلے سٹھیں دھو
 ویندیا ہائی جا وید در کور دے مزد و غورناں ڈٹے۔ تکی کر کیں پھیاں اناں
 ” زنیو، سب غلامے، ساری کالہ ا بھالے ہو
 تیدیاں اگھیں ہوں تھو رستے ہوتے

... * * * ...

کھٹے ملن کون بند کر کسی میل بنیان کون لگا لکھوے، " طیبی کا لہر اہل دے کہیں
 ہاں مستوں، "۔ "اخ"۔ احمد، تم... طیبیٰ حال پیا... پتلا ہے۔۔۔
 ذرا، ذال ب، بیہوش... بیسی ہر ہ... " چپ کر بے سرتا، "۔ "مکھی
 بہی، اے معذور مجھ، وت پیسے کے نہیں، وت کرانے دا بند لبت کرد، وت
 سوچیداں،... میں اولوں، اسانی انقونی نہیں... چھوٹی ویدج پانی یا
 کی ہد مسروں... ترقی پسند کپڑا میں اتا کتر ورتی ہر نڈ... تاراں تاں،
 سرو تے ویسے نہ ہاں تھے و دے او... جرح طے دیکھو تہا پڑے ہاں: گپیں
 ویدج بن!... بن سال اپنے اپنے مسائل گھن بہو، کہیں دی ذال بھارے
 کہیں دا بال،... کہیں دے گھرا لکے ہر سی،... کہیں دا پیو رکھو ہر سی،
 کہیں دی ما... یار اے کوئی ذریعہ مرنے بن جرح تہا کوں آج پہلی دفعہ پورے
 پے گپیں۔ میں بھلاں، آخر سا ڈا اچھیں گاہیں ناں، کی تعلق بندے، بن حادان
 دے کو لھو کر، نہیں پکدا۔ بیچ سورہ پے دا سوٹ پھٹا کی: بھٹن۔ جوئی کی ضرورت
 اے!... آپ کوں طوں کلاس کرور..."
 " ہاتے وٹے احمد، تیدیاں ہماں... یار بن تاں غیرت پکڑو "
 "اخ، احمد... ہر تو بھرتو تھی... چھاپا پوسی ہ، " ہر قیمت میں! "
 " طیبیے ساتیں... تیار کرور، یار، کوئی سگریٹ توں پلاو، " ہا " فلا ڈا بی
 کھیے وچو لکھیں غیرتے رکھی اے۔ "اخ، احمد،... شت، توں کوں لڑتے
 کہتے... کہتو! انبند نہیں، " اے میا مس مڈاے، " بے سرتا، "۔ " پوری
 کر کس میں چو نڈا، پیاں، " پوری! "۔ " پوری! "۔ " ہاں دا لکھ، کھیے
 ذرا، ذال بیہوش... ؟؟ "۔ " دکر یار، بس توں چھوڑ لے
 پکڑ لے، " "اخ، احمد، تم، " طیبی دی... سن... ذال، تہا لکھتے

رکھی ہیں تیں پہنیا ضرور اے، وقت وی تھوڑا اے، شاہ بھی وچے اداں
 تے بہر وچوں تاں بچوں کوں بیچ گہدے ہئی،
 " ہا،... ہوں بیخ... غلاوخ... وقت تے سہبے نہیں اے...
 گپیں بے سرتا، " احمد اوندو منہ پھیر کر، " دیکھن وی چھی سمجھے احو کار، "۔
 دے ساچھے کر کسی سنبھال لھدا اے۔ اداوں بے چتے دو دیکھن نہا پنا ہا، "۔
 اوکوں کھیے آئی جو اداوندے لھو پھیرتیں کھدے پائے ناں سنگڑا پنا بیھا، "۔
 چھتھا: بیسی!... بے سرتا، "۔ " ول ساتیں ہوں؟ "۔ " جلدے ہاں،
 اشرف، "۔ " بیچ!... پچا گھتیا، " میوں ڈور توں نہاں سکھیں تیرے پورے
 جو کر پڑین، "۔ " سنے سماج دے بن، " طیبی کوئی مسند نہیں... کہتے
 تیار کار، "۔ " احمد، "۔ " پھدے کے کولھو... تاں... گل... کاللا پیرا
 کے نہیں، ایں، ہاں، "۔ " توں مہیڈے کن ناں کھیاں گپ، " ہینڈا ہونڈی لہا
 احمد و لا کہیں اوندو چو کھین وی چھی سمجھے "۔ " دے آڈیا، " ہونڈو، اس آڈیا
 "نگھیندے، بیسے ہاے، " ڈس اینھیں کوں اشرف، " جلدی کرور، وقت تھوڑا
 " ہوں، " اے ہالھ اے، و پنا تاں پنا پھیرے، "۔ " ودان کو آرزو تہا
 پھیتے، "۔ " ڈوسے ارادہ؟... اسلم، توں ڈس؟ "۔ " جلدے ہاں
 سیف اللہ خان، توں؟ "۔ " کیوں معذور مجھ، " " بشیر، "۔ " لیس، "۔ " عاڈا
 " یار،... پیسے نہ لھسن، "۔ " محمود، توں؟ "۔ " ہا، "۔ " سس... سس
 سارے دے... وینڈا، "۔ " " خادوم؟ "۔ " سوچینداں، "۔ " ہڈا
 "۔ " جھدا وی ضرور اں تیں کرانے خواجھے دا بند و لبت دی کرور، "۔ " اداں تہا
 ہریش کرنا چوندے، "۔ " م... میا... کیوں کھتھو، "۔ " ہوں
 بزدلی ناں، "۔ " احمد کر کسی تے سیدھا تھی، بیسے، "۔ " دیکھو، "۔ " اداں تیں

پھنڈر

دے اوج تان تخی ہوئی چھی بروسے۔ "اوان ہوں، بلا گیس کر لکے اوان
 تان دھوندریں ہوئیں آپ شوق وی کہتے ولا آپ کو آپ چھوٹا وی نہیں۔
 ہل کتھان۔ اوفوں طبیعت او دھو چھیں پائی۔ اوکوں دھوئیں ان دھوئیں
 تھادی کہیں او دھو چھیں خوش ہوا ون پے بکے اے۔ اوتے ساتیں موئی بو کتھو
 اوان پے گئے، نال اتی تان نہیں پئی تیندی، اوان تھان مسٹ گتھے، ہی تھو
 وج پاتھی کھڑی اے۔ جھاتی پاتی اس۔ "اڑی کیا پئی کریندی ای؟" "بجھیا
 پیندی آں،" "و اڑی چھی دی پوائندی پائی میں اچھے پاتوں....." "یکوں
 پئی اسیں،" گو اٹھن کھٹن پے بکے اے "کیا لک، ٹیڈے تان مودج پائی پے
 کتھو دے ضرور....." "کتھو کے نہیں اے، بیوی ہونڈے..... توں ہزارو
 پچھا دا نکرا کہیں کھاپا....." "ہا،" او کزور چھیں ہار کے کندھ توہر اتی اے۔
 "اڑی گونڈی پئی ای؟" "گوانڈھن اوتھو پتھے۔" "بھرا پٹیا اوتے تان۔
 "کیا اوتے تان؟ اوان او تھو ویلے دردازے وج قدم کھئے۔" "کھنئی....
 "بھوننا....." "سختی زبازن ہن میں..... تھاکوں کین جھالاں...." "سچاں
 "ہس..... چس...." "ہنہ تھی پتھاکوں روزا ہرگانا کیں ویلے ہل ڈو
 تھاکوں پھی دیال..... تھاکوں موئیں کوں پینے کیں ساکئی بیا سخت وی ہونڈے۔"

منہ ہروتے کیتی کھڑا رہے۔ "ٹر بھی اھو کینوں و سیا کھڑی؟"
 "م..... ٹیڈی طلب..... بھیت..... اگھ گھ..... ہاں پھر دے،" "تھرسپا،
 تیں زبان کوں کس تھی گئی؟..... کیوں تھتھا تھرون پے گئی؟" "پہ پتھو
 چکراہ..... آندن..... بھوہ بھانوی میں آپ ن زبکل سیم، کھتے پے پیا۔"
 "پھو، ٹھیک، تان اھو کوں اوندے حال تیں چھوڑو،" کام ٹھان
 ہن آتیں چپا۔ "اھو تان رہ و پورا، اناں پھلتا سوں۔"
 "یار تھاکوں میں پتھو، اچ کل اھو دے سائل بھوں گز پڑن۔ جھکا پت
 تھیا کیوں آپر تان اوا اھو دا گھراے،" کام ٹیڈا شرف سگتیں کوں ڈ سہا
 و بنا۔
 "بھکت..... بھکت، او کوں نہا پتھو او دوکان تو سو دا گھنڈا گھنڈا کھ کرے
 پتھو گئے۔" "بھکت..... بھکت،" او کوٹھی وی در سال نال اگھنڈی پائی
 پائی۔ "گھن، گھن او آں..... او وی پھی..... گگھ..... گھت بھکت درد.....
 و دھ ووج..... توں ای..... نامرادا وانگوں..... پیچ..... چوس گھتیں ای۔"
 او بچی بھتیں دھی دے اگھو پتھرا تھیا کھڑا۔

ٹے، ہتھو اندر واٹھی بٹاے۔ " ہا میں ساتیں، نئے بیسے!.....

اچھا لگو تیں نا آگھساں، او اوندے ہتے تو وال ٹاوان وک گھری اے...
"اے بیڑو ز دسی کئی مٹی! تیں ای اس وج کئی بیسے ہے گندریں۔

جوائے بھیرا انز دے کئی حراتی بیان کرانے نس تیں وت کئی دیوانی تھنہ
- تیں وت اووندے غارج تھیون تیں اپیں۔ تیں ایتر طریقے نال بھر صا کئی گھکایسے

جباتی ودا با او وی وکلیں گھکایسے۔ ترمو کال تھینا ہے۔ بولیسے ڈر کسینا باہر ونا
یکلا جوجی کئی نرت مزور وی کرے با۔ سگتی ساتھی سب چھوٹا گھسے۔ کب زیندا کھتھ

تھیندا ودا!۔ تازہ دانڈا وک بھرا ڈیندا با تیں خیریت وک بچھ ویندا!۔
اکرت تھیاں ڈے ویندا با بھر جوائے کول ہر دفعہ زور ڈیندا با تیکوں چھلیں نال صراج کئی

پوسی۔ ڈینو حار ایویں گندریں دے رہے تیں، مز مٹی کب دسی با تانی۔
"و او بھی فیصلہ کرینداں، تیکوں نال پنا تھندے ڈوس، چوکھ خریج رکھوں؟" او

انہیں واسطے باہر وچا پئی کھیندی ہائی تیں او اندر و حال حوال: "بھیسے کریندے بن۔ غلغلا
دے لفظ من کے او نڈا ہاں دکھ دکھ کرن پے ہے۔" ڈیکھ، خان۔ خریجے قول

اپنے ہتھو کریندا ووس... تجویں نا سب لنگ آوی " اوں کب میں ہتھیں چا دی کیتی
چاٹی اے تیں پیالے شیلے اوٹھیں دے لگو جوجی کب چپ چا تیں چھو تیں بہت کھری

اے۔ جوائے بھیرا کھیں نال انز دے مز کول ڈوٹھے۔ "بچوں وداں ڈو بھینکنا لواندے
تک تا تیں ایان کرٹیاں بن۔ اوں کھیں کھیں مز پے پے تیں چا تے تیں دھی کول

چا کیں چتوں ول کھری اے۔ "جوا ایان نظر خان کیں وی نانا تھیندا
و دا!۔ اوکوں خشک پی ودا با جوائے دے کیں نال مسخ کرکوں جوں زور ڈوٹوں

چا ہا تیں جیڑے صلے وی دا کرکریا ہا اپنے حساب کتب ضرور ستیندا ہا
جوا کئی ضرور تھیں کیتی کھڑاں۔ ترانے ہزار اوں خوج کیتا با یا تان بھر جوائے

او کڑے ہتھیں مز نال اے آگھی تیں اندر و لگھیا گئے۔ "انز کول جوائے وی کھار

ہاں وج لگیا اے۔ "ایں کسین او دھو ما دے کولہو چنگی ہیم... او وی تان لاپی
جھینک جھریں دے ہتھ وچیندی پئی ہائی... جھینکیں وی ہن کھرتاں راج

گھسے ہا۔ اتھان تان سال تھیا ویندے، بجائے سوہنے ڈو وقت دا طرھی بھیر
جھائی ہو دے... اتو مینتر تھیں ہتھو۔ "بج اہلن گھو کھرتی رکنے وی

نیں... ہائے ٹری ما، نرد شمن تھی ہر وی ہائیں نڈاے ڈینہر ڈیکھاں ہا...
بھل دے جویا ڈاڈے قول کہے ہائیں تیں چاڈھیال پوریاں ودا کریندیں...
او ٹھک ساہ بھر کس تھان و صورتوں ول بیٹھی اے۔ اوں گردن مھو کئی ڈوٹھے

اندر و ہترے وی ٹیک لگا چھت کول تکیندا یا ہا۔ وال ہتھے تیں کھٹھائی یا ہا
تیں گھساں اندر و وٹریاں و دیاں ہا نس۔ "انز کول اووندے اتیں وکی تریس

آگے۔ دکی کرے او وی شورا... جیرے ڈینہر دا میں برتھمت کول ہاں لائیں
سکھ دا ساہا تان نس گھن ڈوٹھا۔ "برتھمتیے سوتر میں دا او اندرے ہتھ ویکہ طریکوں

منہیرے بھیرے کھریاں، او اندی اکھیں و بچ کئے آگھیں۔ اووندے سوتر
سات تیں کھری گھن تیں تان اتیں ہن پراول بیٹھتی تیں کھیں وی کئی نال

پونڈی۔ ما جوار میں کھیں وچیندی پئی ہائی تان سارے خوش ہن۔ تیں جھیر
او کب بندے سادے شریف اتان نال پنا لہ کرائی ہائی تان من ساریں وی

خیرت جاگ پئی ہائی۔ ہن پونڈی تیں ہر چے ڈولون ہو گئے وکی ہن تیں ہتھے کرن
دا ڈا وی آگیا ہا۔ "اوں ولا جوائے دے مز دو ڈوٹھے۔ دے وی

شورا تھی تھہ ہے۔ چچھاں بھلا انڈی دا واپا کریندا ہا۔ ہا رہے ہتھ ہتھ کھل
ہا۔ و دے میں کھن کول ہا لائی ماہ باہ گھلا۔ ہتھ دے وی پریشانی آج

بیر ونگاری آج۔ "چکھرا ز تھیوے تان کی کرے ہا، او تھان او تھیں

ظفر خان بک پیرا فرشتا تو جا گھدے۔

ظفر خان، میں کتنی مسیبتی درسی؟... ظفر خان بڑے دجوں تل ہوئی
 نہیں کسی کھانڈا ہتھا ہا۔ "انکاح پھلیں دانا تیشیر کی کہیں درسی"
 ہوا گھڑے تو لہو کس فرشتا تو سادیاں پیدیاں جو نیساں چٹن دل چھے۔

.....*.....*.....*.....*

ہو رہی کوں بن خرمچہ بہت کھولیں نہا ڈونڈا۔ آرزو تان اوہ جانے ماہر بھری اوتری ہو
 بھد سڑوی ہائی۔ بن آرزو کوں وی جھکن دن نہا آہا۔ مجور اوں جوئی کہیں ماہر و نکلن
 شرمعہ کیا۔ گل چھپ کوئی تازی سخت سزور دی گول پہنچ ست روپے کانا زنا ہا تہیں
 آندا سہد حاگھر باہو بھری دیان تو تیاں کبا لہیں پاڑھا تکھیرا اینیاں بن۔ تیں ظفر خان
 کوں وت فیضی دی چیت ہائی۔

آزربک ڈینہ ہوا گھڑے نہا تیں او پہنچ گئے "اچھی آرزو بھر جانی۔ آج ہا پڑ
 دی چو گھڑے آکے" "انڈسٹری زبان وجہ برکت پڑوے کاکا ظفر" او واقعی
 اچھی گھڑی اے۔ "جلی، بولشاہ تیں فیصلہ مٹے سے۔ اوں آکھئے ہورت تیں
 سڑ۔ جوئے کوں چھے تان جوئے دی، بیکیں کوں چھے تان بیکیں دی۔ او فٹ تیار
 تھی گئی۔" "دل کیوں چنڈی پئی ایسی؟" ظفر خان احتیاطا چھپے۔ "وئے کاکا
 جیندے ناوی زندگی لائی اے او نہر کوں چھے کیا کیوں چھے۔ آرزو دا۔ انکا انگ
 کھن پے چھے۔ او جوں دروازے دے باہر و بھتی باہر و بک جیب وجہ پہنچ آدی
 بیٹھے بن۔ تیں آرزو دی چیک دی کہیں نہیں تھی۔

ہو آیا آج چھتے دی سزور دی کھئی گھدی آندا ہا۔ گھڑ اوے
 تان اگو ظفر خان ٹہلا گھڑے۔ "ظفر خان، ہال چھے؟" بازو دایں کر ڈتے
 سے ہو آیا،..... بولشاہ ندر ڈتے۔ بیکر پتے موضعے داز مینار اے..... خرمچہ
 چار ہزار گھنا ڈتس۔ مسائیں گھڑ پورا تھیرے..... او تیں توں کوئی کارو باہر کری
 تان ہزار باہر حال مو او صا گھن گھنی ہا۔ جوئے دے ہتھ وجہ کی پڑیا پڑاوے
 بن او اوں فرشتا تے چا کھن۔

"چار ہزار..... ماس دے گل بجائے آیا..... تیں آپ کھڑے تے
 بہر تے۔" "آرزو تانی تان ہو سی ظفر خان!" "ہوں..... او اعلیٰ

ہے گیا۔ اسے سمرست سال پیچھے گزرا ہوا ہے۔ جہاں ایک نئے سال ہوں گا میں
 کرن دی سک کہنے گئے تھیوں اور آج اوتھوں رزمزت طاری تھی، زبیری ہائی۔
 ادرے گھنے دی موت رنگی بیات دے بعد کہیں دہلے ڈوبا نہیں کول کھنچی چوکی
 ازبزی تیں ڈوبا نہیں دے موہ بگا گلو بکھلری تیں رت بک نوریں میرا گئی!۔
 اسے ہے، ثبوت! اسے ولیز بن، میر صہاں بک کویری کی دوجوں نکل کیں: جی دوج
 سرات کریندین۔ اسے اگھے ہاتیاں ر بکھنری اور اولاد اوڑا ہیں وی بولیں
 بہتیں سک ڈوینا ہا ہجو بہتیں کا لھرتے۔ تیں ول بجا بہا۔

سے ہا،... اسے اڈر سٹینڈنگ ہے، بک ہے والہ تجیرا ہے، مزاج
 وی نیرا ہے، ٹھا بلیا... بس۔ اسے آئی کیں تھکے، آئی کیں وی آئی
 کیں فاسٹ، اوں ہوئی جھتیں اور لکارتا کی کورنٹ دہراتے،... اسٹیک پورنزم
 ساڈے ایجور دا، دھا نا خورا داسکار تھی گئے، مطلب اسے اغوا تھی گئے۔
 مطلب اسے، بھلی پے گئے... کوٹھتیں دوج ڈوبا جادو ہے، کھشتان بھلی پے
 فنا خوری دیان خاکور، تیں بیا کلا سیکے ادب دیان لاتاں، انجھیں دے پچر دوج تان
 "اور اپنے بوٹ شوٹ تے برش بھرنیہا رہے۔ دل اور آئی آپ کول سگنارن
 پکارن دے لے پیر گرام را پھیکڑی اٹھا ہے کہتے جو بک ڈا کرک جھتیں ڈوے
 شیشیں والی بیک اکھیں تے پارا ہی اس۔

» ایجھا شیشیں داوڈا بہا جلدے ایجھاں علاقیاں دوج۔ دیات دیان
 زمان ایجھاں شیں دی چک تے... عورت دوج تان توں ہمیشہ دیکھی رکھنیا ہیں
 نا: سرو... رومان کول توں واقف کے فی، رومان اتھوان... میں
 نیکوں میرا خان گھرو کہنے فی کریندیا... اگھی ول واکھوں چاکے کل آج وی
 لے اکتھ

شاہ رانجھا

» گھن گھن، گھن گھن، تان بے انڈی ٹیک زنگھوتاں اسے ویانا میڈے
 واسطے اڈے زلباوتن پتے ویسی...»

جواب تان ست سال گزراں بلور دے پھرے جھتیں کلے شہر دوج رنڈے
 بچے دے، جیندی برنگی لاسٹ باؤس اسے۔ تیں تہا ڈوکی زنگھوگی دا بھوہا۔
 او دھو ڈھلے لاس، او دھو برور تھا شہا،۔ جھن جھو درو لشی!۔
 تیں بک اسال ہئیں ترنجیا سال اسے تیں باس سرمنڈن جہاں ساڈے تن دی کرینڈ
 ترے... کون کتھو دے لاتی داہا،۔۔۔ ہائے دے اسال مسن ذف کول اسے تان
 دے!۔۔۔ آنہ،۔۔۔ پورے کول اسال سارے میں، اپنا جواز ای ایچھو دوج لپا
 پورتے۔ اپنے اپنے ماحول نال ایچھو کر کے کھیراں بن گیا،...۔۔۔ جے میں موہ
 گدھلاں تان ذف ایچھو کو منٹ ڈولے جیسی توں،۔۔۔ میں نیکوں ایچی جی بکا لہ
 کرن دا موقع تیں ڈوینا، توں سوچو بیچھا، شیت میڈی ذال بارے میرھی جی
 جہل جہول تیڈے متھے جگا ہے۔۔۔ ہا بس کہیں نہ کہیں تپیا دوج گبارہ، میڈیا
 دیوری صدی دا بکھنوا!۔۔۔ اتنے آنخو اور کھوڑوڑے اتے ایچھے بہانے دوائی
 کیں تھکے، آئی کیں ویٹ، آئی کیں فاسٹ، ہی تان!، اوں کہیں پورے جین بکھن
 دا ماحول اور منڈے اتے ذف کہتے۔ پھپ دے مقابلے دوج آج او پھلی دفر بہتیار

سویل، جسے بھگت میں تال.....
 اوپاہرو آئین میں کسی دی وٹ نال ٹرہین۔ "بھوئی تہدی
 جاہ دی کوئی اسے، لوک ایستو دے میٹھ ہوس، میں اعظم" اوٹروے گین۔
 "جنھال ساڈے وچھڑیے یار ملانے، جھوک دے دے انھاندی۔۔۔۔۔
 جنھال ساڈے وچھڑیے یار ملانے....." اعظم سُر جھائی اسے تیں سرو کوں
 واقعی مزہ آئے۔ نمھا جھیاں رنکا اول وی لائے "جنھال ساڈے
 وچھڑیے یار ملانے جھوک دے دے انھاندی... تیں او یکم چپ کر گئے
 — ڈیکھ اسے بے کلاسک دی گڑ بڑ، لائن داسارا جادو ترنا گئے۔ وچھڑیے مل!
 کیا بے معنی کالھ اسے، توں میں جو کھے بل پے ہیں کالھ، تیں میں وی اتھو ٹرہیاں
 — اسے لگاتار وٹ پیر جگ دی ہر شے وچ، — اے تبدیلی — تیں
 ہر خطے شے بٹی ہوندی اسے! —۔۔۔۔۔ وٹ اے بے جوشے اپنے ماحول نال اثر بلیدی اسے
 تیں ماحول، ویلھے دی کالھ اسے... بن بندہ... ہر جھٹ دا اپنا یک بندہ ہوندا
 جھٹ گیا تیں بندہ گیا... وچھڑیا جھٹ بل سگے، یاوت،... اے بے کلاسک
 دا چکر... تیں آج داسا ہر تہوں ماحول ہر محض میں دی کالھ کریندے، میں ہر
 نواں ہوندے۔ ہر ویلھے۔ تخلیق دی کار مکن ہوندے ہر ویلھے۔
 سا بچنے کنوں ہک رن آجی اسے۔ اعظم سنگھ تے زور لائے۔
 "جنھال ساڈے وچھڑیے... تیں میں موقع تے اوندے الا وچ لگھی پے
 گئی اسے۔ دن پاسے نال لنگھ گئی اسے۔ سرو جان کے پھو تیں میں ڈھٹا۔
 "استاد، کھر کھر کھیں پھو تیں تکیندی ویندی اسے، اے ہی اینجھال شیشیاں دا
 جادو، چکنیاں شیشیاں دا" اوندے ہتھیں دے بندرے پھنکدے گین۔
 "سورت ہوں رمز شاس ہوندی آئی، چنے کنوں ہوں ودھ، تیکوں پتہ ہے؟

ہک زمانے آکھیا با! پر اسے کیوں، میں آج تائیں سمجھ نہیں سگیا، زمین مرد
 دیر ہوندے تے۔ اسے میں میل شا و نرم تھی جا کرینا "۔۔۔۔۔ کالھ انھال
 وٹھ دی اسے ویر، جیندے ہتھ ڈانٹ اسے اوکوں کہیں لوٹھ اسے رمز دی
 بان سمجھ!، رمز زبان اسے کمزوری، کمزوریاں دے اپنی دی، رمز زبان
 ہی آج تیکوں بھل گئی اسے۔" جنھال ساڈے وچھڑیے یار... تیں او
 ورتن تے میل پنڈھ کر آئین۔ کھاڑے دے نال کھ مٹھ یین۔ ڈو جی پاسو کھر
 دا بندہ پیا ہا۔ ڈاند دے گل حملان ہین تیں او نہیں بک چگی جھیں سوئی کوں بک
 ہر وچ پینہٹا ڈھٹے۔
 "کوئی چھانسی اسے وستی وچو بیوں ہا" اعظم ویندی دے پھر آکھینے اسے
 وں گھر دے گلکے دو تھی جلیں۔ اعظم کسی واسطے اواز ڈھٹو ہا۔ سرو
 کدم آکھیں چاکیں اوندو ڈھٹے۔ زبھی نہ!۔۔۔۔۔ آہوں، کسی کوئے فی، او انھال
 کھر نہیں جیسا، جاگ ای نہیں لگی،۔۔۔۔۔ آ، او غالی تھی تیکوں ڈھٹکے گلکے تے
 اوندھی کر گئی اسے، "آچھا، آچھا، خیر کشول نہ سٹیں سرو، آج کھن
 سو جی چھاپیسوں"۔۔۔۔۔ "اساں کھے تے دے میں، کوئی چھاپائی
 دی مل ویس، اگلی وستی دے نرے لگھیں آخرا اعظم ہک راہ ویندی کوں سوال
 مار ڈھٹے۔ او آنے روپ کیں اعظم دے سا بچنے ول کھری اسے۔ اعظم سرو دو
 کھڑے کھڑے۔
 "تسا توں نیوہیں ڈھرا، بکھا بوسیں،... دسوں تے کھڑے او۔ ہر شے
 کھر پوسی،... اوندیاں کالیاں بگیاں اکھیں، بو چھنی دا پاند کھ، میٹھو ولا کیں اول
 سینے تے سٹے تے اعظم دو ڈیکھ ڈیکھ اوندیاں کیں دیاں کنوڑیاں لال تھیندیاں ویندیاں
 — روح جوان چھویر۔۔۔۔۔ جن وستن وچ دی اینجھال بگیاں بھوریاں
 چھویریں، کمرشن دی نسل بر باد تھی گئی، سرو اپنے حاب کتاب لیندا کھڑا۔
 "میر دی جو ملی پھدے وچ، ہکل مر ہے چا"۔۔۔۔۔ "جے میر صاحب نہ ہونے،
 ڈیون والا

”ماہی با ایک گل اس جو بگا، او عالی گل اس گھنن گئی تیں اظم اوندی با ہرکوں
 ”جی ڈے گھدی اے۔ اوک تری اگھ نال سر کو کو ڈیہیہ کنڈ ڈے کے
 ”جی اے تیں اوکائی اسی اگھ نال اسوان کنوں اورھو کہیں شے کوں ڈیہا
 اے کے خفا بیٹھا۔

”کچھ ہی خیرات پوری یا....“ اظم گلہ و دھانی اے۔
 ”کوئی اہل اے؟... روٹی کوں دھیراے، گھر وچ بندہ کوئے نی جو، پی
 تو سو دا آنے۔۔۔ کوئی اہل اے.....؟“
 ”با اہل تال ہے، او کھلے خواہ خواہ۔“
 ”کیں، او بیچھرتے ول تھی اے۔“

”تھکے ہوئے، کوئی گھڑا منجا....“ او ذرا تھیں مک بندھ تھی ائی اے۔
 ”جہں ویان اچ کھٹ ڈیندی آں، تیں اظم فٹ ڈاری تھیں پینا
 ویان دو روڈ تھی گئے، اے جھن دی ڈوھی بندھ وچ یک پر اڈار کو کھٹا۔
 اوں چورھے دو ڈالا ڈھلے۔ دھبی توں گئے؟۔ توں تال مکا ڈھدی یا
 پیا بیٹھیں۔۔۔؟۔ ائی اے کیرھی اکھ نال ڈھلے تیں اوں اسوان تو
 دیدے تکیں ذرا بیٹھتے ڈھلے۔ دو ڈی ویانیاں وچ مزنا نیاں ڈیوان والی!
 ذرا پریں بیڑھلیں، توں جے تے کھری بیڑیں، پتن تے اتن جھبا روں تھیندی۔
 ”واہ وے چپ چپا تا، بیڈیاں بیٹھے لاو نیاں، ریح الہ ویانیاں گھیں،
 او جی بیڈا کھڑا۔۔۔ اوں پائے تے سر لیڈے۔ دھبی تیں تال بندھ کر لیاں
 ایتوں؛ تیں جیڑھ اراظم دی کھٹ چھپر بیٹھ ائی ائی کھٹ والی کنڈے چاآں ویزی
 ہاآں تہی او بندے بیڑھو تیں پے جودے پتن اگھیں پے جھمارف پے ولسی۔
 سر و دھدے اوں کنوں کھٹ گھن گھدی اے تیں ویان وے دو وازے
 وچ رکھ آتے۔ اندر اظم اگھڑا تیں مکا اکھڑا۔۔۔ او

”د تہا ڈی مزن مانی کرن جو بگا کوئی ضرور پوری، او اپنے گھنن تے اگھیں کر لکھو
 اے۔“
 ”ساڈے سیر پساں جوہے بندے؟“
 ”و تسال کر دے نظر سڑا تال،...“ تیں او آپ دی ٹری۔ ا اظم وے ساڈے
 کنوں کھسک کیں روکنوں گھنن گھیں اوں، اوں ڈے دی ڈھلے، جھیل
 اگھیں، جوگی اے۔ او دھو بندھار والی کار بندھو ٹری کھڑا۔ او مک پئی اے تیں
 نال دے کوچے وچ ورتی اے۔

”چگی تھی اے ساڈے نال آج، کوئی لھٹ ای نہیں پئی ہلدی“
 ”تس سیر دا کھرتھیو، جوگی الال۔ ا اظم فٹ سر کوں ڈھلے جوہا یا او راتھی الال
 ”کیا فائدہ؟ یار دیے“
 ”سیر دا کھرتھیو“ سر و دل رکھتے۔۔۔ د ایوں راتھی بن بکھ جاگے
 ”او بچھپے گئے۔۔۔ تیں او تھال ول او دھانی اے!۔۔۔!۔“
 ”گھر وے جو ان تال کم کار دو گھنن، تیں مسافر کی کوں اسان ایتویں تے ٹریہ
 رہندے، جیڑھی قسمت ہے کھاپا دی ججوا، او اندر و آوے۔“
 اوں او تھیں کوں یک چھپر بیٹھ وچ پہلھائے۔ او ذرا دیر وچ وچ تیں ڈو
 گلہ کسی دے بھر گھنن آئی اے۔

” اوں سا دھو کوں وی اپنے بھڑ نال ڈھلے جا، ا اظم کوں سر و دا ایں حو تیں
 نظر انداز تھینن برادشت تیں تھیا۔“
 ” کسی بچی ہاآئی؟، او اظم والا سٹن چا بندی ہاآئی اگھیں۔“
 ”جنا ہر اے۔ ا جھو جھیں تھی، اوں اوندی پھولی دے اندر و خرنوزدے آئی کار کیں
 دو شاہدہ کریندے اگھل کو کھرتھیں گئے۔ ول اوں سر و دو ڈھلے اے سمجھا ون
 نو جھی اے دیہات اے ایتھن ہر گالہ آئی او جھل اے، اتا ڈا سیکھ تھیہ پیندے
 ارتھان۔“ ” ماہی جو ہا کھلیا جو ہا بیٹھے گلہ وچ تال، سر و کیوی ہاآئی
 لسی؟۔۔۔“ اوں کچھ سر لڈائے۔ حالاکر او تیز لوٹن والا گلہ

بتی بیٹھا۔
 "ماگھی باا کا ایک گلاس ہو گیا، اونٹاں گلاس گھین گئی تیں، اعظم اونڈی باہر کون
 بھی چسے گھدی اے۔ اوہیک ٹردی اکھ نال سرور کوں ڈھیندی کند چڑے کے
 مڑیا اے تیں اوگائیں آسلی اکھیں نال آسمان کنوں اور صحراییں شے کوں ڈھین
 اے کے نھہ بیٹھا۔

"کچھ بتی خیرات پوسی یا....." اعظم کالج دودھاٹی اے۔
 "کوئی آہل اے؟..... روتی کون بھ دیر اے، گھروج بندہ کوئے نی جوٹی
 تو سو را آنے۔۔۔ کوئی آہل اے.....؟"
 "با آہل تال ہے، اوکھیلے خواہ خواہ۔"
 "کہیں" اوکھیلے دل تھی اے۔

"تھکے ہوئے، کوئی کھڑا پنجہ....." او ذرا تھیں مک بندھ تھی گئی اے۔
 "جلی دلیان لایج کھٹ گھت پڑیندی آں" تیں اعظم نف ڈھیری تھیں پینا
 دلیان دو روانہ تھیں گئے۔ اے تھیں دی ڈھوہی پنڈ ورج تک پر ایڈر کو ٹھکا ہا۔
 اون چورجے دو دو لٹا چڑھے۔ ر بھتی توں پئی؟۔۔۔ توں تال مئے چورسریں ہا
 و سہا بیٹھیں۔۔۔؟۔۔۔ لہو اے کرھی اکھ نال چڑھیں تیں اون آسمان توں
 دیدیا مکھن زور پھرتے ڈھٹے۔۔۔ وڈی دلیانیاں ورج مزنا نیاں چڑھوت والی
 ذرا بن پیر پھلیں، توں مئے کرھری تیں، اچھ تھرتن بھتا روتھن تھیندی
 ۔۔۔ راہ وسے چپ چپا آتا، تیدیاں بھرتے لاو نیاں، ورج آکا و نیاں آکھیں
 او تھی پینا کھڑا ہا۔۔۔ اون پڑے تے سر پھرتے تے بھتی تیں آں پھن کرھیاں
 اکھوں؛ تیں جیر ادا اعظم دی کھٹ پھیر پھیر اپنی ٹیگٹ والی کنڈ تے چاکی وریکی
 ہاکی تھی اونڈے پیر ایوکی پے چوہے پڑیاں کھیچے پے بھر مارش پے ونسی۔
 سرور و دھ کے اون کنوں کھٹ گھن گھدی اے تیں دلیان و دے دروازے
 ورج رکھ آئے۔ امدار اعظم اکھڑیاں بھینا کھڑا ہا تیں مکھ اکھڑا ہا۔ او

"تہا ڈی مزہ نال کرنا ہو گیا کوئی ضرور پوسی، او اپنے گھین تے انگلیں
 اے۔" ساڈے مسیڑیاں بھوسے بندھے؟"
 "وہ شال مرے نظر آتا،....." تیں او آپ وی ٹھیری۔ اعظم
 کنوں کیسک کہیں سرور کنوں گھن گئیں اون، اون چسے وی ڈھٹے
 آکھیں، جو گیا اے او دھو نکلر والی کار بھتہ جوڑی کھڑا ہا۔ او مسک پئی اے
 نال وسے کوچے ورج ورتی اے۔

"پچی تھی اے ساڈے نال آج، کوئی لفظ ای نہیں پئی ملدی"
 "تساں مسیڑیاں کھڑے جو گیا لانے۔ اعظم نف سرور کن پڑھے جو آیا او لاتی
 "کی ٹانڈہ؟ یار دیے"
 "مسیڑیاں کھڑے پھیرے" سرور ول آکھے۔۔۔ ایوکن واسی بن بھڑ پئی

"گھرو دے جوان تال کم کار دودھیں، تیں مسفری کوں آساں ایوکیں جسے پڑھے
 رہنڈے، جی تھت ہے کھاپی و پورا، آؤ اندر آؤ پے۔"
 اون او تھیں کوں یک پھیر پھیر ورج پہلھائے۔ او ذرا دیر ورج ورج تھی ہا
 کھاس کسی دے بھر گھن آئی اے۔
 "اوں سادھو کوں وی اپنے بھتہ نال ڈھو چیا، اعظم کوں سرو دواں حویلا
 نظر آتا تھیں بروراشت نہیں تھیا۔
 "کسی چکی ہا،" او اعظم والا سنئی پانڈی ہا کی اکھیچے۔
 "تھہر لے۔ اکھو بھین تھئی،" اون اونڈی پھولی دے اندر وشر بوزے آئی کار
 دو اشارہ کرینڈے انگلی کر کھڑے گھن پئے۔ ول اون سرور دو چڑھے اے بھان
 نو بھتی اے دیات اے ایچھاں پر گلاہ آئی او پیکل اے، آکا ڈاکریک تھینڈا
 اکتھان۔ "ماگھی ہو با کھلیا ہو با تھینڈے کھاس ورج تال، سرور کوں پائی
 لسی؟"۔۔۔ اوں بھر سر لڈائے۔ حاکار او تیر توں واکھ گئی

... (The text continues with more dialogue and narrative, following the same pattern of handwritten notes.)

دل چلیے۔ او ادھی صحن و تہج پیل تے ہتھ رکھی کھڑی ہائی تیں مسکدی کھڑی ہائی
 او تکھیں پیریاں باہر و نکلن واسطے اوندے کو کھو لگئیے۔ کئی ملیشیا جیسیں چھلے
 تے سٹے پگھر دے بگے لیکے ہانس۔ پتلے بھوریں پھیں دے وال بیٹھ تے سیدھے
 کریندا ویندا ہا۔ 'ہا، تیں اپنے شانے سنگتی واسطے راہ جوڑی ویندی آپو جہاں
 کوئی ساڑھے اُتے منت لائی ویندیں جا لگی آئے۔ ہن دلایان اہج ساکوں و ہن
 تھیں اوندی جاہ جوڑن، سُبھان اللہ! او جوڑی کنوں نکلیں توڑی اوندے
 پیریاں دا کھسکار اپنے پچھو سندا آئے۔ اول پھر کیں نہیں ڈٹھا۔ دیکھ
 کرن آئی اے جو متاں دل پورے۔ او تکھیں تکھیں وستی وچو نکلن چا بندار
 ہوں مستحرا جتہ ہس، میڈے اپنے چم آلی کار مستحرا۔ انھاؤں اوندی ویندی
 ہو سی کھوہ تے۔ انھا تیں ہوسس کھوہ۔ ایسھو ساہنا کھوہ او نڈا ہو سی۔
 ایں اڈ، ایں ہنے نال اوندی ہو سی۔ اتھاؤ گھا کیندی ہو سی۔ جواری کی دی
 پئی اے۔ اہج دی کچی ہوئی نہیں، اہج ہائی کین اونا ہوسس، منجھ خانی کھلے تے
 ہدی کھڑی ہائی پندرہ ویہہ منٹ تھی گئے ہوسس۔ اعظم کوں ہوں اے
 اتلا وقت۔ دل او آپ مک پئے جیویں کئی شرارت کیتی ہووس۔ میڈا
 احساس ایڈری ہلدی تہا کوں کھاکے نہ تھیون ڈوسی۔ او اتھاؤ کیندی ہوئی
 گھا۔

او جواری و تہج پیٹھا گئے تیں ہک ہروٹی دے تے واندی جاہ ڈیکھ تیں
 بہہ تھئے۔ ہوا ٹھڈی اوندی پئی ہی۔ اہن اول ڈھونگی ہائی تیں "شاہ لہجھا"
 البیلا، اے جوگی جادو گر ہے... اے جوگی جادو گر ہے۔" اے نسری والی کار
 بھٹھا آلا پیٹھانے خان دا نہا، تیں اونھاؤ پتیری دا کھڑ کار تھئے۔ او سٹھ تو پگھر
 و تہج پسیاں لٹاں ہٹندی اوندے سلجے اگھڑی اے۔
 "پچھو تیں بھل کے نیوھی چا ڈٹھا، تیں ول اتھ کیندی تا نگھ و تہج
 پیہیں آ؟" او اوندے ساہنے بہہ تھئی اے۔ اتھا او وھا پچات۔

"او عینکاں آلا تھہیا"
 او اپنے گوڈے تے کھا ڈی رکھ اٹھی اے۔ او پورے دے ہن کھول پیہئے۔
 اول جھٹ اپنی چولی دے ہٹاں دو ڈٹھے۔ میں اٹھاں کوں کیری کھول
 ڈیواں!۔
 "ہوں شوق اے تیکوں پانڈھڑا وں دا، شکاری آ۔" او نڈا لاری
 آلی کار۔

"خبرے، تیبے من و تہج ساڑھے لوکیا ہے، ساڑھے تان توں دل کوں جلا
 گئیں۔" من و تہج کیا ہے، وڈی سیانی، جویں میں کچھ کیتا ہی نہیں،
 اڑی تیکوں اتھوں تک کھن آیاں میں، چھک گھن آیاں، من و تہج کچھ ہاتھ
 ستھے جتے والی۔ اول سر ہیا جھکا چا سیئے۔ پیرا کھن کھسکایس۔ اپنے
 کھپے پیر دے انگوٹھے نال سر دے سچے پیر دے انگوٹھے کوں کھن دل
 پیہی اے۔

...*...*...*...*

بالجمل بیان تے دوسرا اس آؤ کوں اہو لو کہیں مسرتی، آئی کڑی بھی تیرے کیراں اکیساں گھٹیا سمجھ گئی تے

جو کرایا ہر بھیڑ دینی بھی تیرے کچھوں میں لگ پ لگ ہوندا۔

”سکروں اصولوں ای پتہ کے بنا، میں اوں واسی درنگھلا، اکئی ڈینہر واپے شہر زانگی۔“

پونڈی ورتسگری، تے اھر کب ڈینہر رادہ دیندے میں ڈوبی، ہمیشی کوں حصے سورا لیں جو۔

”سکروں اللہ دی تسم لے پتہ کے بنا، میں جو ان کون ترٹان جے میں اوں ڈینہر جان کے۔“

.....”سافنی ڈیوچا“

”ایجیکے میں منہ لے کر ایسے کراہیے، اس کوں مفاکت کرا“ اور ای تے گیاں گیان..... انا اور وال

ادریں اکرو فال مرگئی، ذرا سکے بوی تھی!

کب ڈینہر اہاں کھیا۔

”بیٹی ای اتان وچوں کیندے تال ول لے.....“

”جین میکوں منہ لے کر ایسے تھی“

آو ادینی اکرو اتان سکدی تے تھی گئی، ادا اندہ سے رستے مل کھوڑا، اتے او دی اپنی اکرو کدی

اندہ لے اتے ترس کر کھانہ چنے تھی جو ہے تان سکس دا چھوہر۔ زناہیں۔ بیوی اس

”پانی اک منہ ران ہے۔“

سالی تے تھی ڈو ڈینہر دی، منہ سالیان عمران ہے۔ پکینے پتے مو تے، ادا سوڑے پتے تان

گھدی لے پال سنا تھی۔

”وت پک ڈینہر آکھیں۔“

”بس کرو لے تپسا.....“ گیلان میکوں اہوین، اوتی پتہ کچھوں فقیر تھی گئے۔“

”لو.....“ تان فقیر ان.....“ وت ادا اندہ سے کیتے منہ پکا آزادی تھی۔

کب ڈینہر جو سوڑے پیر ہی اوندہ لہ تے، دھپ اپ کھوڑے تے، اوندہ سے گھوڑے سا بنے پورا

پہر ڈینہر وا..... ادا آخر تھی جیٹ تے تھی آئی۔

”چیکری داری آئی تان.....“ میں مگن ڈوس تالی آئی، اس آکھے..... بھجا آئی.....“

تے اوں اٹھ دی دھپلی وجی اچھان میں تھی۔ ان تہوں بھگدوں میں اتان تے تھیان گئے.....“

مخل کرک دیا

اچو تار مخل کھو.....

اچو تار مخل کھو.....

ادو دی نہ لے کھجے جیڑے، دی کھنہ، ہتھ تے لیا، اتی تھی تے اتے سس بونج کھاندا یا۔

ماتے پو آؤ کوں دوزیاں ای اوکھ تھی تے تھی بھی اکوں دکھوانا، بھین کوں رسا، اتی چارے پاس پائوں

تھی آئنا، او، اسکاں دا بال تھوڑا معل تھیم جے تیرت کر ڈینہر ماٹس۔“

تھیم تے منت دی لک آئی، اتی تے تیرت اتان ادا اول ڈینہر دا تھی گیا۔

اچی دتی کب ڈینہر بول دیا، اڈرے پاسے پاسے تھیں دی بھان کھوڑے اپنے تھیان، دتی اڈر ا

دینا، اچھے تھتھ سس لے بولے تے، اڈر اہو اپنا میں تھیے.....

”یہے پیریں م.....“ اڈھا، کیندے!، سس لے تے، وجی سا بننے، ک بھوان کھوڑے پاس تھوڑی تھی

ادواں بیجاری اتی تھی تے سرتے ک بھوان، تے پزلے، کھل پھیلے پاسوں، اڈرے تارے تھی اڈر

تھی پورا بھیر کڑی بڑی تھی..... ڈاڈر تھی اڈر تے بہت تال، ا کھیں بوا اڈا تھان میں سک، پھ تھی گئے.....

”رے دھو تھی.....“ دی پوڑی دا پتھر.....“

لے تھادی اول، اڈرے پاسے، دلان بھوان کھوڑے تھوڑی تھی، اچی کھوڑی تھی، اڈر لالہ ڈھان،

ادھیٹ پچھاں پرت ایا۔

”تسم ہے ہو سکے.....“ پتہ کے بنا۔“

تہے شرم.....“ اوکھیں لیتی ہے، لہ پڑ گئے..... بس..... اتیان کھانیں اور لکھ

پیش اور ہلکے گین تے وت مکان ہٹ آئیں۔

”آچھا، آچھا“ راجاں سکھ نال کھلی لے تے اذنی اور زمانا یکھ کچھ دودھ گبھی لے۔

”عورت تے کتاب انہاں پڑو بلان شیاں لے دچلے رکھ کے باقی جو کچھ تھیسو سے او ملے۔

او آہے۔ تے او چھو ہری شے ہتھ چھڑے چلے واؤ تان سن کیں او اڑھوں ملن گبھی پکھڑے تے ہک چو نہر آخری لکھو کرن کیتے اوندے ہوسل اوندے کوسے وچ گئی۔

”اٹھ پلے ہتھ دی“ وٹ از لشر پچر“؛ میرے رکھ کیں او میرے پھلے پھلی پھلی۔ اوندی وٹ از لشر پچر پچا پھلی۔ پونجھ لے، اچھل میں واؤ تان انہاں کون وی سارے۔

اوں اوکوں کرسے وچ آنی کون فونٹی نال رسیہ کیتا لہتے ائی کیں لماری نال وچ کھڑا۔

”پڑھی چھینا پیاں ہنس جم ویسی۔ گھنے ڈو اچ“ اوں پھلی سے ہک بیلے وچوں پچا دا پچو جھوکی کھیر نال بھرے ہوئے مٹی سے ہک بیلے وچ آن سیتے۔ گویا ہمان نوازی دا آریخت کر ڈھنس۔

”تھڈ کیر کون جاگ لانی لے۔“ ایں چھنا کو مٹی۔

”جم یوندا ہوندے۔ جے جاگ تھیری ہوندے۔“

”پر پھن تھیک فی کھلا۔ متان بھی کھڑا ہوندے نی کون انہاں ماں شدد ہدھ کا مٹی۔

”جی!..... مکن چند، نیش کدھیندا!“ اوندے اندر، اوں آدن نال لے آکھ کیں تھل

پچا پڑتی ہانی پو، تھڈے کھیر وچ جاگ تے اووی ما اچاں نزویا۔

”مکن تھڈے، پس تھڈے۔“ کچھ کھیر وچ لے، کچھ جاگ وچ لے۔ کچھ ایں

کنوری وچ، کچھ پانی وچ وی مکن لے۔ ”یا مہے ہتھیں ما تھڈے جینے۔“

”مکن کی، کس وچ لے، لے ننگ نمبر فی پیگے۔“ تھڈے کدھن آلی رت ملانیں جری۔

”بیون وچ تھڈ لانی رائندا۔“ تھڈے کدھن دانٹ، ہر شے رکھی رکھی۔

اوں چپ کر کے کتاب سے دتے پھولی رکھئے بن۔ بالکل اوندے آلی کار کتاب ہر ہنسنے تے کئی

کئی سطر، ہتھ کیوں گجاں تویاں تے اوں نور کیتے۔ اوں نور کیتے تاں ایں میر وال کتاب پچ متام

لے مٹی دا ڈو اچ لے

ہاں جارتاں کون اندر لائن کیتا گیا، ہنسی۔ پیر پھیاں اوندی اپنی کتاب وچ گوریاں دھکیاں ہن۔

”!۔۔۔!۔۔!“ آچھا۔۔۔ میں ہمیشہ کاپیس کرندی رہی ان گیدی پچ

میں وچ، پارک وچ۔ آتیاں ڈھیر گا ہن تے آپ ہمیشہ سُر لہندے رہ گئیں، کھٹ۔

”ونڈی دیر کرسی تے آکے بیٹھے، تے تھت ائی کیں چاہ بناؤن ڈو پچ کھڑے۔

”میں سوچے ڈو ہی چھن کون دیر بگسی۔“

”بچہ گئے او، ساری کاپہر۔“ بھاویں میں شکل بھیری کیتی پھلی ان۔

”او جارتا بنا آیا۔ اوں پی گھٹی۔“ اچو ہنڈے وی ہٹ کئے لی پونجھ سٹے داستوق ہوندا

پاسدے۔ ”وہ عورت دا پجاری اکھوندے،“ اوں جارتا مکاتی لے تے اوں کوں بھت

کرن کیتے آپ کون تیار کر چکا اپ پوڑی توڑی اوکوں چھوڑن آیا۔ او ساریاں پوڑیاں اوں سے

رہ لاندنا آیا تے آخری ہک پوڑی نہ لھتاتے اوکوں سی آنت کر ڈھنس۔

انہاں ڈھیر ساریاں کاپیس آج کر گیاں ہیں او جیرھیاں ساریاں تھی گیاں۔

”تے آج وٹ او پونجھ نال تھاپا ہی سا سٹے آنا بیٹھا، راجاں کون ساس تھیا پینور وچ اونڈی پھلی

تھان آکس تھک گئی لے۔“

”امیر تھپا کتا میں دا تھیلے وچوں کدھ کیں آدمی وچ بھکائے لے لے لیک مستحلو جگتے کوئی نون

کتاب دیاں ست آکھ کاپیاں ہن۔“

”مار کسرم ہک واری کچھ کے پڑھیا کانی لے، انہیں پورٹو او مغربی نہ سفر کیں دلدا پڑھو۔

”ٹھیکس بیلہ لے پین۔“ ایں کون پہلے امیر او نہیں کون انڈین مستحلو جگتے کتاب پڑھو گیا۔

”اچا میں ہار ہوں کچل دستو دی پھٹی بگی ہوتی ہی۔“

”پڑھ ہی آؤ کتاب۔“ تے کھیر ساری مک گئی لے، دستو کتب چا گھٹی۔

”کوئی کاپہر کرو۔“ رشی پچ ہنہا پھنگد۔ اتے اینڈے بعد چپ ہی گھائی تھی گئی لے۔ نذر دیر

پچوں اووت ہویا۔

”اوساری رات در کدہ گئے، ٹاپ چال وچ وٹے سدھی جھیل، بھر پیاں بہاڑ انہاں مور

کیتے تے فیر تھی ماں اسٹیل وچ ہنگدے کھڑے ہن۔“

سب کہیں چپ کر کے سنی لے آيات۔ بلکہ حائزین ہیسے۔

— پروری کی نوسٹ حرکت دے مرنے تو اعلیٰ ہیسے، کاسرڈ، پورے خلوس نال، — نہیں سوچیا
 "زنا کارن؟" بوجہ آخر پویا پورے حلال نال تے اوکھ امیر با۔ راجاں نے مرگن حکم کین
 ول کہیں نہ ہنٹا۔ کم شاہ سرنیا کیں اکیں جاڑیاں، بھی آہنا و صد قناتا،
 "کی زنا کارن ہائی۔" ول چھے کون کچھ تھی تھی

— اوکھ، زنا کارن — ایہو پیرا کس اوکھوں ٹیک لگا پنا — ہدی کی
 نس کون کر پت کر پتس۔

بیکار — اوں ڈا ڈھی بخت نال اوں شو دی کیتے لے الفاظ ترتیب ڈتج۔

لے نادکارورت اوں آپ برادی کون وڈی سفارش نال متاوت کرائی ہی۔ اورتیاں کئی کتاباں
 موٹیاں موٹیاں اوں انہاں کون پڑھو یاں، ہندوستان دی تاریخ تے ایہ وڈی کتاب کوئی نہ ایہا دم
 ناول اورادب ورتج ہے۔ اورندی ہک کتاب تے بانی اوں اکھیا ہانے بن او اہا ہا، اوردی ایکسٹری
 ہیرو تے ہن منیرا کوئی نہ ہا۔ مدل کاس تے لے سارے بال تے لوڑ مل کاس ولسے وی اوردی
 پکڑ ورتج ہن۔

آہات رشیہ اونہ کو مشن پڑھ ڈتی جو سبھی اعلیل ورتج ہدے گھوڑے، — تے ہن
 ملک صاحب پتینے ہیسے ہن۔

"اینڈسے کتابیں ورتج شاگرد پتینے دے کوک و تے ہن شہ ایسے تے راج کماریاں ڈوبانی
 کوک ایہ ہک ڈوجھے نال خوش ہن کوئی تعداد کو تے بی، گویا داصل زندگی ورتج نہ انہی دی دینا ورتج
 کفیر ہوتے مگر، کوئی توری پکاری، کوئی ہیمنہ، چیمپک، کوئی شے کو تے بی — نہ کا ورتج ہے
 ایمانی — سیھے ہن، ہک ہنے نال بھین بھو لویا والی بخت کرن تے چھنے ورتج
 لالہ، ہک جاہر — ڈیکھو۔ سب کونوں ناکام کردیاں کون کیتے اچا ازمیڈیلا میز کرنیدی لے
 سکوی رن تے او میں،"

— اور سیھے چپ۔

راج! تہا ڈی عمر کیسے؟ "کم میں کون موٹنہ ہیش ورتے چھڑے ہی، جاہر چھوڑن کیتے۔

ن اوکوں حالانکہ جاہر نا ایہ دی لوڑ تے کہانی ۱۰ اوں سوچیدی، ہنھی کئی اپنی تے ہا ہے۔

، ڈوڑھینے تھی گین، میں اوکوں خدا نہیں لکھیا

— ایہی دلیر تھی گئی آن میں،

"میں میں اوں زمانے وی اپنی جہاں لکھیا دیندا ہا،

"تین ہیسے کی بخت: بکرنا، غلط لکھنا منور"

توں میں کن وڈی ہیویوں — ساہے نہ لے نہ ہندا،

"پاپن پتت کی بخت: بکرنا، غلط لکھنا منور"

رشو ہر گھو ورتج سمجھ کنوں پتھیلے تھیمک تیتہ اونہا لکھنیش —

"لے لکھنوی، خلیل ہک ریف کیں پت پت کونوں ہک و تے کتے دی گوی ورتج

اپھیلے۔

اپنی لیشی لوڑ تھ جو پکے چا لکھنو۔ اتھاؤں لے ورتے تے کھر واپس کیتے وی چاہن۔

..... پاس دی اتھاؤں زمین۔" پاپن ورتج کنوں انہی دی مراد ہونک ہی تو چھنٹ چھوون۔

رشو سب کنوں پہلے اگوت تینے۔ اوں ریت کیں کھولے، سو سوتے لال نوٹیں دیان کئی تھیا ہا

سقیال لائقیاں سین۔ رشو ڈوڑھانے نوٹ چھک گھڈن۔ اتن کچھ جاتین۔

"اساں مکان دا کر یہ ای ڈیونلے،" اسفر بچ سوڑھے چا گھڈن۔ راجاں خلیل کن چھٹے۔

"تیکوں تیتہ ورتے ورتے ملن ڈھیر سارے"

کم شاہ چھیکری، تھوہہ لکھن ہزار روپے دانے انکوں لہک سارے ہزار دیاں ڈوڑھین

چا گھڈین

"اوئے ہوئے،" رشو پاسا پھرینے

"افراجات وڈھ گین موڈیا کر کام دے،" خلیل تھو لے نال سک کن ڈھٹے۔

"تصرف کبھی ہوں ایک پنسوا پتھ آت لاف تے ہا....." کم شاہ

پہل دفعہ آنا ہارا جلد درست ہوں چھوڑینے

— میندی، یار ظرید نہ کرتے نہ مفتی خرتج و دھاتوں..... مینا خون غریب دا.....

اگر کسی شہر یا گاؤں پر حملہ کیا تو اس کو بھاری سزا دینا چاہیے۔

پہلی بار تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

۱۲۳

بچ کر رہیں
بچ کر رہیں
بچ کر رہیں

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔ اگر وہ اس سے باز نہ آئے تو اسے سزا دینا چاہیے۔

lives in
nature -
corner
children...
of
seasons.

Always to every time
with a warm
to be
own...